

1982/83:111

Onsdagen den 6 april fm.

Kl. 10.00

1 § Minnesord över avliden ledamot av riksdagen

Anf. 1 TALMANNEN:

Under påskuphållet nåddes vi av sorgebudet att vår kamrat Nils-Olof Grönhagen efter en tids sjukdom gått ur tiden.

Nils-Olof Grönhagen kom till riksdagen ganska sent, först 1979, men han kom mycket väl förberedd. Han kom rik på erfarenheter från ett mångårigt samhälleligt arbete. Han började tidigt att ägna sig åt politisk verksamhet i sin hemkommun Kramfors, där han beklädde många viktiga poster. Han nedlade ett omfattande arbete för sitt län. Hans helhjärtade insatser för att skapa arbetstillfällen i Ådalen är välkända för oss alla. I riksdagen fick han tillfälle att fortsätta detta arbete. Genom sin rika erfarenhet kunde han – trots den korta tid han fick verka här – lämna betydelsefulla bidrag i vårt arbete.

En god vän och kamrat har för alltid lämnat vår krets. Vi ägnar hans minne en stunds tystnad.

2 § Kompletteringsval till utskott

Anf. 2 TALMANNEN:

Socialdemokratiska riksdagsgruppen har som suppleant i justitie- och kulturutskottet under Mona Sahlins ledighet anmält hennes ersättare Björn Ericson.

Vidare har socialdemokratiska riksdagsgruppen som suppleant i konstitutions- och finansutskottet under Bo Söderstens ledighet anmält hans ersättare Bo Krogvig.

Vänsterpartiet kommunisternas partigrupp har som suppleant i utbildningsutskottet under Björn Samuelsons ledighet anmält hans ersättare Sonia Thomasson.

Onsdagen den
6 april 1983

suppleant i konstitutionsutskottet

Bo Krogvig (s)

*Kompletteringsval
till utskott*

suppleant i finansutskottet

Bo Krogvig (s)

suppleant i justitieutskottet

Björn Ericson (s)

suppleant i kulturutskottet

Björn Ericson (s)

suppleant i utbildningsutskottet

Sonia Thomasson (vpk)

3 § Talmannen meddelade att *Ingemar Konradsson* (s) denna dag återtagit sin plats i riksdagen, varigenom Ulla-Britt Carlssons uppdrag som ersättare upphört.

4 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna och skrivelsen

1982/83:117 till lagutskottet

1982/83:129 till socialförsäkringsutskottet

1982/83:132 till konstitutionsutskottet

1982/83:133 och 136 till näringsutskottet

1982/83:137, 148 och 152 till konstitutionsutskottet

1982/83:154 och 155 till näringsutskottet

1982/83:156 till justitieutskottet

1982/83:157 till skatteutskottet

1982/83:158 till justitieutskottet

1982/83:160 till kulturutskottet

1982/83:161 till försvarsutskottet

1982/83:162 till jordbruksutskottet

5 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1982/83:2252 och 2253 till försvarsutskottet

1982/83:2254–2257 till finansutskottet

1982/83:2258 till näringsutskottet

1982/83:2259 punkt 1 till arbetsmarknadsutskottet

punkt 2 till näringsutskottet

1982/83:2260 till näringsutskottet

1982/83:2261 punkterna 1–6, 8, 14 och 15 till arbetsmarknadsutskottet

punkterna 7, 9, 12, 13 och 17 till näringsutskottet

- punkterna 10 och 11 till jordbruksutskottet
punkt 16 till utbildningsutskottet
- 1982/83:2262 till trafikutskottet
- 1982/83:2263 till näringsutskottet
- 1982/83:2264 till jordbruksutskottet
- 1982/83:2265 och 2266 till näringsutskottet
- 1982/83:2267 punkterna 1 och 4 till arbetsmarknadsutskottet
punkt 2 till jordbruksutskottet
punkt 3 till näringsutskottet
- 1982/83:2268 punkt 1 till trafikutskottet
punkt 2 till arbetsmarknadsutskottet
- 1982/83:2269 till arbetsmarknadsutskottet
- 1982/83:2270 till näringsutskottet
- 1982/83:2271 punkterna 1, 2 och 5–8 till näringsutskottet
punkterna 3, 4 och 9–11 till arbetsmarknadsutskottet
- 1982/83:2272 punkterna 1, 6, 8, 9, 11, 17 och 18 till arbetsmarknadsutskottet
punkterna 2 och 13 till trafikutskottet
punkterna 3–5 och 12 till civilutskottet
punkterna 7 och 14 till näringsutskottet
punkt 10 till finansutskottet
punkt 15 till skatteutskottet
punkt 16 till jordbruksutskottet
punkt 19 till utbildningsutskottet
- 1982/83:2273 till arbetsmarknadsutskottet
- 1982/83:2274 till näringsutskottet
- 1982/83:2275 till trafikutskottet
- 1982/83:2276 till civilutskottet
- 1982/83:2277 till utbildningsutskottet
- 1982/83:2278–2284 till justitieutskottet
- 1982/83:2285 punkt 1, såvitt avsåg bil. 3 i prop., till försvarsutskottet
såvitt avsåg bil. 4 i prop., till skatteutskottet
såvitt avsåg bil. 5 i prop., till arbetsmarknadsutskottet
punkt 5 till arbetsmarknadsutskottet
i övrigt till näringsutskottet
- 1982/83:2286 punkterna 1, 7–9 och 13 till näringsutskottet
punkterna 2–6 till arbetsmarknadsutskottet
punkt 10 till skatteutskottet
punkterna 11 och 12 till försvarsutskottet
- 1982/83:2287 till näringsutskottet
- 1982/83:2288 punkterna 1–4 till arbetsmarknadsutskottet
punkterna 5–9 till näringsutskottet
- 1982/83:2289 till näringsutskottet
- 1982/83:2290 punkterna 1, 2, 5, 6 och 8 till näringsutskottet
punkt 3 till skatteutskottet

Samordningsfrågor inom det socialpolitiska bidragssystemet

6 § Föredrogs men bordlades åter
Konstitutionsutskottets betänkande 1982/83:27
Skatteutskottets betänkanden 1982/83:33–35
Socialutskottets betänkanden 1982/83:22 och 23
Utbildningsutskottets betänkande 1982/83:19

7 § Föredrogs
socialförsäkringsutskottets betänkanden
1982/83:14 om samordningsfrågor inom det socialpolitiska bidragssystemet
(prop. 1982/83:3) och
1982/83:15 om ADB-frågor inom socialförsäkringen.

Anf. 3 TALMANNEN:

Socialförsäkringsutskottets betänkanden 14 och 15 kommer nu att debatteras i tur och ordning och voteringarna att äga rum i ett sammanhang sedan båda betänkandena slutdebatterats.

Först upptas alltså socialförsäkringsutskottets betänkande 14 om samordningsfrågor inom det socialpolitiska bidragssystemet.

Samordningsfrågor inom det socialpolitiska bidragssystemet

Anf. 4 NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Vi har i Sverige en ekonomisk och social trygghet som torde sakna motstycke någon annanstans i världen och någonsin i historien. Det betyder inte att vi är bäst i världen på allting, men räknar man samman levnadsstandardens höjd, dess jämna fördelning och vårt sociala trygghetssystem, innefattande våra stora socialförsäkringar, tror jag man lugnt kan säga att ingen generation någonstans i världen någonsin i historien har haft det så bra och så tryggt som vi som vuxit upp, varit aktiva eller börjat pensioneras de senaste årtiondena i Sverige.

Det finns egentligen inga hot, med ett undantag, mot den här tryggheten, mot de här systemen. Vi har en politisk enighet om att bevara det vi har uppnått som även den kanske saknar motstycke någon annanstans. Men i ett trygghetssystem är det ojämförligt viktigaste trygghetsmomentet att systemet i och för sig står tryggt, dvs. att människorna alltid kan lita på att systemet kan infria sina förpliktelser den dagen vi behöver ta dem i anspråk.

När det gäller privat försäkring, som vi alla i mycket stor utsträckning använder för att skapa oss trygghet, har staten sett till att den allra viktigaste delen i tryggheten är garanterad. Det gör vi genom rigorös lagstiftning och noggrann inspektion. Vi har försökt och också lyckats tillse att den försäkring vi har tecknat, vad den än gäller, verkligen fungerar, att det finns pengar till att infria förpliktelserna den dagen det blir aktuellt.

Samordningsfrågor inom det socialpolitiska bidragssystemet

När det gäller den allmänna försäkringen finns det bara en garanti för att den också förblir trygg, och det är en sund, stabil och säker samhällsekonomi. Jag är inte övertygad om att alla människor i dag känner sig lika trygga som vi tidigare har gjort i förlitandet till att våra försäkringar alltid fungerar. Vi vet att vi har haft en oroad och oroande diskussion om pensionssystemets framtid. Den debatten må vara grundad eller mindre väl grundad, men det är ett oroande tecken enbart att den kan behöva uppstå.

Vi har bara en garanti för att tryggheten skall bli bestående. Det är den goda samhällsekonomin. Därför är det naturligt att också trygghetssystemet måste tas med när vi försöker återställa en god, stabil samhällsekonomi. Den viktigaste åtgärden för att säkra den sociala tryggheten är i själva verket att återställa en sund och stabil samhällsekonomi, och att trygghetssystemen i sig själva får medverka i det arbetet är närmast en självklarhet.

Socialförsäkringsutskottet har haft att ta ställning till ett besvärligt material när vi har arbetat med propositionen, som är den förra regeringens proposition om det socialpolitiska bidragssystemet och dess samordning. Det bör inte döljas att det i utskottet fanns tankar på att föreslå att propositionen skulle återsändas till regeringen för överarbetning och förbättring i bestämda delar. Nu blev det inte så, utan utskottet har arbetat färdigt med propositionen.

Vad gäller de konkreta förslag till lagändringar som förelåg i propositionen har utskottet kunnat komma fram till enhälliga beslut, som jag inte har behov av att gå in på. Våra förslag är i väsentliga stycken annorlunda än de var i propositionen, men vi är i utskottet ense om att de innebär förbättringar.

När det gäller den andra huvuddelen av propositionen som försöker ange riktlinjer för det fortsatta samordningsarbetet har vi inte lyckats uppnå enighet. Det hänger samman med just de frågeställningar som jag började med att ta upp.

I propositionen spåras en gryende medvetenhet om att det är samhällsekonomin som måste vara basen även för de sociala trygghetssystemen. Men den ger egentligen inga förslag till hur även den socialpolitiska sektorn skall kunna bidra till en stabiliserad samhällsekonomi. I den stora socialdemokratiska motionen, nr 42, väckt med anledning av propositionen, är det ännu sämre beställt på det området. Där framhårdar man, som om ingenting hade hänt, i övertygelsen om att allt skall förbli som det är. Att världen har förändrats, att ekonomin har förändrats och att människornas förhållanden har förändrats har ingen betydelse. De sociala systemen skall även fortsättningsvis byggas på samma principer och på samma sätt som tidigare. Vi moderater har inte kunnat dela något av dessa synsätt.

Vårt trygghetssystem byggdes upp i en tid med helt andra förutsättningar än de som nu råder. Den tiden är inte avlägsen. Många av oss, kanske de flesta, som i dag finns i Sveriges riksdag har personliga minnen av en tid då väldigt mycket var annorlunda än nu, då människornas behov var annorlunda än nu, då också det allmännas möjligheter att bidra till att tillfredsställa dessa behov var annorlunda än nu. Det fanns en tid då ett ojämförligt flertal av folket levde inte med små marginaler men utan marginaler, då det för

Onsdagen den
6 april 1983

Samordningsfrågor inom det socialpolitiska bidragssystemet

trygghetens skull var nödvändigt att vi försökte försäkra oss mot även blygsamma påfrestningar. Och vi gjorde det. Man kan fråga sig om det är så i dag.

Det har varit en omtyckt sport i riksdagen under många år att under den allmänna motionstiden flitigt botanisera i trygghetssystemen för att hitta en eller annan aldrig så liten lucka som kan täppas till, något inkomstbortfall vi kan ersätta, om det så bara gäller lönen för några timmar eller någon enstaka dag. Det skall sägas till de sociala utskottens heder att de har haft en viss motståndskraft mot den sortens propåer, men helt har vi inte lyckats hålla tillbaka dem.

Man måste väl ändå fråga sig om det inte möjligen är så, att den ojämförligt största majoriteten av svenska folket i dag har betydligt bättre råd att var för sig personligen möta små ekonomiska påfrestningar än vad svenska staten har. Vi har ett folk med världens kanske alltså högst levnadsstandard – i varje fall är den bland de allra högsta i världen – och vi har en fattigstat. Det är nya förhållanden som det vore orimligt att lämna därhän när vi ser framåt och bedömer hur systemen skall byggas upp och tryggas i fortsättningen.

De moderata ledamöterna har försökt att i en reservation till socialförsäkringsutskottets betänkande antyda åtminstone några huvudlinjer. Vi har sagt att det viktigaste är just att se till att trygghetssystemen är trygga i sig själva. Det är viktigare än att söka upp alla möjligheter att försäkra bort även de minsta risker. Vi har sagt att en allmänförsäkring inte skiljer sig ifrån annan försäkring däruti att det som försäkringsteknikerna kallar den första risken är den dyraste risken. Det är alltså en risk som kan vara jämförelsevis obetydlig för den enskilde drabbade därför att det i varje enskilt fall rör sig om måttliga förluster och måttliga inkomstbortfall. Men sammantagna blir dessa belopp utomordentligt stora just genom sin mångfald. I all annan försäkring har vi närmast som en självklarhet accepterat att hålla våra egna kostnader nere genom att själva stå för de små riskerna – det är detta vi kallar för självrisk. Vi vet, just genom erfarenheten från enskild försäkring, att när försäkringstagarén kan välja fritt, så väljer han mycket ofta att själva ta de små riskerna och i gengäld komma undan med en lägre kostnad. Det finns i dessa avseenden ingenting som skiljer allmän försäkring från enskild. Vill vi få kontroll över den automatiska kostnadsökningen – vilket vi måste få – så finns här en väg att gå. Sluta upp med att leta fram allt mindre risker att försäkra bort och se i stället över systemet! Kanske finns där en eller annan sådan smärre risk som vi kan återta och bära själva. Det är en väg att gå. Det finns andra.

Men det väsentliga är just att vi inser att vi icke kan se försäkringar och andra trygghetssystem som fristående från samhällsekonomin i övrigt. Vi måste trimma dem. Nu blir det tillfälle till det. På den punkten är vi överens. Arbetet med den socialpolitiska samordningen måste fortsätta. Vi har i dag ett sammelsurium av trygghetssystem som griper in i varandra, som i stora stycken är mycket svåradministrerade och som på många områden alldeles säkert är onödigt kostnadskrävande. Alla dessa kan och bör samordnas, och de måste samtidigt trimmas till en omfattning och till en kostnadsnivå som

Onsdagen den
6 april 1983

Samordningsfrågor inom det socialpolitiska bidragssystemet

samhällsekonomin uthålligt kan bära. Det är detta som är det viktiga. Vi skall inte stå där med risken att varje gång vi utsätts för ekonomiska påfrestningar i samhället, så kommer också trygghetssystemen i gungning. Det är vad vi gör i dag. Trygghetssystemen skall vara av en sådan omfattning och så utformade att de håller genom de ekonomiska skiftningarna, för ekonomiska skiftningar kommer även i framtiden.

Vi har pekat på några vägar. Man kan göra det – det finns fler. Vi har försökt att anvisa några riktlinjer för det fortsatta samordningsarbetet, som alltså skiljer sig såväl från utskottsmajoritetens sätt att se som från propositionens sätt att se genom att de går längre. De är enligt vår mening klarare och bör, utan att vi avhänder oss någonting väsentligt i vår sociala trygghet, kunna leda till kostnadsminskningar och rationaliseringar som gör systemen hållbara inte bara för den närmaste framtiden utan för en lång tid framåt.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservation nr 1 i utskottets betänkande och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 5 ELIS ANDERSSON (c):

Herr talman! I detta betänkande behandlas samordningsfrågor inom det socialpolitiska fältet. Behovet av en bättre samordning för att göra det ekonomiska trygghetssystemet enklare, överskådligare och enhetligare har understrukits såväl av utredningen och remissinstanserna som i propositionen. Och detta instämmer vi i. Men vi finner det riktigt att det fortsatta förändringsarbetet inom det socialpolitiska bidragssystemet anpassas till de utgångspunkter för besparingar som riksdagen antagit. De besparingar som de tidigare regeringarna vidtog under åren 1980–1982 var enligt vår mening helt nödvändiga mot bakgrund av det statsfinansiella läget.

Vi delar också den i propositionen framförda uppfattningen att det socialpolitiska bidragssystemet bör vara uppbyggt så, att det kan anpassas till variationer i den ekonomiska utvecklingen. Om besparingar måste vidtas i ekonomiskt kärva tider, är det nödvändigt att systemet ger möjligheter att styra bidragen till dem som bäst behöver dem. Vi biträder den fortsatta inriktningen av den socialpolitik som propositionen ger uttryck för.

Försäkringskassförbundet och Försäkringsanställdas förbund har i skriften En allmän och aktiv socialförsäkring på ett enkelt och kortfattat sätt beskrivit det system vi har i dag och påpekat att det är svårbegripligt. Jag skall återge ett stycke ur den skriften:

Kunskaperna om bidragssystemets omfattning, dess komplexitet i fråga om utformningen av regler, bidragsgrunder och ansökningsförfarande är på väg att bli en vetenskap, som det är få förunnat att helt känna till. Riskerna börjar bli alltför stora att de som har de bästa förutsättningarna att sätta sig in i regelsystemet också bäst kan använda det, medan de som bäst behöver samhällets stöd går miste om denna rätt. Detta är avgörande motiv för en genomgripande reformering av det nuvarande bidragssystemet – mot ett samordnat och förenklat regelsystem. Till detta skall också läggas de kostnader som ett oenhetligt regelsystem innebär.

Onsdagen den
6 april 1983

Samordningsfrågor inom det socialpolitiska bidragssystemet

Herr talman! De som har författat denna skrift är människor som dagligen arbetar med dessa frågor och nu ser att de här problemen uppstår, att det kan vara fel människor som får bidrag. Det är därför väsentligt att den helhetssyn på stödbehovet och den bidragsrätt som den socialpolitiska samordningsutredningen anlagt blir vägledande för pågående och kommande utredningar. I hur denna helhetssyn konkret skall kunna slå igenom på olika bidragsområden utvecklas närmare i samband med att utskottet behandlar utredningens förslag till principmodell för en allmän socialförsäkring och tar ställning till inriktningen av ett kommande samordningsarbete.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservation 2, som är fogad till socialförsäkringsutskottets betänkande nr 14, och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 6 DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Låt mig inledningsvis slå fast att jag på en punkt är helt enig med Nils Carlshamre. Det är när han i sin reservation skriver följande när det gäller den proposition som vi i dag har att behandla: "Uttalandena i propositionen är dock så allmänt hållna och de slutsatser som antyds så vaga att utskottet måste ifrågasätta, om det är meningsfullt att alls lägga fram en proposition, som sägs syfta till ökad samordning av sociala stödssystem men som ger så ringa vägledning både om den tänkta utformningen av de system som skall samordnas och om hur själva samordningen skall gå till."

Vi ifrågasatte om vi över huvud taget kunde realbehandla denna proposition, men vi ansåg det så nödvändigt och så viktigt att få en samordning till stånd att vi just därför förbättrade propositionen. Majoriteten i utskottet är enig om att vi har kommit fram till en modell som kan förtjäna att arbeta vidare på.

Jag vill också ta upp en del av propositionen som Nils Carlshamre antydde. I propositionen finns förslag om ändring i lagen om allmänna barnbidrag och i lagen om bidragsförskott. Dessa förslag är så vagt och luddigt utformade, att det inte hade blivit någon förbättring – snarare hade det blivit större svårigheter att tillämpa den föreslagna lagstiftningen än vad det är att tillämpa nuvarande lagstiftning.

Jag vill passa på tillfället att från utskottet rikta ett tack till kansliet, som i samråd med andra lagkloka fick fram ett som vi tror vettigt förslag, som det går att använda i framtiden.

Utbyggnaden av det socialpolitiska bidragssystemet har skett genom ett stegvis reformarbete under hela 1900-talet. Socialförsäkringen har utformats som ett generellt försäkringssystem med en alltmer ökad tyngdpunkt på inkomstrelaterade ersättningar, som kompletteras av grund- eller garantibidrag och inkomstprövade bidrag.

Krav på en ökad samordning av de olika försäkrings- och bidragsförfattningarna har framförts i motioner i slutet av 1960-talet och i början av 1970-talet. Samtidigt diskuterades det här i riksdagen införandet av någon form av ett allmänt grundstöd, utformat som en negativ skatt eller en garanterad minimiinkomst. Låt mig inledningsvis nämna det – jag återkom-

mer till den punkten senare.

År 1972 tillsatte den dåvarande socialministern Sven Aspling en utredning inom socialdepartementet, som skulle göra en kartläggning av bidragssystemet för att klarlägga de brister som kunde finnas inom olika bidragsformer. Utredningen redovisade sitt förslag i en rapport år 1975. Sedan tillsattes 1975 en utredning, som fick namnet socialpolitiska samordningsutredningen. Den utredningen lade fram ett enhälligt förslag i början av januari 1980 till Karin Söder. Remissutfallet var mycket gott, och man väntade på ett förslag från regeringen. Det dröjde – det kom i slutskedet av den borgerliga regeringstiden; i maj 1982 presenterades den mycket luddiga proposition som vi i dag har att behandla.

När då äntligen propositionen kom ville man ha accept på den sociala nedrustning man startade 1980 och som man sedan fortsatte.

Man pekade på att man ville ha mera selektivt inriktade stödåtgärder. I både motionen och utskottsbetänkandet pekar vi på att vi vill ha en generell, allmänt sammanhållen socialförsäkring, med förenklingar.

Det är något förvånande att höra Elis Andersson här läsa ur den mycket värdefulla skrift som Försäkringskassförbundet och Försäkringsanställdas förbund har gett ut. Men den skriften bygger ju på den socialpolitiska samordningsutredningens förslag. Elis Andersson var själv ledamot av utredningen. Jag utgår därför från att han med lika stor otålighet som vi andra har väntat på ett förslag från regeringen. Elis Andersson ställde sig helt bakom de synpunkter som utredningen kom fram till. Han hade inte någon avvikande mening. Den enda i utredningen som reserverade sig var jag. Det gällde en sak som vi inte skall diskutera just i dag, nämligen arbetslöshetsförsäkringen. Men, som sagt, Elis Andersson ställde sig bakom utredningen i den form denna presenterades. Det gällde alltså en generell socialförsäkring.

Nils Carlshamre m. fl. pekar i sin reservation på – det är ganska intressant att notera – att utredningen och direktiven till denna var föråldrade. Många gånger har olika direktiv diskuterats här, men så skedde inte 1975. Också av remissutlåtanden osv. framgår vad man tyckt om utredningen. Jag har tidigare sagt att remissutfallet var mycket gott.

Nils Carlshamre – det är min bedömning, och förmodligen gör också moderata samlingspartiets ledamöter samma bedömning – är den kunnigaste inom sitt parti när det gäller sociala frågor. Men han anlade inga synpunkter på direktiven vid det tillfället. Han ingick inte ens i utredningen, vilket kanske hade varit naturligt med tanke på den bakgrund som han ändå har. Det var en annan ledamot från moderata samlingspartiet som deltog i utredningen. Han var rörande överens med de övriga ledamöterna om förslaget. Han hade alltså inga invändningar. De kommer i stället nu.

Nils Carlshamre pekar på just otryggheten när det gäller ATP-systemet. Det ligger nära till hands att göra följande reflexion: Vem är det som blåser upp och blåser under oron? I reservationen av Nils Carlshamre m. fl. säger man, att oavsett om oro i detta sammanhang är välgrundad eller inte, är det illavarslande att tvivel alls kan uppstå.

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Samordningsfrå-
gor inom det
socialpolitiska
bidragssystemet*

Det är uppenbart så, att de sociala reformerna inte sällan genomförts under stor politisk strid. När så skedde – många gånger med mycket små majoriteter – kunde det synas som om man ställde sig bakom de reformer som genomfördes. Kritiken har till stor del tystnat. Men de senaste årens borgerliga regeringspolitik har visat att denna tystnad inte grundat sig på en förändrad syn på socialpolitiken, utan att den mera har varit taktiskt betonad. Det är inte samstämmigheten efter en reform som är det väsentliga, utan det är viljan och förmågan att genomföra reformer.

Den skiss, eller modell, som vi nu presenterar när det gäller sättet att genomföra en samordning är baserad på den grundsyn vi har, nämligen att det skall vara en generell försäkring till fromma för hela folket.

Jag är övertygad om att det krävs ett utredningsarbete, att man får ta det hela steg för steg. Utredningen har också pekat på vikten av att gå fram successivt. Utredningen har dessutom givit vissa riktlinjer för hur man kan förenkla systemet.

Jag skulle vilja anbefalla utskottsbetänkandet till benägen läsning – det är inte så torrt som det kan verka. Det är mycket intressant. Det handlar om hur en framtida socialpolitik kan byggas upp, samordnas och förenklas administrativt. På så vis kan det bli ett förbilligande, men inte minst kommer det att göra systemet mer överskådligt för den enskilde. Den enskilde kommer lättare att hitta rätt i den djungel, låt mig också säga snårskog, av lagar och bestämmelser som finns. Systemet har delvis byggts upp genom överlappningen och pålagringar, som Nils Carlshamre har nämnt, och därigenom har det blivit litet svårbegripligt.

Nils Carlshamre nämner i sin reservation föräldraförsäkringen. Jag håller med om att den är mycket besvärlig att förstå sig på. Men mycket av det får väl de olika borgerliga socialministrarna ta på sig som haft olika inriktningar när det gällde att bygga ut den och som ville profilera sig själva varje gång vi bytte socialminister – varje socialminister gav sig på föräldraförsäkringen. Därför ser den ut som den gör i dag. På detta område finns det alltså all anledning att förenkla och se till att få en mer begriplig försäkring.

När man läser Nils Carlshamres reservation ställer man sig frågan: Vill egentligen moderata samlingspartiet ha en allmän socialförsäkring? Är det inte självriskan och det privata försäkringssystemet som enligt Nils Carlshamre skulle ge en större trygghet?

Vi behöver en sund samhällsekonomi, säger Nils Carlshamre. Ja visst gör vi det. För det krävs en handlingskraftig regering. Men när de tre borgerliga regeringspartierna regerade ihop och lade fram ett förslag, kom det i regel för sent – det hade diskuterats för länge. Och när man lade ett förslag var inget av de borgerliga partierna lyckligt över slutprodukten, utan man lade fram det förslag som man var minst oenig om. Det var inte till fromma för landet och för samhällsekonomi.

Nu skall vi ta upp vad som finns att ta upp ur spillrorna. Men vi kommer, inte att vara med om att slå sönder den samordnade socialförsäkring som innebär en trygghet för svenska folket, som har rätt att ställa förväntningar på den. Det är fråga om den politiska viljan, om vi skall ha kvar socialförsäk-

ringen i den generella tappning som vi anser är till fromma för alla medborgare.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 7. NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Herr talman! Jag nöjer mig med två kommentarer till Doris Håviks anförande.

Först en korrigerig av eller möjligen bara ett förtydligande till Doris Håviks citat ur den moderata reservationen i frågan om vad som är eller icke är föråldrat. I reservationen framhålls följande om behovet av att ta hänsyn till förändrade förhållanden: "I detta avseende ter sig socialpolitiska utredningens förslag – och än mer dess direktiv – redan i viktiga delar föråldrade." – De ter sig så i dag. Vi har inte uttalat oss om huruvida de var föråldrade redan vid sin tillkomst. Vårt uttalande står där just som ett belägg för att tiden lider snabbt och att direktiv som skrevs 1975 redan i dag kan te sig – och faktiskt också ter sig – föråldrade. Det var det som saken gällde – det sades ingenting om att de skulle ha varit föråldrade redan vid sin tillkomst.

Jag vill vidare bara försäkra att moderata samlingspartiet gärna ser att vi kommer fram till en samordnad, enhetlig socialförsäkring. Den måste dock byggas upp på det sätt som jag tidigare försökt att framställa, med en omfattning och en utformning som kan uthålligt bäras av samhällsekonomin, även i svåra tider.

Anf. 8 DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Hur den "förbättringen" kan se ut kan vi läsa om i motion 1805 med Nils Carlshamre som första namn. Där föreslås längre gående försämringar av sjukförsäringen än vad vi avvisade när vi diskuterade karensdagarna.

I riksdagen fördes för inte så länge sedan en debatt om tandvårdsförsäringen, där Nils Carlshamre talade om att den ersättning man nu får är så låg att systemet inte längre är värt nämnet försäkring. Men det hindrar inte Nils Carlshamre från att i sin motion föreslå ytterligare försämringar, bl. a. att man skall stå för 1 000 kr. själv innan man över huvud taget kommer in i det system som ger rätt till bidrag.

Nils Carlshamre pekar i reservation 1 till betänkandet på att vi kan bära betydligt större bördor. Orkar jag det, så orkar jag det – och flertalet har det ju så bra! Men det finns många i vårt land i dag som inte tål de försämringar som Nils Carlshamre föreslår. Jag vet inte om det på något sätt bekymrar Nils Carlshamre – det gör det förmodligen. Mig oroar det när jag ser dessa tendenser, såväl i motioner som i reservationen. Det är illavarslande när det gäller det trygghetssystem som vi steg för steg har byggt upp. Här är det fråga om att slå vakt om en politisk inriktning. Jag finner att Nils Carlshamre saknar den politiska viljan.

Onsdagen den
6 april 1983

*Samordningsfrå-
gor inom det
socialpolitiska
bidragssystemet*

Anf. 9 NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Herr talman! Doris Håvik talar hela tiden i termer av försämringar. Vad vi föreslår är en enda stor och verkligt effektiv förbättring av det sociala trygghetssystemet, nämligen att det skall göras ekonomiskt solitt. Det är det viktigaste av allt. Ett trygghetssystem som vi inte kan lita på därför att samhällsekonomin inte alltid kan bära det är inget trygghetssystem. Det är ingen försämring, utan en stor och rejäl förbättring, att anpassa systemet till den ekonomiska verklighet under vilken vi är hänvisade till att leva.

Anf. 10 DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Det är ganska fantastiskt att Nils Carlshamre vill framträda som en reformator när det gäller socialförsäkringen samtidigt som han talar om att man skall försäkra för de enskilda människorna.

Trygghetssystemet har ifrågasatts av moderata samlingspartiet och av andra borgerliga partier under en följd av år. Inte minst har de motionsyrkanden som behandlats i socialförsäkringsutskottets betänkande vittnat om det. Attackerna från moderata samlingspartiet i form av motioner mot ATP-systemet har varit legio. De har kunnat avvisas, men nu underblåser man en oro som har gendrivits på många punkter. Och varför underblåser man den? Jo, därför att man aldrig har velat ha detta system.

Jag gick i somras tillbaka till ATP-debatten och läste in den helt och hållet. Det var en läsning som jag skulle vilja rekommendera till alla ledamöter av kammaren. Där får man bakgrunden, och där ges uttryck för inställningen till systemet. Det som man framförde då är - tyvärr - lika giltigt i dag.

Anf. 11 KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Jag vill bara göra en kort kommentar till socialförsäkringsutskottets betänkande.

Den utredning som låg bakom den proposition som ligger till grund för det betänkande vi nu behandlar hade som syfte att pröva möjligheterna att göra det socialpolitiska bidragssystemet enklare, överskådligare och mer lätthanterligt.

En förenkling och samordning av bidragssystemet är också nödvändig efter den kontinuerliga påbyggnad som skett under en lång följd av år när det gäller vårt sociala trygghetssystem. Inriktningen av samhällets ekonomiska och sociala stödformer måste anpassas till samhällsutvecklingen i övrigt.

I dagens samhälle, när allt fler - även människor i produktiv ålder - blir beroende av socialt stöd och omvårdnad, är det viktigt att vi har ett fungerande socialt trygghetssystem som skydd för de människor som av olika anledningar behöver samhällets stöd i skilda former.

Men ambitionen i utredningen avspeglades inte i propositionen, även om den var volymmässigt omfattande. Den innehöll mycket litet konkreta förslag att ta ställning till.

Utredningens syfte var att förenkla och göra det sociala bidragssystemet mer lätthanterligt. Utredningens förslag gav inte, enligt vår mening, något underlag för motioner. Det råder, som redan sagts, enighet om de

lagändringar som föreslås. Vpk har därför inget särskilt yrkande till betänkandet, utan vi ansluter oss till utskottets skrivning om angelägenheten av en bättre samordning inom bidragssystemet och uppfattningen att det nu finns anledning att ta ställning till huvudinriktningen hos kommande samordningsarbete – ett arbete som enligt utskottet bör syfta till ett successivt genomförande av en allmän socialförsäkring. Detta är synpunkter som stämmer överens med förslag som vpk har framfört i olika sammanhang tidigare.

Vpk är också överens med övriga om att nu arbetande utredningar och sådana som tillsätts rörande bidragssystemet skall ges direktiv som preciserar samordningssträvandena och att detta arbete relativt snart skall kunna påbörjas och ge resultat.

De vpk-motioner som finns fogade till socialutskottets betänkande och som gäller uteblivna sociala förmåner för de deltidsarbetande har inte heller lett till särskilt yrkande, då de behandlas i skilda delar i andra sammanhang. Vi konstaterar bara att det främst är kvinnor som drabbas av dessa orättvisor, bl. a. när det gäller förmåner som ATP-pension, sjukpenning och arbetslöshetsförsäkring.

Då det råder enighet om att det finns orättvisor i det sociala trygghetssystemet, som drabbar denna kategori förvärvsarbetande, förutsätter vi att förändringar som skall syfta till en lösning snarast sker. Naturligtvis kommer vpk att fortsättningsvis bevaka dessa frågor, och vi återkommer om ingenting händer.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 12 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! I motion 1277, som behandlas av socialförsäkringsutskottet i det nu föreliggande betänkandet, har jag och några andra socialdemokrater på nytt aktualiserat frågan om införandet av ett socialförsäkringstillägg.

Bakgrunden till vår motion är naturligtvis de under de senare åren mycket kraftigt ökande socialbidragskostnaderna. I många kommuner har socialbidragskostnaderna mer än fördubblats sedan 1980. Mellan 1980 och 1982 ökade således socialbidragskostnaderna i Malmö kommun från 54 milj. kr. till 127 milj. kr. Samtidigt har också antalet hushåll som är beroende av socialbidrag stigit.

Den här utvecklingen har naturligtvis ett starkt samband med den borgerliga regeringspolitiken. Den ständigt stegrande arbetslösheten under de borgerliga regeringsåren med bl. a. utförsäkring som följd, bristerna i arbetsmarknadspolitiken, urholkningen av de generella stödformerna – allt detta har naturligtvis lett till att allt fler hushåll blivit beroende av individuell behovsprövad hjälp.

Den nya socialtjänstlagen innebär en helt ny inriktning av den kommunala socialvården. Socialtjänstlagen och förarbetena till denna markerar en tydlig vidgning av socialtjänstens arbete till mer förebyggande och samhällsinriktat arbete och till större frihet vad gäller det sociala vård- och behandlingsarbetet. Denna nya inriktning av den kommunala socialvården är särskilt

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Samordningsfrå-
gor inom det
socialpolitiska
bidragssystemet*

betydelsefull i ett läge när den sociala utslagningen tenderar att öka.

Det står emellertid nu klart att kommunerna inte kommer att kunna leva upp till intentionerna i socialtjänstlagen. Ökningen av socialbidragskostnaderna låser allt större ekonomiska och personella resurser till utbetalning av individuell behovsprövad ekonomisk hjälp.

Socialutredningen föreslog att det som ett komplement till övriga inkomstförstärkningar skulle införas ett socialförsäkringstillägg. Frågan om införandet av ett socialförsäkringstillägg – SOFT – har sedan ytterligare övervägts inom socialdepartementet, och ett förslag till modifierat SOFT har framlagts. Det är enligt vår mening angeläget att frågan på nytt aktualiseras inom regeringen.

Socialförsäkringstillägget bör utformas så, att det utfaller om inkomst av förvärsarbete eller det ekonomiska stödet från andra försäkringar understiger en miniminivå. Administrationen bör skötas av försäkringskassorna. Därigenom skulle socialtjänsten avlastas ett stort antal ärenden och få resursutrymme för just de frågor som den nya socialtjänstlagen förutsätter att socialvården skall ägna sig åt. Det torde också med hänsyn till det rationaliseringsarbete som f. n. pågår inom försäkringskassorna finnas resurser för att klara av administrationen av socialförsäkringstillägget.

Utöver de positiva effekterna i form av ökade resurser för förebyggande och rehabiliterande åtgärder inom den kommunala socialvården kan införandet av ett socialförsäkringstillägg medföra en utjämning av sociala kostnader mellan kommuner med olika social struktur. Detta är ytterligare ett tungt argument för ett socialförsäkringstillägg.

Vi motionärer är naturligtvis medvetna om att socialförsäkringstillägget är en kostnadskrävande reform, som inte utan vidare kan genomföras i dagens pressade budgetläge. Därför har vi också i vår motion uttalat att frågan om ett socialförsäkringstillägg och finansieringen av en sådan reform bör bli föremål för överläggningar mellan regeringen och Kommunförbundet. Det kan då också bli fråga om att finansiera en sådan reform genom en omfördelning inom den statliga bidragsgivningen till kommunerna. Även med en sådan omfördelning får man ju den effekten att socialvården avlastas den rutinmässiga utbetalningen av vissa socialbidrag och därmed får större möjligheter till det förebyggande och rehabiliterande arbetet. Detta kan också ses som ett bemötande av den moderata reservationen i utskottsberäkningen, som just använde statsfinanserna som ett argument mot socialförsäkringstillägget. Det går att via omfördelningar av den kommunala bidragsgivningen uppnå betydande positiva effekter för den kommunala socialvården.

Vi motionärer konstaterar att vår motion behandlats mycket välvilligt av utskottet. På s. 25 understryker utskottet sin positiva syn på reformförslaget: "Det finns därför anledning att inom regeringskansliet fortlöpande pröva de ekonomiska förutsättningarna – t. ex. genom omprioriteringar inom bidragssystemet – för att införa ett socialförsäkringstillägg."

Med det känner vi motionärer oss nöjda. Frågan om ett socialförsäkrings-tillägg bör med detta utskottsuttalande på nytt kunna aktualiseras inom regeringskansliet.

Nr 111

Onsdagen den
6 april 1983

Överläggningen var härmed avslutad.*

Anf. 13 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera socialförsäkringsutskottets betänkande 15 om ADB-frågor inom socialförsäkringen.

*ADB-frågor inom
socialförsäkringen*

ADB-frågor inom socialförsäkringen

Anf. 14 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! Socialförsäkringsutskottets betänkande nr 15 behandlar ADB-frågor inom socialförsäkringen. När nuvarande ADB-system utvecklades under 1960-talet fanns det knappast något tekniskt alternativ till ett ADB-system med central struktur. Numera finns det en rad tekniska alternativ för hur man kan organisera ADB-drift. Den mycket snabba teknikutvecklingen på dataområdet kommer framöver att ytterligare öka valfriheten och minska kostnadsskillnaderna mellan olika alternativ.

Sedan mitten av 1970-talet har det stått klart att det finns betydande investeringsbehov när det gäller socialförsäkringens ADB-system, en följd av volymförändringar och utökade arbetsuppgifter. Under 1980-talet måste därför såväl maskinutrustning som programrävara bli ersatta och utbyggda.

Socialförsäkringens ADB-system har varit föremål för flera utredningar sedan mitten av 1970-talet. Statskontoret har i sin DUR 2-rapport redovisat underlag för inköp av ADB-utrustning för första hälften av 1980-talet. I rapporten redovisas också ett mera långsiktigt alternativ för behovet av utrustning. Den framtida ADB-driften skulle då även fortsättningsvis ha en central systemstruktur men med uppdelning på två datorhallar i Sundsvall.

Den parlamentariskt tillsatta ALLFA-kommittén föreslog däremot i sitt slutbetänkande att ADB-driften i sjukförsäkringssystemet skulle decentraliseras till försäkringskassorna. Övriga system, pensions-, bidrags- och statistiksystem, bibehålls vid den centrala anläggningen i Sundsvall. Utredningen föreslog också att nuvarande ansvars- och beslutsförhållande vad gäller ADB-verksamheten skulle förändras så, att försäkringskassorna fick ett förstärkt inflytande över verksamheten.

I augusti förra året tillkallade dåvarande dataministern Olof Johansson en arbetsgrupp med uppgift att utarbeta en långsiktig generalplan för socialförsäkringens ADB-verksamhet. Den skulle samla och långsiktigt ange vägen

* Voteringen redovisas efter debatten om SfU 15

Onsdagen den
6 april 1983

*ADB-frågor inom
socialförsäkringen*

till en decentraliserad struktur för ADB-verksamheten, öka användarinflytandet, utbildningen m. m. Generalplanen skulle gälla under en tioårsperiod, dvs. en bit in på 1990-talet. Den skulle därmed vara vägledande för de många beslut om investeringar som måste fattas under de kommande åren. I avvaktan på att generalplanen gjordes färdig skulle inga bindande investeringsbeslut fattas vad gäller socialförsäkringens ADB-verksamhet. Vid regeringsskiftet överlämnades gruppens material tillsammans med en skrivelse till socialministern med hemställan att en ny grupp tillsattes med uppgift att fullfölja generalplanen.

I vår partimotion 1672 begär vi att regeringen skall utarbeta en sådan generalplan för decentralisering av socialförsäkringens ADB-system. Utskottsmajoriteten är inte beredd att bifalla denna begäran utan hänvisar till pågående arbete i regeringen.

Enligt centerns uppfattning är det viktigt med en helhetssyn på datapolitiken. Teknik, tillämpning, användning och samhällskonsekvenser måste ses i ett sammanhang. Dataverksamhet och datakunnsande kommer att bli av avgörande betydelse för utvecklingsmöjligheterna i alla delar av vårt land, särskilt med tanke på den betydelse datatekniken kommer att ha i framtiden, både inom näringsliv och offentlig förvaltning.

Inriktningen på datateknik i den offentliga sektorn kommer därför att ha en särskilt stor betydelse, eftersom den utvecklas efter politiska beslut. En decentralistisk inriktning ökar användarinflytandet, sprider arbetstillfällen och kunnsande samt minskar sårbarheten. En generalplan för decentralisering av socialförsäkringens ADB-system skulle vara första steget i att åstadkomma en decentraliserad struktur på de statliga ADB-systemen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till centerreservationen i betänkandet.

Anf. 15 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Efter det att socialförsäkringsutskottet justerat sitt betänkande nr 15, i vilket bl. a. sägs att regeringen håller på att bereda såväl aktuell upphandling av ADB-utrustning för 1980-talet som planering av socialförsäkringens ADB-verksamhet för 1990-talet och att man därför bör avvakta dess ställningstaganden, så har socialministern avlämnat proposition 127, i vilken han mer i detalj beskriver uppläggningsen av denna verksamhet på både kort och lång sikt. Propositionen kommer längre fram i vår att behandlas av riksdagen, och det finns då anledning att ytterligare ta upp själva sakfrågan.

Jag vill redan nu understryka vad socialministern säger i proposition 127. Han finner det nödvändigt att socialförsäkringens ADB-utrustning förnyas och kompletteras för att klara framtida förändringar och rationaliseringar inom socialförsäkringssystemet. Statskontoret, som är datamyndighet, kommer redan i april i år att begära lov att teckna avtal om anskaffning av ny utrustning. Denna kommer dock inte att förändra strukturen på ADB-systemet, som därmed kan förväntas bestå under 1980-talet.

Frågan om en eventuellt mera genomgripande förändring av ADB-verksamheten med ökad decentralisering till försäkringskassorna får aktua-

litet när det gäller planeringen för 1990-talet. Det arbetet bör dock komma i gång mycket tidigt, säger socialministern, och därför kommer riks försäkringsverket att få i uppdrag att tillsammans med statskontoret och försäkringskassorna genomföra ett utrednings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet i syfte att lägga ut en ökad del av ADB-verksamheten närmare användarna, alltså de enskilda kassorna.

Enligt redovisningen i propositionen, som vi kommer att behandla senare, har man en helhetssyn på frågan. Regeringen har mycket snabbt tagit itu med ADB-verksamheten. Redan nu finns alltså en proposition. Den innehåller en långsiktig planering även för 1990-talet. Man skall också pröva en decentralisering av verksamheten.

Vad centerpartiet efterlyser är alltså tillgodosett. Man har en helhetssyn och tar ett långsiktigt grepp. Man går tidsmässigt längre än centerpartiet förordar i sin motion. Med detta bör centerpartiet vara nöjt för dagen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkande nr 15.

Anf. 16 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! Börje Nilsson hänvisar till den proposition som har avlämnats efter det att detta betänkande har slutjusterats. Läser man det avsnitt som där finns om ADB-verksamheten, ger det inte mycket vägledning om vad regeringen egentligen vill på detta område. Jag tillåter mig citera en mening: "Enligt min mening är det varken möjligt eller nödvändigt att nu binda sig för en viss utformning av ADB-verksamheten på 1990-talet på det sätt som ALLFA-kommittén har föreslagit."

Vi från centern menar att det är viktigt att man nu klart lägger fast vad som skall gälla för ADB-verksamheten och att det sker i en generalplan med inriktning på en decentraliserad verksamhet. Det skulle förhindra att vi fattar beslut, som binder investeringar under mycket lång tid och sedan omöjliggör en decentralisering av verksamheten i den statliga ADB-delen.

Anf. 17 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Centerpartiet fäster tydligen avseende vid ordet generalplan och vill ta strid på den punkten. Men nu spelar det ingen roll vad det heter. Det viktiga är att regeringen har en helhetssyn i dessa frågor. Regeringen har handlat snabbt efter regeringstillträdet. Den borgerliga regeringen sysslade med dessa frågor under många år. Men redan nu finns från den socialdemokratiska regeringen en proposition, som riksdagen kommer att behandla senare.

Det är naturligtvis riktigt att det handlar om mycket pengar och om säkerhet, och det är självfallet viktigt att man utreder detta. Socialministern föreslår också i propositionen att riks försäkringsverket tillsammans med statskontoret och försäkringskassorna skall sätta i gång en försöksverksamhet i syfte att decentralisera verksamheten. Det är naturligtvis nödvändigt att man handlar på detta sätt. Det hade också en särskild arbetsgrupp fått göra.

Det finns inga större skillnader mellan oss. Egentligen är det en strid om ord om det skall heta generalplan eller inte. Det viktiga är ju att man tar ett bestämt grepp om dessa frågor, och det gör regeringen absolut.

Anf. 18 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! Det viktiga, Börje Nilsson, är väl inte om det heter generalplan eller inte. Det viktiga ur centerns synvinkel är att det blir en plan med inriktning på en decentralistisk ADB-utveckling.

Anf. 19 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Jag vill bara ställa en fråga. Olof Johansson som var dataminister tillsatte sin arbetsgrupp i augusti 1982, alltså en månad före valet. Varför väntade han så länge när frågan är så viktig som Rune Backlund nu gör gällande?

Anf. 20 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! Detta sammanhänger med att det har förekommit en hel del utredande på det här området, och utredningarna har – som jag redovisade i mitt första anförande – kommit till olika uppfattningar. Tanken med arbetsgruppen var ju att man skulle samla de olika uppfattningar som fanns och med utgångspunkt från det upprätta en generalplan för ADB-verksamheten.

Överläggningen var härmed avslutad.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 14

Mom. 1 (inriktningen av socialpolitiken)

I kontrapositionsvoteringen biträdades reservation 1 av Nils Carlshamre m. fl. i motsvarande del med 82 röster mot 68 för reservation 2 av Gösta Andersson m. fl. 172 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 174 röster mot 81 för reservation 1 av Nils Carlshamre m. fl. i motsvarande del. 69 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2, 3, 5 och 6 (samordningsarbetet inom det socialpolitiska bidragssystemet)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 1 av Nils Carlshamre m. fl. i motsvarande del, bifölls med acklamation.

Mom. 4 och 7-15

Utskottets hemställan bifölls.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 15

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (en generalplan för decentralisering av socialförsäkringens ADB-system)

Utskottets hemställan bifölls med 253 röster mot 68 för reservationen av Elis Andersson m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Nr 111

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Anslag till väg-
väsendet*

8 § Anslag till vägväsendet

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1982/83:12 om anslag till Vägväsende (prop. 1982/83:100 delvis).

Anf. 21 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservationerna 1, 2, 4, 5 och 7 vid trafikutskottets betänkande nr 12 om anslag till vägväsendet som vi nu skall behandla.

Årets anslag till kommunikationsdepartementet innebär en total ökning av anslaget i förhållande till föregående budgetår med 23,1 %, nämligen från 11 466 milj. kr. 1982/83 till 14 118 milj. kr. budgetåret 1983/84. Av anslaget från föregående år finns medel kvar som kommer att utnyttjas först 1983/84.

En stor del av den här ökningen måste finansieras genom ökad utländsk upplåning, vilket inte är acceptabelt i en tid, när vårt budgetunderskott ökar så snabbt och skulden till utlandet likaså. Vi moderater går därför på ett antal punkter emot föredragandens förslag och förordar lägre anslag, för att åstadkomma besparingar och begränsa ökningen i budgetunderskottet.

Först, herr talman, vill jag gärna nämna vad jag i propositionen tycker är riktigt och bra, nämligen exempelvis prioriteringen av drift och underhåll av vägar. Det känns också bra att kommunikationsministern på flera sidor i propositionen betonar näringslivets behov och behovet av en företagsekonomisk inriktning vid planering och prioritering av vägobjekt. Positivt är också att de medel som av sysselsättningsskäl via finansfullmakten överfördes till vägverket nu skall beaktas vid planeringen. Det innebär att de sysselsättningsskapande motiven får underordnas de näringslivs- och företagsekonomiska, varigenom de faktiskt blir mer sysselsättningsskapande, en sanning som vi moderater i åratal försökt få gehör för.

Men tyvärr, herr talman, befinner vi oss i den ekonomiska situationen här i landet, att vi måste spara på *alla* områden, också på kommunikationsdepartementets verksamhetsområde. När vi har en statsskuld på 377 miljarder kronor, varav till utlandet ca 100 miljarder kronor, en ränteskuld på 56 miljarder kronor, större än den direkta inkomstskatten och ett budgetunderskott på uppemot 100 miljarder kronor, dvs. 13 % av BNP, måste vi spara på de offentliga utgifterna.

Det verkar faktiskt som om nu också vissa socialdemokrater insåg detta, men i den senaste valrörelsen märktes ingalunda något av denna insikt. Man lyckades inbilla väljarna att besparingsvägen, som ju beträffas av de tre borgerliga partierna, var onödig, att inga oppoffringar skulle krävas –

Onsdagen den
6 april 1983

*Anslag till väg-
väsendet*

tvärtom, förmånerna skulle byggas ut.

Det största problemet i Sveriges ekonomi är budgetunderskottet, dvs. att inkomsterna inte täcker utgifterna, och den främsta orsaken till budgetunderskottet är den stora offentliga sektorn som i huvudsak bekostas genom skattemedel. Den offentliga sektorn uppgår nu till 70 % av våra samlade resurser, vilket är världsrekord.

Orsakerna till den här utvecklingen är många, och utvecklingen inleddes redan på 1960-talet. Jag har här i kammaren för inte så länge sedan hört socialdemokraternas talesman beskylla de tre borgerliga partierna för den negativa utvecklingen.

Det är inte sant. Utvecklingen har dels internationella förklaringar, förändringar i betalningssystem och kapitalflöde, förändringar i priser på viktiga varor, främst på oljan, som i mitten på 1970-talet steg drastiskt, en alltmer utbredd och raffinerad protektionism, nya industriländer som konkurrerar ut de äldre m. m.

Det har också nationella förklaringar. Sverige anpassade inte som de flesta andra europeiska länder lönesättning och arbetsmarknad efter förutsättningarna. När företagen fick svårigheter i början och mitten av 1970-talet på grund av höga kostnader och svår konkurrens och när vi förlorade marknadsandelar både utomlands och i det egna landet, uppmanades företagen, då av en socialdemokratisk regering, att tillverka för lager – lager som sedan inte kunde säljas ut.

Kön av krisföretag och krisbranscher var vad som mötte den första borgerliga regeringen, som under påtryckning från socialdemokraterna och facket tvingades låna för att rädda jobben, och för att hålla kanske redan dödsdömda företag vid liv i stället för att medverka till en nödvändig strukturförändring. Vi anpassade oss alltså inte till förutsättningarna, när löneökningssuttaget 1974–1976 tilläts bli 40–50 %, när arbetsmarknaden tilläts bli låst och stel till följd av bl. a. en arbetsmarknadslagstiftning som utlovade trygghet i jobben, men som i realiteten innebar trygghet för få, otrygghet för vissa och på sikt otrygghet för alla.

Den offentliga sektorns andel har blivit så stor som 70 % av BNP, dels därför att kommuner och landsting tillåtits expandera långt mer än vad t. ex. kommunalekonomiska utredningen 1977 angav som tillrådligt, men dels också därför att den konkurrensutsatta sektorn krympt, genom att kostnaderna blev för höga, så att de svenska företagen inte förmådde konkurrera och till följd av detta slogs ut.

Vid det här laget har medvetandet om vår ekonomiska situation i landet blivit utbrett. Recepten för hur man skall rätta till obalansen varierar däremot. Från socialdemokratiskt håll har ända till nyligen förespråkats expansionspolitik. Den gamle Keynes teori dammas av och placeras in i en tid, då hans råd, enligt min mening, absolut inte blir till nytta.

De tre borgerliga partierna hade insett det nödvändiga i att spara på de offentliga utgifterna för att utrymme skulle ges för en expansion på industrisidan.

Vi hade fått stopp för skatteökningarna, inlett kraftiga besparingar – under

ursinniga protester från socialdemokraterna – och inflationen var låg. Budgetunderskottet ökade endast obetydligt mellan 1981 och 1982. Budgetunderskottet hade därför, om de socialdemokratiska förslagen under mandatperioden vunnit gehör, varit åtskilliga miljarder kronor större. Socialdemokraterna inbillade väljarna – måhända trodde också de flesta själva på detta – att uppföringar inte behövdes. Nej, ju mer i sus och dus desto bättre! Numera har en tillnyktring skett, men baksmällan verkar svår. Enligt vissa socialdemokratiska förespråkare så måste det sparas – det räcker inte med devalvering. Devalvering har också negativa effekter, inte minst för importindustrin. Tyvärr tar det väl tid innan de mer kunniga ekonomerna lyckas få den byråkratiskt styrda s-kolossen att ändra riktning.

De besparingar som inleddes inom den borgerliga regeringsperioden avlöstes snabbt av en "slösa"-tid, då den socialdemokratiska regeringen bl. a. för att uppfylla vallöftena – vilket ändå inte går – ökade budgetunderskottet från drygt 70 miljarder kronor till uppåt 100 miljarder kronor på några månader. Läger man till de "överbud" socialdemokraterna hade under den borgerliga regeringstiden är vi uppe i ett underskott på ca 120 miljarder kronor.

Från moderat håll vill vi emellertid hjälpa till att få balans i landets ekonomi. Om nu socialdemokraterna ändrar riktning från expansion till besparingsfilosofi, så visst vill vi hjälpa till. Vi vet att det måste sparas på alla de områden över vilka riksdag och regering kan råda genom anslagsgivning och statsbidragskonstruktion.

Dessutom vill vi medverka till att arbetsmarknaden fungerar bättre, genom ändring av viss arbetsmarknadslagstiftning som nu har en hämmande inverkan på arbetsmarknadens funktion. Vi vill också att statens medel används på ett mer effektivt sätt. Att sysselsättningsmedel därvid disponeras direkt av resp. verk, så som nu föreslås i budgetpropositionen, anser vi vara en riktig väg.

Naturligtvis inser vi att de *tjänster* som utförs inom den offentliga sektorn är nödvändiga och skall utföras. Det är inte så att vi lider brist på arbetsuppgifter. Både nu och i framtiden kommer det att finnas nog med väsentliga uppgifter, arbete som behöver utföras, men frågan är bara *hur* dessa uppgifter utförs och *var* kostnaderna för tjänsterna läggs. Vi menar, herr talman, att en privatisering av den offentliga sektorn ger både en förbättring av tjänsternas innehåll och en ökning av utbudet av tjänster. Därmed får vi fler arbetsplatser – inte färre. Det är för att göra det bättre för de enskilda människorna och för att service skall kunna erbjudas både nu och i framtiden som vi föreslår att delar av den offentliga verksamheten skall föras över till en privat tjänstesektor. Vi menar också att fler uppdrag på entreprenad i stället för genom egen-regi-verksamhet leder till lägre kostnader för kommuner och landsting, större effektivitet, bättre kostnads- mässig överblickbarhet och större inkomster för staten. Genom att i ökad utsträckning finansiera offentliga investeringar via lån på den öppna lånemarknaden belastas statsbudgeten mindre.

Långtidsförhyrning av vissa objekt, t. ex. av broar, kombinerat med

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Anslag till väg-
väsendet*

avgiftsuttag är också en metod att sänka statens kostnader, att fördela uppgifterna på brukare och över tiden och att använda såväl industrins resurser som lånemarknadens på ett mer marknadsmässigt och rationellt sätt.

I trafikutskottets betänkande nr 12 har vi moderater anmält fem reservationer.

I reservation nr 1, som gäller Anslaget Statens vägverk: Ämbetsverksuppgifter, föreslår vi en prutning av det anslag regeringen förordar med 670 000 kr. Vi anser det möjligt att i en så stor budget som vägverkets sänka kostnaderna bl. a. på det sätt vägverket självt anger i sin verksamhetsberättelse. nämligen genom "utveckling av de personalpolitiska instrumenten och genom utveckling av de planeringsmässiga och ekonomiska styrmedlen i syfte att nå en ökad effektivitet". Vad beträffar arbetsplanerna torde förutsättningarna för bättre samordning och förenkling av arbetet vara gynnsamma och ge ekonomisk utdelning.

I reservation nr 2, beträffande drift av statliga vägar, föreslår vi en anslagssänkning med 40 milj. kr., dvs. med 1 %. Detta skall ställas i relation till ett förslaget anslag på 3 525 milj. kr. Vad beträffar detta anslag och vårt besparingsförslag anser vi att verket utan svårighet bör kunna minska kostnaderna. Eftersom vi också föreslår en dämpad ökningstakt beträffande vägbyggandet, så stiger inte automatiskt ökningskostnaderna för underhåll genom ökat antal vägkilometer.

I reservation nr 4 aktualiserar vi från moderat håll tillsammans med folkparti- och centerledamöterna i utskottet frågan om ett mer marknadsinriktat läne- och leasingförfarande vid byggande av vissa broar. Ett sådant finansieringssätt är av stort samhällsekonomiskt värde och innebär en avlastning av statsbudgeten. De formella hinder för en finansiering på detta sätt som kan finnas bör undanröjas. Förutom att kapital kan utnyttjas för lönsamma investeringar i stället för till finansiella transaktioner bidrar investeringarna till att upprätthålla entreprenörernas kompetens och till att vidmakthålla deras byggorganisationer. För svenska byggexportföretag är det naturligtvis också oerhört värdefullt att kunna visa på referensobjekt i form av t. ex. broar, utförda åt svenska staten på villkor som också innebär ett stort ansvarstagande från företagarsidan, vilket i sig är meriterande. Man uppnår också en fördelning över tiden av kostnaderna för projektet och – under förutsättning av avgiftsuttag – en fördelning på brukarna mer än på skattebetalarna.

I reservation nr 5 föreslår vi från moderat håll en sänkning av regeringens anslagsförslag med 60 milj. kr. eller 6,7 %. Det kan utan vidare påstås att denna sänkning är försvarbar och genomförbar genom att vägverket anpassar planerna på byggande till utrymmet och genom en hårdare prioritering.

Reservation nr 7 handlar om anslaget till drift av kommunala vägar och gator, och där föreslår vi en sänkning i förhållande till budgetpropositionens förslag med 20,8 milj. kr. eller 2 %.

Drift- och underhållsanslagen har ju i propositionen prioriterats, och vad

beträffar anslaget för bidrag till drift av statskommunvägar har anslaget höjts med 26,6 % för år 1984. Den av oss föreslagna prutningen av anslaget synes mot den bakgrunden vara mycket blygsam.

Herr talman! Jag yrkar härmed bifall till de reservationer som jag inledningsvis räknade upp.

Anf. 22 CLAES ELMSTEDT (c):

Herr talman! Jag delar den uppfattning som nu senast har redovisats av Görel Bohlin och tidigare av många andra: att det är självklart att vi för att komma till rätta med budgetunderskottet måste se över allt som kan tänkas för att spara och hålla igen på utgifterna. Men det finns områden på vilka man kan spara så att man om inte direkt gräver sin egen grav så i varje fall försvarar för sig när det gäller att effektivisera och även spara på andra områden. Kommunikationsväsendet och framför allt vägarna tillhör ett sådant område där man skall gå mycket försiktigt fram.

Sedan vet jag inte om jag kanske hörde fel – man kan ju vara så upptagen av lyssnandet att man inte snappar upp allt. Men om jag hörde rätt, sade Görel Bohlin ungefär så här, när hon motiverade förslaget att minska anslaget till byggande av vägar: Om man drar ned byggandet av nya vägar så blir det automatiskt färre antal vägkilometer att underhålla. – Med det resonemanget gör man det enkelt för sig. Man kan ju i så fall dra ned bygganslaget helt och hållet. Därmed skulle man ju lösa problemet på ett budgetmässigt utomordentligt effektivt sätt men inte i övrigt. Jag hoppas att jag hörde fel. Om jag gjorde det, får vi kanske veta det så småningom.

Socialdemokraterna drev under fjolåret, och även under flera år dessförinnan, en mycket intensiv oppositionspolitik när det gällde vägenslagen, liksom på andra områden. Vi satsade inte tillräckligt någonstans, ansåg socialdemokraterna, och vi fick kritik för att vi inte ökade anslagen i den omfattning som socialdemokraterna ansåg skäligt och som naturligtvis kunde behövas. Men om man tittar närmare på den budgetproposition som nu behandlas, finner man att det inte precis är några heroiska grepp som har tagits på detta område. Jag kan ha förståelse för detta, för det finns begränsade utrymmen, och det får man naturligtvis ha respekt för.

Om en effektiv regionalpolitik i vårt land skall kunna bedrivas och upprätthållas krävs väl utbyggda kommunikationer. I det sammanhanget spelar vägarna en avgörande roll. Självfallet utgör de stora riksvägarna, Europavägarna, något av pulsådorr i sammanhanget. Länsvägarna och det nära 7 000 mil långa enskilda vägnätet utgör det komplement som fullständigt olika trafikleder. Vad vägarna betyder för olika bygder framgår med all önskvärd tydlighet av alla de motioner i ämnet som är väckta. Dessa motioner har naturligtvis inte tillkommit av en slump utan därför att det finns ett tryck. Detta gäller inte bara enskilda vägar utan i ännu större utsträckning allmänna vägar.

När det gäller anslaget till drift av de statliga vägarna noterar jag med tillfredsställelse att den nuvarande regeringen fortsätter mittenregeringens linje att öka resurserna. På den punkten har jag följaktligen ingen erinran.

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Anslag till väg-
väsendet*

Det är sämre beställt när det gäller de enskilda vägarna, något som jag strax skall återkomma till.

I en partimotion från centern tar vi upp ett antal yrkanden. Vi tolkar propositionen så när det gäller målsättningen för den statliga vägpolitiken att mindre trafikerade vägar relativt sett inte skulle få samma underhållsnivå som de mera trafikerade. Vi såg här en klar risk att länsvägarna skulle få stå tillbaka på ett oacceptabelt sätt. 1979 års trafikpolitiska beslut säger i detta avseende att målet för vägpolitiken skall vara både att höja trafiksäkerheten och att åstadkomma största möjliga likställighet i landets olika delar vad beträffar framkomlighet och bärighet.

Utskottet i dess helhet ställer sig nu bakom vårt yrkande om att länsvägarna bör ges en rimlig andel av anslaget och att 1979 års trafikpolitiska beslut alltså skall gälla. Det är bra att utskottet ger detta besked så att ingen osäkerhet behöver råda på den punkten.

När det så gäller de enskilda vägarna, vilka naturligen oftast är att finna ute i glesbygderna, går meningarna i utskottet isär. Moderaterna försökte redan i fjol att dra ned statsbidragsprocenten från 70 till 50, men de blev då ensamma om detta försök. Den socialdemokratiska regeringen föreslår emellertid i årets budgetproposition just denna regeländring, och tillsammans med moderaterna utgör socialdemokraterna i utskottet en rejäl majoritet i denna attack mot småvägarna. Det är bara att finna sig i det.

Samma majoritet föreslår också att anslaget till enskilda vägar dras ner ordentligt – detta utan minsta utredning eller särskild prövning av något slag. Senast bidragsreglerna till enskilda vägar reformerades var vid riksmötet 1978/79. Då erinrade trafikutskottet om att utskottet tidigare vid flera tillfällen understrukt att särskild hänsyn måste tas till det enskilda vägnätets betydelse för näringslivet och kommunikationerna i allmänhet. Det var ett mycket klokt uttalande. Så lät det då. I dag är det andra tongångar. Jag måste säga att det verkar litet landsbygdsfientligt. För det första avstyrker utskottsmajoriteten centerkravet om en bibehållen bidragsnivå, 70 %, och en medelstillelning som är reallt densamma som innevarande år – vi begär inte mer än det – och som är 80 milj. kr. högre än regeringens förslag. Det betyder mycket om vi slår ut det här på de olika länen. Det varierar naturligtvis från län till län, men på många håll, framför allt i de stora glesbygdskommunerna, innebär det avsevärda belopp, som på ett eller annat sätt får plockas fram antingen genom att kommunerna går in och tar hand om detta eller genom att man lägger kostnaderna på delägarna av de enskilda vägarna. För det andra avstyrks vårt yrkande om ett anslag på 20 milj. kr. till bärighetsupprustning av mindre vägar och broar av betydelse för skogs- och industritransporter på landsbygden. Också detta är en viktig del i det totala kommunikationsväsendet.

De enskilda vägarna i vårt land är förvisso inte endast en angelägenhet för dem som är fast boende utefter dessa vägar. I många trakter är dessa vägar starkt trafikerade turistleder, i varje fall under sommartid. Detta framhålls också i en del av de många skrivelser i ärendet som kommit både till utskottet, utskottets ledamöter, enskilda riksdagsmän osv. Det är kommuner

med olika politisk ledning, vägföreningar och enskilda personer som hört av sig. Inte minst det här med trafiksäkerheten är ett observandum. Det är anmärkningsvärt att en så kraftig förändring av anslagssystemet görs utan att denna föregås av någon som helst utredning eller översyn, särskilt som riksdagen på förslag av trafikutskottet vid flera tillfällen understrukt vikten av och rättvisan i att i detta sammanhang upprätthålla nivån. Annars behöver det ju inte röra sig om så särskilt stora ingrepp förrän man omedelbart åberopar t. ex. en utredning eller översyn.

Så några ord om ett annat av oss framfört yrkande. Det gäller externfinansiering av brobyggen. I en tid då budgetunderskott är en ständig följeslagare, oavsett vilken regering som har makten, gäller mer än någonsin att se till att för staten lönsamma investeringar inte får stå tillbaka av budgettekniska skäl. Men så sker faktiskt nu. Totalkostnaden för ett brobygge eller vilken investering som helst belastar nämligen staten under det första året, trots att kostnaden borde slås ut på flera år.

Vad som diskuterats är broar som skall ersätta färjor. Det kan inte vara rimligt att man, i fall där ränta och amortering för ett brobygge under ett antal år kan finansieras genom tidigare utbetalda färjekostnader, av budgettekniska skäl skall tvingas avstå från investeringen, trots att denna är klart lönsam, och inom några år kanske t. o. m. mycket lönsam. Ingen enskild person och inget företag skulle för ett ögonblick ägna en tanke åt ett sådant agerande.

På s. 10 i trafikutskottets betänkande återges vad föredragande statsrådet anför. Han uttalar att "i de kommande direktiven för vägplaneringen för åren 1984–1993 skall ges möjlighet att lägga särskild vikt vid sådana företagsekonomiskt lönsamma objekt utan hinder av det gängse samhälls-ekonomiska synsättet i planeringen".

Man skulle kunna ställa frågan: Vad menas med detta? Det vore bra om utskottets ordförande, som står anmäld längre ned på talarlistan och som nu finns här i kammaren, ville redovisa mera exakt vad som avses härvidlag.

Jag vill erinra om att det är ointressant om vägverket tar av driftpengar, byggnadsanslag eller beredskapspengar. Det är själva budgettekniken, att hela kostnaden belastar ett år, som skall ändras. Det är vad det handlar om. Man kan emellertid fråga sig varför den som haft möjlighet att åstadkomma en ändring inte gjorde det. När jag upptäckte hur det förhöll sig, försökte jag ögonblickligen hitta fram till en annan ordning. Men, som alla vet, rinner tiden snabbt i väg. Det är bara att konstatera att vi helt enkelt inte kom så långt före valet. Att det behövs en ändring står emellertid utom all diskussion.

Till saken hör vidare att vi som en följd av nuvarande ordning går miste om en mängd arbetstillfällen. I dagsläget är detta ett i det närmaste otroligt faktum.

Som framhålls i reservation 4 måste de företag som skall bygga de aktuella anläggningarna få möjligheter att skaffa sig referensobjekt på hemmaplan, så att de kan bli starkare i den internationella konkurrensen. Härvidlag kan man konstatera en stelbenthet och fastlåsnings som vi måste se till att vi

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Anslag till väg-
väsendet*

slipper. Jag riktar inte kritik mot något speciellt håll. Jag anser i stället att vi gemensamt borde ta ett ansvar och med gemensamma krafter göra något i detta sammanhang. Över huvud taget har jag under senare år gjort den erfarenheten att vi måste ta itu med den stelbenthet och byråkrati som finns – det gäller att nå ut till de allra yttersta förgreningarna. Annars riskerar vi att ställas inför någon sorts hinder som ingen orkar forcera, men som ändå måste forceras. Ju förr vi kan göra det, desto bättre är det.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 3, 4, 7, 8 och 9.

Anf. 23 OLLE GRAHN (fp):

Herr talman! Det är ganska aktningsvärda belopp som ärligen diskuteras i samband med behandlingen av väganlagen. Goda kommunikationer har ju också mycket stor betydelse i ett land som vårt. De olika kommunikationsmedlen har naturligtvis stor betydelse för delvis olika uppgifter. Utan att förringa något kommunikationsmedel vågar jag nog i alla fall påstå att våra vägar är vårt viktigaste kommunikationsnät, med den utveckling som samhället fått. Anslagen till vägväsendet är ju också de i särklass största som riksdagen anvisar till någon trafikgren. Inom utskottet råder också relativt stor enighet om väganlagen. Således hälsar utskottet med viss tillfredsställelse departementschefens aviserade förslag om inplanering av anslag för sysselsättningspolitiska åtgärder i vägverkets planeringsram. Ett sådant system innebär att för samhället angelägna väginvesteringar förbereds och prioriteras på ett tillfredsställande sätt.

Trots den relativt goda enigheten inom utskottet finns till utskottsbetänkandet en del reservationer fogade. Jag vill i korthet beröra de reservationer som folkpartiet ställer sig bakom.

Brobyggen som ersätter färjetrafik kan snabbt betala sig, till följd av uteblivna driftkostnader. Vägverket har visat att den genomsnittliga återbetalningstiden för en broinvestering är så kort som 11–12 år. Brobyggen är personalintensiva och ger därför lokalt goda sysselsättningstillfällen. De kan tjäna som referensobjekt för entreprenörer. Dessutom ger broar bättre framkomlighet och därmed bättre transportekonomi än färjor. I det nuvarande statsfinansiella läget finns goda skäl att pröva nya finansieringsvägar när det gäller brobyggnationer. Entreprenörer som är villiga att ställa kapital till förfogande för brobyggen lär finnas. Vägverket skulle kunna förränta och amortera lånen med i stort sett de driftmedel som frigörs när färjetrafiken kan läggas ned. Vi kan inte finna att budgettekniska skäl skulle få förhindra lönsamma investeringar och hemställer därför i reservation nr 4 att riksdagen begär att regeringen prövar formerna för extern finansiering av lönsamma broinvesteringar.

De enskilda vägarna utgör en viktig del av vårt vägnät. Stora uppoffringar har gjorts av enskilda och grupper av enskilda vid byggande av alla de vägkilometrar som utgör det enskilda vägnätet. Stora delar av befolkningen och näringslivet är i dagligt behov av dessa vägar, och det är därför mycket förvånande att departementschefen och utskottsmajoriteten, bestående av

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Anslag till väg-
väsendet*

socialdemokrater och moderater, vill skära ned statsbidraget till det enskilda vägnätet.

Det är oförsvarligt att nu drastiskt skära ned bidragsprocenten, som ju diskuterades och noga prövades i samband med behandlingen vid 1978/79 års riksmöte. Många är de som brev- och telefonledes varit i kontakt med både ledamöter i trafikutskottet och övriga riksdagsledamöter angående denna fråga. Att det är ett så stort antal beror på att många är direkt berörda, men också på att det är en fråga som gäller oss alla.

Jag yrkar bifall till reservationerna 8 och 9.

I ett par motioner från allmänna motionstiden har framförts förslag om utbyggnad av E 6:an till motorvägsstandard, i första hand beträffande dess sträckning genom Halland. Då jag förstått att jag i utskottet inte skulle få majoritet för bifall till motionerna, har jag valt att till utskottets betänkande föga ett särskilt yttrande som understryker min uppfattning om värdet av en sådan utbyggnad. Jag menar att riksdagen borde göra ett uttalande om motorvägsstandard på denna väg. En sådan investering bör ses som ett program för lönsam investering, och denna utbyggnad bör jämföras med lönsamma broinvesteringar.

Anf. 24 GÖREL BOHLIN (m) replik:

Herr talman! Både Olle Grahn nu och Claes Elmstedt tidigare har angripit oss moderater för vårt ställningstagande i fråga om de enskilda vägarna. I mitt anförande motiverade jag varför vi anser besparingar även på kommunikationsområdet oundgängligen nödvändiga. Om man ser på anslaget för de enskilda vägarna finner man, som framgår både av propositionen och av ett antal brev som vi har fått från bl. a. Kommunförbundet, att detta anslag hittills vad beträffar drift och underhåll av enskilda vägar täckts dels genom statligt bidrag från 70 % och ända upp till 85 %, dels med bidrag från kommunerna som fyller upp till 100 %. Faktum är att bidrag i vissa fall också kan utgå med över 100 %.

Att under sådana förhållanden sänka statens bidragsandel med bibehållande av möjligheten att i vissa fall ändå ge bidrag upp till 85 % anser vi vara försvarbart, mot den bakgrund som jag tidigare redovisat.

Omläggningen ger ju också utrymme för nyintagning av enskilda vägar i bidragssystemet. Många står nu i kö för att få bidrag. Vad som däremot tycks vara uppenbart och som också Claes Elmstedt var inne på är att bidragskonstruktionen borde ändras. Claes Elmstedt talade om stelbenthet och byråkrati.

Anf. 25 TALMANNEN:

Repliken får endast avse Olle Grahns anförande.

Anf. 26 GÖREL BOHLIN (m) replik:

Men, herr talman, jag talar fortfarande om enskilda vägar.

Onsdagen den
6 april 1983

*Anslag till väg-
väsendet*

Anf. 27 TALMANNEN:

Ja, men repliken får endast avse Olle Grahns anförande.

Anf. 28 GÖREL BOHLIN (m) replik:

Herr talman! Vad som däremot tycks vara uppenbart är att bidragskonstruktionen borde ändras, så att glesbygdsområdena och vissa delar av landet inte missgynnas genom det stora antal vägkilometer som där finns. Västerbottens läns länsstyrelse har i brev påpekat detta för oss och även bidragit med konstruktiva idéer. Det är alldeles nödvändigt att vi åstadkommer besparingar, och om nu Olle Grahn inte kan ställa sig bakom besparingsförslaget på detta område, vill jag gärna veta på vilka andra områden han i så fall vill medverka till besparingar. Hans agerande vittnar inte om något större samhällsansvar.

Anf. 29 OLLE GRAHN (fp) replik:

Herr talman! Jag har med intresse läst moderaternas motion, som behandlats i trafikutskottet. Självfallet kan jag i fråga om en hel del avsnitt hålla med om att det är viktigt att vi sparar. Men frågan är var vi skall spara. Vi måste spara på de ställen där vi verkligen får någon real besparing för samhället i dess helhet. Många vägföreningar och samfälligheter är verkligen bekymrade över det förslag som utskottet nu lagt på riksdagens bord, och jag hoppas att riksdagens ledamöter kommer att tillbakavisa majoritetens förslag och bibehålla det 70-procentiga bidraget till vägarna.

Jag kan ta ett exempel från min hemkommun, där inte mindre än 138 vägsamfälligheter och 20 % av kommunens befolkning är beroende av dessa vägar.

Vägarna används för den lokala befolkningens egna personförflyttningar, men mycket stora delar av vägarna används också för att få fram exempelvis skogsråvaror, som är en viktig faktor i samhället. Med ett högt skogsutnyttjande får vi också samhällsinkomster på sikt.

Jag menar alltså bestämt att vi tagit samhällsansvar i det här fallet, och vi anser att en helhetssyn är det bästa skyddet för samhällsekonomin.

Anf. 30 GÖREL BOHLIN (m) replik:

Herr talman! Jag vill upprepa vad jag sade tidigare, nämligen att omläggningen ger utrymme för intagning av nya enskilda vägar i bidragssystemet. Och det är viktigt att det utrymmet ges.

Från folkparti- och centerhåll är man nu beredd att skriva ut fribrev till alla andelsägare i privata vägföreningar. Man kan undra vad exempelvis landets villaägare tycker om det – som har erfarenhet av fribrev och av den brist på ståndaktighet som har visats från folkpartiet och centern när det blåst i de sammanhangen.

Det är alldeles nödvändigt att åstadkomma besparingar, och det kan inte vara rimligt att det kan utgå en hundraprocentig ersättning för underhåll av enskilda vägar!

Anf. 31 OLLE GRAHIN (fp) replik:

Herr talman! Görel Bohlin säger att det utgår mer än 100 % i bidrag till underhåll av enskilda vägar. Det är inte fallet. Enskilda människor lägger ner mycket arbete för att sköta de enskilda vägarna. Och jag är säker på att Görel Bohlin med tacksamhet åker på många sådana vägar och finner dem i bra skick.

Det är alltså mycket viktigt att nu inte sänka anslaget för dessa bidrag, och vi måste se till att hålla även dessa vägar i bra skick. De är viktiga, inte minst för ganska många villaägare, Görel Bohlin.

Talmannen anmälde att Görel Bohlin anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 32 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Ingen kan förneka att vägarna har stor betydelse för ekonomi och utveckling i landet. I Sverige har vi f. n. 408 000 km vägar, och större delen – 279 000 km – är faktiskt enskilda vägar. Claes Elmstedt sade här att det var 7 000 km, men han menade då de bidragsberättigade vägarna. Enligt trafiksäkerhetsverkets beräkningar sker hela 87 % av det totala persontrafikarbetet på vägarna. Av godstransportarbetet sker 46 %, eller nära hälften, med lastbilar – alltså på vägarna. De tunga landsvägstransporterna med lastbil ökar kraftigt. Denna ökning gäller inte minst den lastbilstrafik som är långväga, dvs. över 10 mil.

Vänsterpartiet kommunisterna har ofta föreslagit åtgärder för att öka användningen av järnvägarna och sjöfarten för de långväga tunga transporterna. Men i stället har det nu inträffat att järnvägarna har minskat sin andel av dessa transporter. Resultatet har – självfallet – blivit att landets vägnät är kraftigt nedslitet. Vägverket har gjort en vetenskaplig undersökning av det belagda vägnätet, dvs. det vägnät som har den tyngsta trafiken och som uppgår till en längd av 65 000 km. Undersökningen visar att 23 % eller nära en fjärdedel av detta vägnät har oacceptabla skador. Vägnätet formligen bågvar under trycket av en överbelastning. Dessa skador innebär i sin tur ökat slitage på de fordon som trafikerar vägarna och ökade risker för olycksfall. Det är dessutom fråga om en kapitalförstörelse om underhållet försummas. Här krävs snabba reparationer – och det är också vägverkets mening.

Herr talman! I det läge som jag här har sökt beskriva aktualiseras från olika håll, bl. a. från Industriförbundet och i motion 1418 från moderat håll, att boggie- och bruttovikt skall höjas – och därmed pressen på vägbanan ökas. En sådan åtgärd vore möjlig att förstå om man samtidigt föreslog höjning av väganlaget för att därigenom möjliggöra de förstärkningar som krävs för höjd belastning på vägbanan. Men i stället föreslår ju moderaterna sänkta anslag såväl till drift som till byggande av vägar. Det föreslås i reservationerna 2 och 5. Det statsfinansiella läget, som moderaterna hänvisar till – fru Görel Bohlin gjorde här en finanspolitisk utläggning om detta – skulle, som alla förstår, knappast bli bättre genom ytterligare kapitalförstörelse när det gäller våra vägar.

I den borgerliga reservationen nr 4 förordas s. k. extern finansiering. Det låter ju bestickande då man talar om att "byggföretagen förklarar sig beredda att ställa kapital till förfogande" för t. ex. brobyggen.

Med andra ord: Den entreprenör som kan "ställa kapital till förfogande" skulle därmed ha en fördel i anbudsgivningen – en fördel som skulle bli större ju svårare det statsfinansiella läget anses vara. Den här tanken har moderaterna fört fram även i andra sammanhang då det gäller de statliga affärsverken. Vi har från vänsterhåll ofta pekat på det förhållandet att betydande kapitalresurser finns inom det privata näringslivet. Det är riktigt – där finns resurser som borde användas till investeringar i stället för till spekulation. Så långt kan man ju vara ense om denna idé.

Men enligt vpk:s mening kan det inte vara rationellt och riktigt att de olika affärsverken annat än i rena undantagsfall själva skall företa upplåningen. Det måste vara förmånligare – det vet alla som ägnar sig åt låneverksamhet som aktiva i kommuner eller i företag – att så att säga samla krediterna under en hatt, att ta upp samlade lån för att finansiera flera objekt. Men det är högst tvivelaktigt att, som här har sagts, låta entreprenörer fungera som kreditinstitut. I förlängningen kan man då rubba den princip som nu gäller, att anläggningsverksamhetens omfattning skall styras av de politiskt valda organen och inte av verken själva eller entreprenörer-tekniker med stor finansiell kapacitet i ryggen. Om det går lättare att skaffa privata medel till ett visst objekt, då kan man ju också få en prioritering som är styrd av privata intressen. Det kan inte vara önskvärt ur landets synpunkt.

Jag skall något kommentera vpk-motionen 1982/83:391 om vägverkets planering och byggande. Det har blivit allt vanligare att bygga vägar som beredskapsjobb, samtidigt som det ordinarie väganlaget hålls kvar vid oförändrad nivå. Vi får här en utträngningseffekt, som i längden leder till – och redan har lett till – en halvering av vägverkets personalstyrka och en indragning av en hel rad vägstationer. När vägverket får begränsade resurser är man nödsakad att se över sin verksamhet, och därvid spelar personalstyrkan stor roll.

Nu är det risk för att ytterligare 1 800 arbetstillfällen och hundratals maskiner vid vägverket försvinner. Den här utvecklingen har pågått under många år och skapat otrygghet för de anställda liksom risk för kompetensförlust hos verket. Dessutom kan man knappast bygga en vettig planering på tillfälliga anslag som varierar med arbetslöshetens omfattning.

Den ordning som utskottet nu beskriver i betänkandet kan i någon mån förbättra planeringsförutsättningarna, eftersom flerårsplanerna skall baseras på ordinarie väganslag samt därutöver 500 milj. kr. från s. k. sysselsättningsanslag. Men det innebär enligt vår mening ingen definitiv lösning. Utskottet uttalar att det är angeläget att medel anvisade för regional- och sysselsättningspolitiska stimulansåtgärder *till övervägande del* förs samman med vägverkets byggnadsanslag, varigenom verket ges möjlighet att bibehålla en effektiv byggnadsorganisation. Detta uttalande ser vpk som ett fall framåt och nöjer sig därför med det. Samtidigt kommer vi att bevaka frågans framtida hantering.

I reservationen 6 har vpk klart velat markera angelägenheten av en upprustning av riksväg 83 mellan Ramsjö och Ånge. Vi gör det genom att föreslå en anslagshöjning på investeringssidan. De rutiner som normalt gäller känner vi väl till. Denna väg är emellertid i synnerligen dåligt skick, i vissa avsnitt är den nästan ofarbar. Samtidigt spelar den en mycket stor roll för transporter till industrierna vid kusten, för skolskjutsar och som turistled.

Till detta kommer – det vill jag, herr talman, understryka – en sak som har blivit aktuell den senaste tiden. Vid Enåsen i Ljusdals kommun skall gruvbrytning påbörjas, något som har mottagits med mycket positiva känslor i denna region av inlandet, där man har så ont om jobb. För att denna gruvdrift över huvud taget skall kunna fungera krävs att vägen rustas upp i de katastrofalt dåliga avsnitten. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservation 6.

Slutligen några ord om den fråga som har upptagit en stor del av inläggen hittills, nämligen frågan om anslaget till de enskilda vägarna. Utskottets majoritet bestående av socialdemokrater och moderater stödjer den föreslagna sänkningen av statsbidraget till enskilda vägar från 70 till i princip 50 %. Det är en konsekvent politik av moderaterna att föreslå en sådan sänkning, eftersom de i övrigt vill pruta på väganlagen. Men det är svårare att förstå den socialdemokratiska sparsamheten på just detta område.

Det statliga bidraget till enskilda vägar har tillkommit för att ersätta väghållarna för de kostnader det innebär att hålla dessa vägar öppna för allmän trafik. Åtminstone i Norrlandslänen, som jag känner bäst, betjänar dessa vägar ofta glesbygderna. I regel är det fråga om ett litet antal väghållare, mestadels äldre och pensionärer, som har att svara för underhållet med hjälp av statsbidraget.

En del jobb görs genom obetalt eget arbete eller genom hjälpsamhet från byns traktorägare eller någon som har redskap. Därför är underhållet relativt billigt i jämförelse med reguljärt vägunderhåll. Det visar gjorda undersökningar. Kostnaderna uppskattas till ca hälften av kostnaderna för allmänna vägar. Såsom exempel kan jag ta Jämtlands län, som har 2 900 km enskilda vägar fördelade på 700 vägstumpar.

I betänkandet tycks majoriteten räkna med att kommunerna skall kompensera. Men som alla borde veta är även kommunerna pressade och rekommenderade att spara. Den besparing som uppnås för vägverket är mycket liten – drygt 1 % av totalbudgeten. Men om man ser till det enskilda vägväsendet betyder detta anslag ganska mycket. I många fattiga kommuner kommer de kommunala bidragen troligen att dras in.

Helt obegriplig är propositionens skrivning, när man antyder att det sänkta statsbidraget skall möjliggöra bidrag till nya vägar. Än en gång tar jag Jämtlands län såsom exempel. Om det totala bidraget till länet sjunker med 3–3,5 milj. kr., hur skall då denna minskade ram ge bättre utrymme för bidrag till nya vägar? Det är för mig en gåta. Departementschefen skriver t. o. m. följande: "Med de anslag jag förordar för nästa budgetår har jag räknat med ett ökat utrymme för nyintagning av enskilda vägar i bidragsgivningen." Han skall alltså med det kraftigt sänkta anslaget kunna klara

bidrag till nya vägobjekt, samtidigt som totalramen dras ned och omöjliggör en sådan nyintagning av vägar.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 6, 8 och 9 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 33 GÖREL BOHLIN (m) replik:

Herr talman! Sven Henricsson talade om alla brev som vi har fått från olika håll och kanter. Vi har också fått ett brev från Kommunförbundet, vari man säger att uppdelningen av kostnaderna f. n. i regel är den att staten står för 70 % medan kommunerna fyller på med resten.

Jag kan se det såsom en utomordentligt angelägen uppgift att vi ändrar statsbidragssystemet så att de landsbygdsområden och glesbygdsområden som nu missgynnas på grund av statsbidragets konstruktion får en gynnsammare position.

I sitt allmänna resonemang om kapitalförstöringen när det gäller vägväsendet frågade Sven Henricsson hur vi kunde acceptera den. Men det är inte så. Väganslaget är i år kraftigt höjt, och den nedskärning av anslaget som vi föreslår är utomordentligt blygsam, nämligen 1,9 %. Vi anser att det mycket väl går att klara den sänkningen utan att det blir fråga om någon kapitalförstöring.

Sven Henricsson var även inne på finansieringsformerna och framhöll vad han anser vara felaktigt. Vad vi föreslår i vår motion och vad vi är överens om inom de tre borgerliga partierna, nämligen att man skall gå över till ett mera marknadsinriktat låne- och leasingförfarande, är samhällsekonomiskt mycket angeläget. Därigenom uppnås också en fördelning av kostnaderna för projekten över tiden och en fördelning – under förutsättning av ett avgiftsuttag – på brukarna mer än på alla skattebetalare. Detta är samhällsekonomiskt utomordentligt värdefullt. Jag vill till detta lägga att redan i upplåningsförfarandet ligger en förlust, eftersom staten lånar utomlands till en hög marknadsränta men lånar ut både till affärsdrivande egna verk och till andra, t. ex. kommunerna, till en lägre ränta. Det finns skäl för statsmakterna att se över detta.

När det gäller entreprenadverksamheten vill jag rent allmänt säga att entreprenader är utomordentligt effektiva och rationella och innebär en överblickbarhet och kontrollerbarhet beträffande utgiftssidan som är positiv. Ett entreprenadföretag – och det gäller inte speciellt på vägområdet utan allmänt inom kommun och stat – kan oftast erbjuda sina tjänster också till enskilda. Det ger alltså ett bredare och rikare serviceutbud.

Min repliktid är ute, men jag skulle kunna fortsätta en bra stund till och tala om det värdefulla i entreprenader, både samhällsekonomiskt och statsfinansiellt sett.

Anf. 34 SVEN HENRICSSON (vpk) replik:

Herr talman! Redan min morfar, som var skomakare tidvis, lärde mig att jag inte skulle slita skorna för mycket, för då gick de inte att reparera. Jag vill vidarebefordra den lärdomen till Görel Bohlin, om hon inte redan har den.

Om vi sliter ner våra vägar så som här håller på att ske – det slås ju larm i officiella undersökningar – måste vi verkligen ta oss samman och se till, att vi i god tid tar itu med detta slitage och reparerar vägarna i stället för att tänka oss en ytterligare belastning av dem, vilket moderaterna i vissa sammanhang har förordat.

När det gäller finansieringsformerna har ju frågan om huruvida affärsverken själva skall låna upp till sina investeringar varit föremål för flera utredningar, och man har i allmänhet kommit till den slutsatsen att det är mycket bättre att statens upplåning sköts av ett enda organ. Då undviker man ju att statliga företag kan konkurrera med varandra i fråga om ränteförmåner och andra villkor. Man kan också, som jag sade, sammanföra lån till olika ändamål under ett enda, större lån, och det kan innebära förmånligare lånevillkor.

Jag skall gärna medge att problemet finns där. Det flyter omkring kanske 70 miljarder i spekulativa pengar, som samhället skulle behöva få in i investeringar. Men den väg som här förordas av moderaterna kan vi för vår del inte tillstyrka. Vi måste söka andra vägar.

När det slutligen gäller statsbidrag till enskilda vägar måste glesbygdsdelegationens argument bli en tankeställare. Jag märkte att Görel Bohlin gjorde en glidning där, men jag kan inte se den skriftligt belagd i något sammanhang i betänkandet, då hon sade att det finns fog i glesbygderna. O.K. Glesbygdsdelegationen säger klart ifrån att riksdagen har lagt fast att man skall föra en offensiv och utvecklingsinriktad politik för glesbygden. Mot den bakgrunden är glesbygdsdelegationen orolig över den benägenhet som tycks finnas att vidta besparingsåtgärder just på sådana perifera områden av vårt samhälle som är kännetecknande för glesbygderna. Där skall man undvika sådana här åtgärder, om man vill leva upp till den målsättning som riksdagen i andra sammanhang har fastlagt.

Anf. 35 KURT HUGOSSON (s):

Herr talman! Kommunikationsministern inleder avsnittet av anslag till vägväsendet i årets budgetproposition med följande uttalande:

”Ett väl fungerande vägtransportsystem är en grundförutsättning för ett utvecklat samhälle. I vårt land har vägarna en särskild betydelse, eftersom landets befolkning har sin bosättning och utkomst spridd över en stor yta med långa transportavstånd. Samhällsutbyggnaden jämte förändringar på arbetsmarknaden bl. a. genom industrins omvandling förändrar hela tiden transportbehoven. En fortsatt hög ambitionsnivå för väghållningen är nödvändig för samhället.”

Herr talman! Det är ett utomordentligt viktigt och för framtiden förpliktande uttalande som kommunikationsministern gör, och det anknyter väl till riktlinjerna för vägpolitiken i 1979 års trafikpolitiska beslut. Det översiktliga målet för vägpolitiken, som kan härledas ur 1979 års trafikpolitiska beslut, är att medborgarna och näringslivet i landets olika delar skall erbjudas en tillfredsställande vägtransportstandard till lägsta möjliga samhällsekonomiska kostnad.

Onsdagen den
6 april 1983

Anslag till väg-
väsendet

Detta generella mål har, för att kunna ligga till grund för vägverkets samlade verksamhet, brutits ned i bl. a. följande delmål för planering, byggande och driftverksamhet.

1. Vägstandarden skall vidmakthållas.
2. Antalet trafikolyckor skall minska på mest effektiva sätt.
3. Tillgängligheten när det gäller arbete och service bör utjämnas genom minskad restid.
4. Kostnaderna för vägtransporter av gods och personer bör minska, särskilt i områden där dessa hämmar näringslivets utveckling.
5. Vaghållningsåtgärder bör medverka till en förbättrad samhällsutbyggnad och markanvändning.
6. Vaghållningsåtgärder bör medverka till en förbättrad trafikmiljö.
7. Vaghållningsåtgärder bör medverka till en god kollektivtrafikstandard samt främja gång- och cykeltrafiken.

Slutligen bör vaghållningsåtgärder med god totalavkastning utföras.

Har då regering och riksdag levt upp till de år 1979 formulerade målen för vägpolitiken? Tyvärr tvingas jag konstatera att så inte är fallet. Väganslagen har reellt minskat under senare år. Byggandevolymen har i stort sett halverats från början av 1970-talet fram till i dag. Och en ytterligare neddragning kan komma att bli följden, om den nuvarande utvecklingen av medelstilledelningen till vägbyggande fortsätter. Medelstilledelningen till drift och underhåll har också varit för låg under senare år, och en kapitalförstöring har ägt rum fram till innevarande års budgetanslag. Detta innebar en trendförändring och en medelsanvisning som i stort sett svarar mot behoven, vilket jag vill ge förutvarande kommunikationsministern Claes Elmstedt en eloge för.

Genom den socialdemokratiska regeringens initiativ i höstas har kraftiga påslag skett när det gäller byggnadsanslagen, och vägverket har i sysselsättningsfrämjande syfte fått nära 1,5 miljarder kronor utöver ordinarie anslag. Ett stort antal vägobjekt i hela landet har därmed kunnat tidigareläggas. Inte minst gäller detta ett antal broar. Utbyggnaden av E 6 genom Halland kommer också att kunna ske snabbare. Det bör kanske speciellt Olle Grahn komma ihåg. Om icke den socialdemokratiska regeringen hade tagit dessa initiativ i höstas, hade den fortsatta utbyggnaden av E 6 inte gått så snabbt som den nu kommer att göra. Även på underhållssidan har på tilläggsstat beviljats ytterligare 100 milj. kr.

I den budgetproposition som vi nu behandlar i trafikutskottets betänkande fullföljer regeringen sin politik på vägområdet, och kraftiga påslag sker på anslagen till drift och underhåll. Totalt anvisas i årets budgetproposition över 6,4 miljarder till vägväsendet. För verksamhetsåret 1984 innebär detta över 4,3 miljarder kronor till drift av statliga, statskommunala och enskilda vägar. Till byggande föreslås sammanlagt ca 1,3 miljarder kronor.

Regeringens förslag, som utskottets majoritet ställer sig bakom, innebär att drift och underhåll prioriteras. Anslaget till statlig drift ökar med ca 11,2 % för verksamhetsåret 1984 och anslaget till statskommunal drift med ca 26,6 %. Detta betyder att den tidigare negativa utvecklingen av driften av statliga och statskommunala vägar nu definitivt har brutits. Nuvarande

vägstandard kan förhoppningsvis bibehållas. Någon ytterligare minskning av driftåtgärderna behöver inte vidtas. Till detta bidrar även de 100 milj. kr. som regeringen hösten 1982 i den ekonomisk-politiska propositionen anvisade för åtgärder under år 1983 mot eftersatt vägunderhåll.

I detta sammanhang vill jag också nämna att vägverket, som en följd av de minskade anslagen under senare år, har tvingats rationalisera sin organisation i kanske alltför snabb takt och att ett flertal s. k. vägstationer är föremål för nedlägningsprövning eller sammanläggning. Vi anser från utskottets sida att vägverket nu, med medelstilldelningen i innevarande års budget och i den kommande budgeten, bör kunna ompröva detta och minska den neddragning av personal som verket har planerat att göra. Jag vill understryka att detta bör bli en följd av den ökade medelstilldelningen på driftanslaget när det gäller de statliga och de statskommunala vägarna.

Anslaget för drift av statskommunvägar räknas som jag sade upp mycket kraftigt, med hela 26,6 %. Samtidigt läggs anslaget om, så att en uppräknig i fortsättningen kommer att ske varje år. Ca 10 milj. kr. avsätts från anslaget Statlig drift för sådan upprustning av statliga vägar som kan erfordras i samband med ett kommunalt övertagande av väghållningen i tätorter.

Mot det här påslaget till statskommunala vägar reserverar sig den borgerliga sidan. Jag vill här gärna erinra om att riksdagen så sent som förra året fattade beslut om ett nytt bidragssystem och att bidrag fr. o. m. bidragsåret 1984 skall utgå med 95 % enligt nya beräkningsregler. Vi kan inte fatta ett beslut ett år och sedan nästa år inte fullfölja konsekvenserna av detta beslut. Det är bl. a. det som är bakgrunden till detta kraftiga påslag på anslaget till de statskommunala vägarna.

Frågan om driften av enskilda vägar har redan varit föremål för en lång debatt här i dag. De i statsbudgeten tillgängliga väghållningsmedlen har regeringen försökt fördela så, att landet som helhet skall få en så god väghållning som möjligt. För att bibehålla nuvarande standard på det statliga och det statskommunala vägnätet har regeringen alltså gjort kraftiga satsningar. När det gäller driften av statliga vägar har sådana satsningar en utomordentligt stor betydelse inte minst för glesbygden. Jag nämnde att vi, genom denna kraftiga satsning på driften av statliga vägar, förhoppningsvis kan minska nedläggningen av vägstationer. Inte minst från landsbygdens och glesbygdens synpunkt är detta utomordentligt viktigt, eftersom dessa vägstationer på många orter är den kanske största "industrin". Det är ur sysselsättningspolitisk synpunkt synnerligen angeläget för glesbygden att man kan få behålla så många av dessa vägstationer som möjligt.

Det är från denna utgångspunkt som regeringen har föreslagit sänkta bidrag till de enskilda vägarna och att bidragsprocenten skall reduceras från 70 till 50 %. Därmed kan förhoppningsvis något fler vägar få bidrag i framtiden.

Detta är inte ett förslag som jag ropar hurra för. Självfallet hade det varit bra om vi även hade kunnat bibehålla nuvarande regler när det gäller de enskilda vägarna. Men vi befinner oss i ett mycket bekymmersamt budgetläge, vilket inte minst Görel Bohlin har gett uttryck för tidigare i

debatten. Dessutom bidrar förutom staten även kommunerna i mycket stor utsträckning till den enskilda väghållningen. De enskildas andel är i dag mycket låg – i många kommuner är den lika med noll. Då är det i princip fel att tala om enskilda vägar – det är statskommunala vägar. Det är rimligt att enskilda nyttjare i större utsträckning bidrar till driften av sina egna vägar. Statens bidrag till den enskilda väghållningen är ju endast en ersättning för de merkostnader som kan uppstå för de enskilda när det gäller att hålla vägarna öppna för allmän trafik. Med det här förslaget till omprioritering tror jag att en totalt sett bättre väghållning fås i landet.

Jag vill i detta sammanhang också understryka det utskottet säger på s. 15 i betänkandet 12: "Utskottet vill därvid särskilt understryka vad föredraganden anført om möjligheterna att i särskild ordning låta ett förhöjt bidrag utgå och förutsätter också att så sker i all den utsträckning så befinns möjligt – framför allt för vägar med besvärlig och kostsam vinterväghållning". Utskottet fortsätter med att förutsätta "att regeringen noga följer effekterna av det nya bidragssystemet."

Det är alltså viktigt att de enskilda vägar som har en hög kostnad för underhållet – speciellt för vinterunderhållet – när det gäller bidrag får den högre procentsatsen. Det är viktigt att man noga följer utvecklingen på det här området. Om förslagets genomförande skulle visa sig få de utomordentligt katastrofala följder som här har gjorts gällande, är jag helt övertygad om att vi har en så klok regering att den i så fall kommer att göra förändringar i systemet.

Jag vill gärna understryka att det enskilda vägnätet visst är viktigt, men av det totala trafikarbetet i landet svarar det dock bara för 4 %. Om man tittar på anslagsutvecklingen under de senaste tio åren finner man att kraftiga påslag gjorts just för drift av de enskilda vägarna.

Claes Elmstedt sade i sitt inlägg att vi har ca 7 000 mil enskilda vägar. Ja, det är riktigt. Vi har 7 000 mil enskilda vägar som har statsbidrag. Men vi har 21 000 mil enskilda vägar som inte får en enda krona i statsbidrag. Våldigt många av dem är naturligtvis vägar som inte är upplåtna för allmän trafik. Men genom en omläggning av statsbidragsreglerna bör det i framtiden vara möjligt att skapa litet bättre rättvisa mellan sådana enskilda vägar som i dag har statsbidrag och sådana vägar som inte får något statsbidrag. Med andra ord: Det bör vara möjligt att i framtiden öka andelen enskilda vägar som får statsbidrag för att de upplåts för allmän trafik. Det är också en bakgrund till omläggningen av statsbidragen.

Jag vill, herr talman, vidare något kommentera regeringens förslag när det gäller byggande. Anslagen till väg- och gatubyggande höjs med 20 milj. kr. jämfört med år 1983. Till detta skall läggas det anslag som hösten 1982 anvisades för väginvesteringar, nämligen 762 milj. kr. 413 milj. kr. är avsedda för 1983 års arbeten, 260 milj. kr. för 1984 och 75 milj. kr. för arbeten som kommer att utföras 1985. För 1983 innebär det att anslagen till byggande av statliga vägar har höjts, utöver det ordinarie anslaget, med 45 %. Det blir en ökning under 1984, utöver ordinarie anslag, på 28 %.

I det sammanhanget vill jag svara på den fråga som Claes Elmstedt ställde

till mig därför att vi från majoritetens sida inte har velat vara med om att tillstyrka kravet på externfinansiering vid utbyggnaden av vissa broar. För två år sedan var jag i vägverkets styrelse med om att göra en framställning till den regering där Claes Elmstedt var kommunikationsminister om att vi skulle få externfinansiera byggande av företagsekonomiskt angelägna projekt, t. ex. broar. Då svarade denna regering, där alltså Claes Elmstedt var kommunikationsminister, nej till det förslaget. Man kunde inte göra det av budgettekniska skäl. Riksbanken hade också en mängd argument mot ett sådant förfarande. Jag tycker att det är synd, och jag tycker att man bör arbeta vidare på detta förslag. När Claes Elmstedt frågar mig vad föredraganden menar när han i propositionen säger "i de kommande direktiven för vägplaneringen för åren 1984-1993 skall ges möjlighet att lägga särskild vikt vid sådana företagsekonomiskt lönsamma objekt utan hinder av det gängse samhällsekonomiska synsättet i planeringen" kan jag svara att kommunikationsministern med detta avser att den typen av investeringar icke skall behöva betalas på en gång genom anslag för ett år. Det är möjligt att man kan finna budgettekniska lösningar, t. ex. en form av extern finansiering, för den här typen av investeringar. Att den socialdemokratiska regeringen inte har hunnit klara de budgettekniska problem som Claes Elmstedt inte klarade på ett år är ganska förstående, eftersom den socialdemokratiska regeringen började sin verksamhet i oktober månad och var tvungen att presentera en budgetproposition i januari innevarande år. Men jag hyser goda förhoppningar om att man skall finna en lösning på de här problemen. Jag delar Claes Elmstedts uppfattning i frågan, att det inte är bra att man av budgettekniska skäl inte kan utföra företagsekonomiskt välmotiverade byggprojekt.

I samband med anslag till byggande aviserar regeringen också att utöver anslaget på 900 milj. kr. ytterligare 500 milj. kr. skall medräknas i planeringen. Detta hälsar vi med stor tillfredsställelse från utskottets sida. Vi anser, vilket vi framhåller i ett särskilt uttalande, att övervägande delen av dessa 500 milj. kr. skall föras direkt till vägverkets byggnadsanslag. Detta är ett mycket viktigt uttalande från utskottets sida, därför att genom att vi lägger huvuddelen av medlen på det ordinarie anslaget får vägverket bättre planeringsmöjligheter, möjligheter att effektivare använda vägbyggnadsmedlen och bibehålla en effektiv byggnadsorganisation. Det kan inte vara rimligt att man skall dra ner sin personalvolym därför att man inte får tillräckliga ordinarie anslag, och att man sedan skall behöva anställa folk genom att använda arbetsmarknadspolitiska medel och medel som man får via finansfullmakt. Jag tycker alltså att det är angeläget att den nuvarande trenden mot en förskjutning av byggandet från ordinarie anslag till finansfullmaktsmedel och AMS-medel vänds. Det har betydelse ur både personalsynpunkt och effektivitetssynpunkt.

Jag vill även något kommentera ett par av de reservationer som är fogade till utskottets betänkande.

Moderaterna har ett antal reservationer där man vill dra ner på anslagstilldelningen med sammanlagt något över 120 milj. kr. Görel Bohlin

Onsdagen den
6 april 1983

*Anslag till väg-
väsendet*

försökte göra gällande att det här är utomordentligt små belopp och att det procentmässigt betyder så litet. Det kan låta bestickande. Det är i procent räknat relativt små besparingar man föreslår från moderaternas sida. Men det är mycket väsentligt att vi får en anslagstilldelning när det gäller driften av våra vägar som gör att vi kan slå vakt om det vägkapital vi har. Det är inget sparande om reduktionen av anslagen på driftsidan leder till en kapitalförstoring. Då får vi högre kostnader i framtiden.

Man kan inte säga att konsekvens är något som kännetecknar moderata samlingspartiet. Moderaterna vill som sagt dra ned anslagen på vägområdet med något över 120 miljoner på driftsidan, men i en annan motion som man också presenterat för riksdagen och där man tar upp bilismen säger man att det är utomordentligt viktigt att underhållet av vägarna prioriteras. Men i det här sammanhanget föreslår man alltså en neddragning! Det går inte ihop.

Moderaterna säger sig vidare vilja värna om glesbygden och dess bilberoende. Men om vi skall dra ned driftsanslaget måste vi ju i första hand minska anslagen till det lågtrafikerade vägnätet, och då drabbar det landsbygden och glesbygden.

Jag tycker att det är inkonsekvent av moderata samlingspartiet att agera på det här sättet. Det är därför med tillfredsställelse jag noterar att moderaterna i stort sett står ensamma; jag bortser då från frågan om anslaget till de enskilda vägarna.

Herr talman! Jag vill slutligen kommentera ett särskilt yttrande, som Olle Grahn har fogat till utskottets betänkande. Det är för mig nästan obegripligt. Jag skall här bara läsa upp första meningen i det särskilda yttrandet:

”Som skäl för riksdagen att ej ta ställning till en rad olika motionsyrkanden om skilda smärre vägprojekt i olika delar av landet görs gällande att projekten har stor angelägenhetsgrad inte minst ur arbetsmarknads- och regionalpolitiska synpunkter.”

Vad är det för struntprat? Vi avstyrker inte kraven om enskilda smärre vägprojekt därför att de skulle vara angelägna från arbetsmarknads- eller regionalpolitisk synpunkt. Vi avstyrker alla krav som gäller enskilda objekt från principiella utgångspunkter. Vi har här i landet en lagstiftning som reglerar hur planeringen skall gå till och i vilken ordning beslut om olika vägobjekt skall komma till.

Jag tror att riksdagen skulle hamna i en mycket bekymmersam situation om vi här skulle fatta beslut om enskilda broar och enskilda vägar. Trafikutskottet har sedan sin tillkomst 1971 icke i ett enda fall fattat beslut om enskilda objekt. Vi har en planeringsprocess, och det är en demokratisk process, där kommuner, länsvägnämnden, länsstyrelse och vägverk samt i sista hand regeringen är med och beslutar om, i vilken ordning olika enskilda projekt skall utföras. Jag tycker det är en mycket bra ordning, och den skall vi bibehålla. Jag noterar med tillfredsställelse att ett enigt utskott står bakom den principen.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till trafikutskottets hemställan på alla punkter i betänkande nr 12 och därmed avslag på de reservationer som är fogade till utskottets betänkande.

Anf. 36 GÖREL BOHLIN (m) replik:

Herr talman! Vad först beträffar de moderata reservationerna – som Kurt Hugosson angrep rent allmänt – vill jag erinra Kurt Hugosson om att vi under anslagen B 2, som är ett driftsanslag, och B 4, som också är ett driftsanslag, föreslår besparingar på 1 resp. 2 %. När det gäller anslaget B 2 ligger vårt förslag strax under vad vägverket självt framfört som besparingsalternativ.

Jag ville i mitt anförande ange bakgrunden till och skälen för de besparingar som vi föreslår och som vi vet är alldeles nödvändiga för att få balans i ekonomin – av sysselsättningsskäl och av sociala skäl, både för nutid och för framtiden. Också socialdemokraterna kommer att tvingas till besparingar. Det skulle inte förvåna mig om vi i nästa budgetproposition fick se besparingsförslag som ni fått idéer till i moderata motioner! Ni vet då att vi kommer att stödja de besparingsförslagen – för landets skull, för att det är den enda vägen att trygga välfärden och för att vi för en rak och just konsekvent politik.

Vi borde kunna spara mer. Var någonstans har då Kurt Hugosson tänkt spara, vad har Kurt Hugosson tänkt avgiftsbelägga? Kommunikationsdepartementets verksamhetsområde kan inte befrias från besparingar. Det kommer ni att smärtsamt upptäcka, Kurt Hugosson!

Anf. 37 CLAES ELMSTEDT (c) replik:

Herr talman! Först vill jag bara säga att jag naturligtvis – det sade jag också i mitt huvudanförande – är helt tillfreds och nöjd med att den nuvarande regeringen fortsatt på den tidigare regeringens linje att öka driftsanslagen.

Men jag har litet svårt att hänga med utskottets ordförande när han säger att just det faktum att vi har ökat driftsanslagen till de statliga vägarna och även till de statskommunala är ett av skälen till att man kan dra ned anslagen till de enskilda vägarna. Det begriper jag inte.

Jag förstår inte heller hur det skall kunna bli utrymme för att ta in flera enskilda vägar i systemet, när man samtidigt som man ändrar bidragsregeln från 70 % till 50 % drar ned anslaget exakt i proportion till regelförändringen. Det är en omöjlighet! Det går inte ihop. Om ramen kvarstått oförändrad hade jag förstått det, men nu begriper jag det inte. Jag är säker på att det inte heller kan bli på det sättet.

Visst är det en fördel om man med ökade insatser på den statliga sidan kan hålla igen nedläggningstakten när det gäller vägstationerna. Men det har inte ett skvatt med anslaget till de enskilda vägarna att göra!

Jag delar den uppfattning som utskottets ordförande här redovisade och som vi i utskottet kommit överens om, att i planeringsramen skall beaktas en större volym med hänsyn till att det av beredskapsmedel tillskjuts pengar till byggande av statliga vägar. Från halvårsskiftet 1981 fram till hösten 1982 tillskötts beredskapsmedel via finansfullmakten med ungefär 700 miljoner till statligt byggande utöver det ordinarie anslaget, som då liksom nu var 900 miljoner. Det kan därför finnas skäl för denna förändring, som vi alltså är överens om.

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Anslag till väg-
väsendet*

Kurt Hugosson säger att jag när jag var kommunikationsminister svarade nej på framställningen från vägverket om att externfinansiera. Vi satte omedelbart i gång för att få en ändring till stånd. I samband med det arbetet upptäckte vi hur oerhört invecklat och komplicerat det här är. Det är det som gör att det tar tid. Jag underströk tidigare att jag inte gör någon attack åt vare sig det ena eller andra hållet. Huvudsaken är att vi kommer till rätta med det här; det är icke förenligt med vanlig vettig ekonomi att ha det som vi har det. Därför är jag nöjd med den tolkning som utskottets ordförande här gjorde.

Anf. 38 OLLE GRAHN (fp) replik:

Herr talman! Trafikutskottets ordförande blev nästan lyrisk när han i början av sitt anförande citerade kommunikationsministern. Och det finns kanske anledning att instämma i vissa av kommunikationsministerns skrivningar, som ju är bra. Jag hoppas att Kurt Hugosson var inne, så att han hörde vad jag sade i början av mitt anförande, där jag också ställde mig bakom mycket av vad departementet har lagt fram i sitt förslag.

Men Kurt Hugosson var kanske inte riktigt så lyrisk när han skulle tillrättavisa mig för vad jag har sagt i mitt särskilda yttrande om en motorväg i Halland. Det är riktigt, Kurt Hugosson, att det har skett en del utbyggnader av E 6-an genom Halland, men det fattas fortfarande en hel del. Framför allt har jag velat trycka på denna vägs standard. Från trafiksäkerhetssynpunkt och från trafiksynpunkt över huvud taget vore det av stort värde om leden kunde byggas som motorväg.

Jag tycker att Kurt Hugosson skall fråga sina partikamrater från Halland vad de har för uppfattning om den här vägen och vilken standard den skall hålla. Jag hoppas att trafikutskottets ordförande har läst motionen av Evert Hedberg m. fl. Samtliga partier i Halland har ställt upp bakom motionens syfte, just därför att en sådan här investering är en lönsam satsning. Därför borde också riksdagen kunna uttala att den ställer sig bakom en sådan utbyggnad.

När det gäller de enskilda vägarna är Kurt Hugosson kanske litet besvärad av den enorma sänkning som föreslås och som utskottets majoritet, bestående av moderater och socialdemokrater, har ställt sig bakom. Kurt Hugosson hänger upp sig på skrivningen om det särskilda anslaget om 15 %. Han talar om tiden för vinterväghållning och annat. Men exempelvis en sådan här vinter har varit besvärande även i södra Sverige, där vi också har många enskilda vägar, Kurt Hugosson.

Anf. 39 SVEN HENRICSSON (vpk) replik:

Herr talman! Till det första som Kurt Hugosson tog upp – det gällde statsvägarna – måste jag göra en kommentar. Med tanke på den undersökning som man har gjort av vägstandarden på det mest trafikerade vägnätet, det belagda, och de resultat som den visar på, nämligen att hela denna vägsektor vacklar under ett enormt tungt tryck, kan jag säga att vi har en vägkris här i landet. Och det är ingenting att förhäva sig över. Vi måste då,

som vi från vårt parti har föreslagit, eftersträva en annan trafikstruktur, där de tunga transporterna i ökad utsträckning överförs till järnvägen, så att vi på lång sikt får en avlastning på vägnätet.

Att de statskommunala vägarna får generösare bidrag är riktigt. Men glöm då inte bort att kommunerna också får mera av väghållningen. Kommunerna har ålagts mycket större uppgifter när det gäller väghållningen. Detta har f. ö. påtalats av vägarbetarnas fackorganisation, som säger att det skapar svårigheter när det gäller personalen vid vägverket och sysselsättningen för denna.

Sedan vill jag till protokollet notera vad Kurt Hugosson här säger beträffande de enskilda vägarna. Vi har, säger han ungefär, en så bra regering här i landet att han förutsätter att om det görs något fel från utskottets sida skall det rättas till av regeringen.

Jag skulle vilja ha en precisering: Menar Kurt Hugosson att regeringen kan ta upp frågan om att göra en ändring av det beslut som här fattas beträffande de enskilda vägarna? Och finns det då för de människor som bor utmed dessa vägar ett hopp om att regeringen, som nu har kommit med förslaget om denna besparing, kommer att ändra sig?

Är det så Kurt Hugosson menar? I så fall tror jag att det vore nyttigt och bra för socialdemokratin, om regeringen rättade till det som riksdagen nu står i begrepp att göra, så att de enskilda väghållarna får behålla sitt sparsamma bidrag. Det finns andra områden som borde kunna skjuta till de här medlen, t. ex. sådana objekt som den av Olle Grahn så mycket omhuldade motorvägen, som kostar 10 miljoner per kilometer att bygga. Genom att undvika motorvägsbyggen kanske vi kan få pengar över till glesbygdens människor.

Anf. 40 KURT HUGOSSON (s) replik:

Herr talman! Som en följd av den ekonomiska situation landet försatts i och som de borgerliga partierna i varje fall har ett väldigt stort ansvar för, tvingas socialdemokratin i regeringsställning att utnyttja alla de möjligheter som står till buds att göra besparingar, och jag kan försäkra Görel Bohlin att så kommer att ske.

Men den typ av besparingar som Görel Bohlin talar för på vägområdet är icke några reella besparingar. På sikt leder de till ökade kostnader och kapitalförstöring. Det är en uppfattning som Görel Bohlins egen partiledare delade med mig under den tid då han var kommunikationsminister. Jag tycker att Görel Bohlin skall ta ett samtal med sin partiledare, så får hon klart för sig att den typ av åtgärder hon talar för inte är några besparingar.

Jag frågar mig: Varför talar moderaterna med kliven tunga? Varför vill de å ena sidan spara på underhålls- och driftsanslagen när de å andra sidan presenterar en motion där de för att vara vänliga mot landets bilister säger att satsningen skall öka? Det här går inte ihop. Ge mig en förklaring, Görel Bohlin, till att ni talar med kliven tunga!

Claes Elmstedt begrep inte varför ökad satsning på statsvägarna hade betydelse för glesbygden. Jag försökte förklara att genom den kraftiga

satsning på underhåll och drift av statsvägar som nu sker kan vi minska neddragningen av vägverkets personal. Vi kan bibehålla ett stort antal vägstationer som vi kanske annars på grund av bristande medelstilldelning hade tvingats lägga ner.

Självfallet måste vägstationer kunna läggas ner när det är riktigt utifrån rationaliseringssynpunkter, men det är inte bra om man tvingas lägga ner vägstationer i glesbygden därför att man inte har pengar till att underhålla statsvägarna i glesbygden. Det är därför jag sade att den prioritering som görs icke är negativ ur glesbygdens synpunkt.

Jag glömde i mitt huvudanförande att kommentera den andra reservationen, där centerpartiet vill ha ett särskilt anslag för bärighetsupprustning. Att vi gått emot centerns yrkande på den punkten skulle vara ett uttryck för vår glesbygdskänslighet eller landsbygdskänslighet, hur nu uttrycket föll. Vi har gått emot det därför att vi inte tycker att man skall ha specialdestinerade anslag på det här området. Av de 100 milj. kr. regeringen tog fram på tilläggsstat till innevarande års budget för drift och underhåll av våra vägar faller ungefär 40 miljoner på den typ av bärighetsupprustning som centern vill satsa 20 miljoner på. Det sker och måste ske en massiv satsning på det området.

Anf. 41 GÖREL BOHLIN (m) replik:

Herr talman! Jag vill först notera att Kurt Hugosson ställer sig positiv till andra former av finansiering när det gäller statliga vägobjekt, och det tycker jag är bra.

Jag vill påminna Kurt Hugosson om att under den senaste mandatperioden, då de tre borgerliga partierna föreslog besparingar därför att de ansåg att det var nödvändigt, gick socialdemokraterna emot samtliga dessa besparingar.

Vi anser inte att de förslag som vi lägger fram här i dag innebär någon kapitalförstöring, och vi anser att de på flera punkter nära sammanfaller med vad vägverket tycker sig kunna gå med på. Nej, Kurt Hugosson, den här grötmyndiga tonen, som jag nu tycker mig märka, och påståendena om att vi talar med kluven tunga avslöjar egentligen att argumenten tryter. Det finns tydligen inga svar på frågan var socialdemokraterna skall spara?

Anf. 42 CLAES ELMSTEDT (c) replik:

Herr talman! Vi får kanske reda ut begreppen litet grand. Jag är väl medveten om att glesbygden och landsbygden naturligtvis har nytta av att man satsar mera på drift av statliga vägar. Det var ju ett av skälen till att jag själv under min tid i departementet medverkade för att få en sådan ordning. Att man därigenom kan gå varsammare fram när det gäller vägstationernas vara eller inte vara är också mycket angeläget. Det finns dock en viss benägenhet att först plocka bort de vägstationer som finns i landsbygd och glesbygd – det kan jag tala om, om det inte är känt. Men i den mån man behåller dessa vägstationer påverkar det gynnsamt den allmänna arbetsmarknadssituationen och mycket annat i de bygder som berörs. Vad jag har

sagt är, att om vi ökar driftsanslagen till statliga vägar aldrig så mycket, påverkar det inte det faktum att regeringen med stöd av moderaterna kommer att rösta igenom att anslagen till de enskilda vägarna skall sänkas, både beloppsmässigt och genom att bidragsprocenten sänks – de följs alltså åt.

Jag vidhåller detta. Jag har inte på något sätt blivit övertygad av Kurt Hugossons argumentering. Det är bra att vi satsar på de statliga vägarna – det har jag understrukit ett par gånger, och jag kan göra det en gång till – men det påverkar inte situationen gynnsamt för de enskilda vägarna som Kurt Hugosson vill göra gällande.

Anf. 43 SVEN HENRICSSON (vpk) replik:

Herr talman! Bara kort med anledning av att Kurt Hugosson tog upp detta att man aktualiserar ett enskilt objekt i samband med denna debatt. Vi har nämligen gjort det – vi har aktualiserat vägen Ramsjö-Ånge. Jag tycker att det finns alla skäl att använda ett politiskt organ för att peka på sådana här objekt som är nödvändiga att restaurera.

I det sammanhanget kan jag inte undgå att påminna om fjolårets debatt här i kammaren, då den nuvarande ordföranden i utskottet, Kurt Hugosson, försvarade sitt partis inställning till att ta upp enskilda objekt i kammaren. Han sade då: "Men, herr talman, från oppositionens sida har vi icke haft något annat alternativ. Vi har velat att riksdagen skulle få möjlighet att ta ställning till konkreta, färdigprojekterade objekt som kan starta upp mycket snabbt och som omedelbart ger en sysselsättningseffekt, och om vilka vi dessutom vet att de har betydelse för vägnätets utveckling och framför allt för näringslivets ekonomiska utveckling."

Då gick det alltså, herr talman, att bryta mot denna regel som gäller för prioritering av objekt osv., och därför tycker jag att det skall gå i dag. Jag har ingenting emot att man tog upp detta i fjol, men jag tycker att man skall vara litet hovsam när det gäller objekt som aktualiseras av ledamöterna direkt i kammaren och inte fördöma själva tillvägagångssättet.

Anf. 44 KURT HUGOSSON (s) replik:

Herr talman! Till Sven Henricsson: Jag förmenar ingen ledamot av denna kammare att motionera om enskilda projekt. I mitt anförande redogjorde jag för hur vi behandlar dessa frågor.

Sven Henricsson hävdar i sitt senaste anförande att jag skulle ha haft en annan uppfattning förra året. Det hade jag inte. Men när de borgerliga regeringarna inte grep sig an sysselsättningsproblemen, när de inte lade fram några förslag med hjälp av finansfullmakten eller AMS-medel för att ta itu med dessa sysselsättningsproblem, som har "blommat ut" just nu, då fann vi oss i opposition nödtvungna att lägga fram förslag om att ta fram medel, att tala om hur de skulle användas och hur man skulle kunna skapa sysselsättning. Hade vi fått gehör för våra krav, så skulle sysselsättningssituationen kanske inte ha varit riktigt så besvärlig i dag som den är. Det var bakgrunden till vårt agerande förra året.

Jag kan inte heller gå med på det som herr Henricsson säger, att vi skulle ha en vägkris i det här landet. Visst finns det ett behov av medel och kraftiga anslag för både byggande, drift och underhåll, men för den skull skall man inte ta till sådana våldsamma överdrifter som att säga att landet befinner sig i en kris när det gäller väghållningen.

Görel Bohlin försöker nu göra gällande att de besparingskrav som moderaterna för fram står i överensstämmelse med vägverkets krav. Då skall jag tala om för Görel Bohlin att vägverket ingalunda är nöjt med årets anslagstilldelning. Vägverket skulle vilja ha ytterligare några hundra miljoner. Görel Bohlins påstående stämmer alltså inte.

Enligt Görel Bohlin skulle jag vidare vara grötmyndig i tonen. Men jag har bara frågat henne varför moderaterna å ena sidan har väckt motioner om att dra ner på anslagen och å den andra motioner där de säger att de vill stödja bilismen och att det viktigaste i det avseendet är att öka anslagen. Jag har ännu inte fått svar på den frågan. Det vore intressant att få det.

Slutligen vill jag säga till Claes Elmstedt att det självfallet inte är så att en ökad satsning på driften av de statliga vägarna påverkar anslagstilldelningen för de enskilda vägarna. Det resonemanget förde jag inte. Jag sade att genom en kraftig satsning på det statliga vägnätet gör vi det möjligt att bibehålla sysselsättning ute i glesbygden, och genom ökningen av anslaget till statskommunala vägar får också kommunerna ett kraftigt påslag. Jag sade detta därför att Claes Elmstedt i sitt första inlägg gjorde gällande att socialdemokratin skulle ha någon allmänt fientlig inställning till glesbygden och landsbygden, och det vill jag med bestämdhet tillbakavisa.

Tyvärr kan jag inte göra några ytterligare kommentarer på grund av att tiden går alldeles för fort när man står här i talarstolen.

Talmannen anmälde att Sven Henricsson och Görel Bohlin anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 45 TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu har uppsatts.

Anf. 46 BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! I riksdagen fanns kring sekelskiftet en ledamot, Carl Persson i Stallerhult, som i stunder av eftertanke funderade över hur de olika förslag som riksdagen hade att ta ställning till kom att verka hemma i Korsberga. Med anledning av trafikutskottets betänkande 1982/83:12 om bidraget till enskilda vägar kan jag säga att jag vet hur det kommer att verka i Korsberga. Under påskveckan har jag varit inbjuden av representanter för olika vägföreningar och vägsamfälligheter i bl. a. Korsberga för att få information om hur förslaget kommer att drabba enskilda och kommuner. Genomgående för dessa informationer har varit att man velat redovisa vilka orättvisor förslaget kan föra med sig.

Grundläggande för en landsbygdsutveckling och en regional utveckling är ett bra vägnät. I Skaraborgs län omfattar det allmänna vägnätet ca 400 mil

och det enskilda vägnätet med statsbidrag ca 330 mil. Dessa siffror säger det mesta om de enskilda vägarnas betydelse. De enskilda vägarna har efter hand fått en mycket god standard.

Om regeringsförslaget med moderaternas stöd nu går igenom, innebär det en övervältring av kostnader från staten till enskilda eller till kommuner. Det finns också risk för standardförsämringar på sikt.

Kommunerna har sedan länge insett värdet av ett bra vägnät och därför gett visst bidrag till enskild väghållning. Dessa regler är olika i olika kommuner. Om de kommunala reglerna är sådana att skillnaden mellan beräknad kostnad och erhållet statsbidrag täcks av kommunala medel, innebär ett beslut i dag enligt utskottsmajoritetens förslag en direkt övervältring av kostnader på kommunerna, såvida inte samma politiska konstellationer gör sig gällande i kommunerna som i riksdagen och ändrar de kommunala reglerna. Det KELP-arbete som har bedrivits i kommunerna under våren har visat att det finns ett stort behov av att begränsa kostnaderna för att hålla utdebiteringen oförändrad eller begränsa höjningarna av den kommunala skatten. I fall där kommunerna har andra regler än de nu nämnda kommer kostnaden direkt att drabba den enskilde. Kostnadsökningen kan variera mellan några tiotusentusentlappar per år beroende på hur den enskilda samfälligheten ser ut. De boende utefter dessa vägar drabbas dessutom olika beroende på om vederbörande har en rörelse, där vägstodnaderna är en avdragsgill kostnad, eller om vederbörande har A-inkomst och skall täcka utdebiteringen med beskattade medel. Risk föreligger också för att nödvändiga igångsättningsarbeten inte kommer att utföras på grund av de stora belopp som det rör sig om, exempelvis vid ombyggnad av en bro.

En försämrad standard på det enskilda vägnätet kommer inte bara att drabba dem som bor och verkar utefter dessa vägar utan också sport och friluftsliv.

De representanter för vägsamfälligheter som jag träffat är väl medvetna om att det är nödvändigt att spara i statens budget. Man är införstådd med att man inte får full kompensation för ökade kostnader. Men en direkt standardsänkning protesterar man emot, då den höga standard som dessa vägar nu har i stor utsträckning är ett resultat av eget arbete, som inte alls betalas med avtalsenliga löner eller med avtalsenliga maskinhyror. I jämförelse med vägsamfälligheter i övrigt framstår också detta som en orättvisa.

Mest förvånade har dessa representanter varit över moderaternas agerande. Samtidigt har de fått en nyttig lektion i hur ett sparande kan drivas, om man inte vill se till fördelning och effekter av förslagen.

Det var en otrolig argumentering som Görel Bohlin här använde sig av, när hon påstod att mer än 100 % av kostnaderna utgår i ersättning. Detta bevisar den totala bristen på kunskap om de kommunala bidragens konstruktion. Man rör sig nämligen här med olika begrepp, och man måste veta vad man räknar procent på – om det är på den beräknade kostnaden som fastställs per femårsperiod eller om det är på den verkliga kostnaden. Jag känner inte till något exempel, där kommunen täcker 110 % av den verkliga kostnaden.

Onsdagen den
6 april 1983

*Anslag till väg-
väsendet*

När det gäller att bemöta det som utskottets ordförande sade instämmer jag i Claes Elmstedts replik. Inte heller jag kan se att ett oförändrat anslag med lägre bidragsprocent på något sätt innebär att fler samfälligheter kan komma in under det statliga bidragssystemet.

Med det anförda, fru talman, ber jag att få yrka bifall till reservation 8 i utskottets betänkande.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 47 GÖREL BOHLIN (m) replik:

Fru talman! Jag sade inte att det utgår statsbidrag till 100 %. Jag sade att det faktiskt *kan* bli mer än 100 % i statsbidrag. Det är den uppgift jag har fått. Detta förklaras av att – precis som Bengt Kindbom sade – bidraget utgår på den beräknade kostnaden. Då kan bidraget faktiskt bli högre än den verkliga kostnaden. Jag vill därmed inte påstå att detta skulle vara regel.

Mycket viktigt i det här sammanhanget är att man undersöker statsbidragskonstruktionen och ser efter om man kan komma fram till en statsbidragskonstruktion som innebär en bättre rättvisa mellan olika delar av landet, t. ex. för glesbygden. Det är ju inte heller rättvist, som det är nu, att stora delar av det enskilda vägnätet står helt utanför statsbidragssystemet. Den föreslagna procentsatsen innebär dock att fler t. v. kan komma in i statsbidragssystemet.

Anf. 48 BENGT KINDBOM (c) replik:

Fru talman! Görel Bohlin's senaste inlägg bevisar ju verkligen att en förändring av bidragskonstruktionen på detta sätt borde ha föregåtts av en ordentlig utredning, så att man hade fått veta effekterna av beslutet.

Om det skulle vara så att statsbidraget täcker den verkliga kostnaden, beror det på, som jag sade förut, att det i regel är styrelserna i dessa vägsamfälligheter som utför ett oavlönat arbete och bidrar med maskininsatser som på intet sätt täcks av avtalsenliga entreprenadhyror. Därför tycker jag att detta är ett dåligt argument, när folk verkligen vill lägga ned en arbetsinsats för att hålla sin väg på en mycket hög standard. Det är det som är utgångspunkten för att moderaterna nu vill sänka bidraget och belasta delägarna ännu mer.

Sedan pekar Görel Bohlin på att det finns vägar som står utanför bidragsberättigandet. Det är helt riktigt. Det stämmer med vad jag sade om att kommunerna insett behovet av ett bra vägnät och i många fall också ger ett mindre bidrag till dessa vägar, under förutsättning att de upplåts för allmänheten. Det är just här det föreligger en risk i framtiden att standarden minskar – bidragen utgår inte längre, och då är vägarna också avstängda för en bredare allmänhet.

Anf. 49 GÖREL BOHLIN (m) replik:

Fru talman! I vägverkets promemoria, som vi alla fick del av vid besök hos vägverket, tar man upp frågan om de enskilda vägarna och visar hur statsbidragssystemet kan slå.

Jag vill fortfarande gärna veta – och det kanske jag kan få veta av Bengt Kindbom – var centern har tänkt spara någonstans. Här har centern varit så väldigt tuff med besparingsförslag på andra områden, men vad vill man spara på när det gäller kommunikationsområdet? Ni föreslog besparingar t. ex. på det sociala området med ett karensdagsförslag, vars konstruktion vi ansåg illa genomtänkt men ändå stödde av besparingsskäl. Vi moderater har senare kommit med ett nytt förslag.

I det här fallet är ni alltså beredda att skriva ut fribrev till andelsägarna i privata vägföreningar.

Nej, tala om var ni tänkt spara någonstans! Det är alldeles nödvändigt att man sparar.

Anf. 50 BENGT KINDBOM (c) replik:

Fru talman! Det finns när det gäller statskommunala vägar exempel på besparingsåtgärder från centerns sida. Men vad jag nu hör är att Görel Bohlin läser från en tydlig centralt utarbetad insändare, eftersom den också gått i de skaraborgska tidningarna. Därför är hennes enda utväg ur den här debatten att prata om någonting helt annat än vad frågan gäller.

Jag vill bara erinra Görel Bohlin om att vi i vår ekonomiska motion har presenterat besparingar som totalt ger en bättre budgeteffekt än den moderaterna lyckats åstadkomma.

Förste vice talmannen anmälde att Görel Bohlin anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 51 ELVY NILSSON (s):

Fru talman! Även jag vill i samband med behandlingen av detta betänkande beröra avsnittet om enskilda vägar. Utskottsmajoriteten har där ställt sig bakom regeringens förslag om en ändring av bidragsprocenten från 70 till 50 %. Jag har förståelse för att regeringen i och för sig har reagerat på den snabba ökningen av det här anslaget som skett de senaste åren och i det budgetläge som man befann sig i ansett sig nödsakad att vidtaga den här åtgärden.

Man har också från regeringens sida pekat på de små möjligheter som förelegat att ge bidrag till nya vägar inom de hittillsvarande normerna med hänsyn till de ökade bidragskraven.

Jag har alltså förståelse för motiven till förändringen, men vill ändå här beklaga att den har föreslagits, därför att den drabbar framför allt skogslänen, eller kanske rättare sagt skogskommuner och kommuner av glesbygdskarakter som har en förhållandevis stor andel enskilda vägar. Jag kan som exempel ta mitt eget län, Värmland, som vid senaste årsskiftet redovisade omkring 470 mil enskilda vägar och där kommuner som Torsby,

Arvika och Sunne, som har stor glesbygdsandel, drabbas speciellt hårt. Arvika kommun får exempelvis ett inkomstbortfall på nära 600 000 kr. enligt de nya bidragsreglerna. Torsby får 567 000 kr. mindre, och Sunne får 446 000 kr. mindre. Detta är ju kommuner som redan tidigare är mycket hårt skattetyngda, varför det är troligt att det måste bli de enskilda väghållarna som får träda emellan.

Jag noterar därför speciellt att utskottsmajoriteten understryker möjligheterna att ett med 15 % förhöjt bidrag skall kunna utgå när så är motiverat och att man förutsätter att så kommer att ske. Utskottet uppmanar också regeringen att noga följa effekterna av det nya bidragssystemet.

Jag har också kännedom om att vägverket fått i uppdrag att utreda möjligheterna till ett nytt bidragssystem, som i större utsträckning än det nuvarande tar hänsyn till de reella behoven. Kanske kan man komma fram till någon form av differentierade procentsatser. Det är min förhoppning att denna utredning arbetar snabbt, så att den kan ligga till grund för ett nytt förslag snarast möjligt och att – som sagt – regeringen till dess noga följer utvecklingen och effekterna av det nya bidragssystemet så att inga, vare sig kommuner eller enskilda, kommer att drabbas alltför orättfärdigt.

Anf. 52 AGNE HANSSON (c):

Fru talman! Trafikutskottets betänkande nr 12 behandlar ett stort och viktigt område. I betänkandet behandlas också en stor mängd motioner. Jag skall ta upp en fråga som i de stora sammanhangen kanske ter sig väldigt marginell men som för den som blir drabbad ingalunda är betydelselös, utan tvärtom är av mycket stor betydelse. Det gäller vägverkets indragningar av de mindre vägstationerna i glesbygden. Frågan har berörts tidigare i den här debatten.

Jag har i min motion nr 974, som behandlats i betänkandet, pekat på ett konkret fall i Kalmar län, där förslag om nedläggning av Målilla vägstation aktualiserats. Flera motioner berör samma problematik. Det är oftast i samband med de rationaliseringar och effektiviseringar som vägverket har att genomföra som de mindre vägstationernas existens ifrågasätts. Jag vill gärna understryka vikten av att rationaliseringar och effektiviseringar görs så att mesta möjliga resurser hamnar på direkta förbättringar av våra vägar. Men det kan inte vara samhällsekonomiskt vettigt att stelbent lägga ned de mindre vägstationerna – som fallet är i Målilla, där vägstationen är belägen i ett vidlyftigt glesbygdsområde med ett omfattande vägnät omkring – framför att vidta andra rationaliseringsåtgärder, då pengar saknas. Om man väljer nedläggningsalternativet blir ju följden oftast att avstånden för underhållsfordon och annat blir än större och vägunderhållet därmed ännu mer bristfälligt, till förfång för dem som är beroende av dessa vägar, företrädesvis glesbygdens människor.

Om besparingar, t. ex. sådana som går ut på anlitande av entreprenörer, måste göras, bör dessa ingripanden ske där avstånden är betydligt kortare och där vägnätet är tätare, nämligen vid de större stationerna.

Även alternativa möjligheter till besparingar och effektiviseringar vid

centralförvaltningarna bör övervägas flera gånger innan ett beslut om en nedläggning av en liten vägstation i glesbygd tas.

De regionalpolitiska och sysselsättningsmässiga bedömningarna måste i fallet med de små vägstationerna i glesbygd få en större tyngd, mot bakgrund av den relativt stora betydelse för sysselsättning och service som vägstationerna har i ett utpräglat glesbygdsområde.

Min motion har fått en positiv behandling i utskottet. Därför har jag inget säryrkande. Jag begärde ordet närmast för att fästa uppmärksamheten på och understryka vad utskottet har anfört om att stor hänsyn skall tas till samhällsekonomiska samt regional- och arbetsmarknadspolitiska synpunkter vid beslut av ifrågavarande slag och att, som utskottet anser, utvecklingen beträffande problemen kring de små vägstationerna i glesbygd bör följas med största uppmärksamhet från regeringens sida. Det sista är inte minst viktigt. Och jag vill verkligen framhålla vikten av att så sker, så att nedläggningar kan undvikas och de mindre vägstationerna i stället kan behållas.

Jag noterar vidare med tillfredsställelse vad trafikutskottets ordförande Kurt Hugosson sade i sitt anförande beträffande de små vägstationerna i glesbygd, nämligen att medelstilldelningen nu avpassats på sådant sätt att nedläggningar av mindre vägstationer kan undvikas.

Det är inte minst viktigt att regeringen följer denna fråga noga, så att dessa uttalanden verkligen kan uppfyllas. Jag kommer att bevaka att så sker t. ex. beträffande Målilla.

Däremot kan jag självfallet inte dela utskottsordförandens uppfattning att bevarandet av de mindre vägstationerna skall få gå ut över bidragsprocenten till det enskilda vägnätet, som nu sänks. Anslagsåtgången i de här två fallen är inte jämförbar. Jag betraktar detta som ett skenargument för att kunna sänka bidragen till de enskilda vägarna.

I denna del hänvisar jag till vad Claes Elmstedt och Bengt Kindbom har sagt tidigare i debatten och nöjer mig med att yrka bifall till reservation 8.

Fru talman! Beträffande min motion 974, om bevarande av vägstation i Målilla, vill jag med hänvisning till vad jag sagt och vad utskottets ordförande Kurt Hugosson anfört i sammanhanget yrka bifall till utskottets hemställan i denna del.

Anf. 53 MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Jag skall i mitt anförande uppehålla mig vid två områden i dagens debatt om vägväsendet.

Det första gäller den gemensamma maskin användningen, en samverkan mellan kommuner, vägverk och luftfartsverk som föreslås i motion nr 332.

Det torde väl knappast råda någon oenighet bland kammarens ledamöter om att en bättre samverkan mellan olika myndigheter i framtiden är nödvändig för mera rationellt utnyttjande av gemensamma resurser. Detta har inte minst de fackliga organisationerna – jag tänker främst på Statsanställdas förbund – påpekat sedan länge.

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Anslag till väg-
väsendet*

Vid en träff med Statsanställdas förbund i Jämtlands län för två veckor sedan var man mycket orolig för att vägverkets nuvarande maskinpark skulle bantas ner. Man hade där en enträgen önskan om att det s. k. effektivitetsavtalet, som innebär en frysning av nuvarande maskinpark, skulle förlängas. Men dessutom pläderade man mycket ivrigt för en samverkan på maskinparkens område när det gäller vägverket och försvaret. Man fann det horribelt att försvarets maskiner, många gånger nästan exakta kopior av vägverkets, står uppställda på kaserngårdarna runtom i Östersund medan diskussionen om en neddragning av vägverkets maskinpark pågår.

Det känns bra att nu kunna uppmana facket att driva frågan vidare i den regionala vägverksförvaltningen. Några formella hinder för en sådan samverkan finns ju inte enligt utskottets skrivning.

Samma samverkansdiskussion gäller arbetsområden, något som också föregående talare var inne på.

Under perioden 1977–1982 har antalet arbetsområden minskat från 282 till 269. Det finns, som Kurt Hugosson sade, beslut om ytterligare sammanläggning av 5 sådana områden. Man skall ytterligare utreda 45, och där är alltså risken för en sammanslagning uppenbar. Anledningen till detta är det minskade antalet anställda inom varje arbetsområde. Med ett litet antal anställda blir man sårbar inom arbetsområdet, och maskinerna utnyttjas orationellt. Man räknar med att spara mellan 500 000 och 1 000 000 kr. per år genom att lägga samman två arbetsområden.

Detta kan te sig lockande på kort sikt, och vi har ju ofta en benägenhet att tänka kortsiktigt ekonomiskt. För ett skogslän betyder emellertid de 12 till 15 arbetstillfällena vid en vägstation oerhört mycket. Det kan betyda att skolan blir kvar i byn; det kan vara den marginal som behövs för att upprätthålla annan service – både social och kommersiell.

Vid Myrvikens vägstation i Bergs kommun har denna diskussion varit mycket intensiv under det senaste året. Där har man hittat en elegant samverkanslösning med kommunen. Brandförsvaret har gått in som kompanjon i Myrvikens vägstation, och många arbetstillfällen har på detta vis räddats. Enligt ett samverkansavtal delar man lokaler. Vägverket servar brandförsvarets maskinpark, och vägverkets personal erbjuder fyllnadstjänstgöring som brandmän. Vad detta betyder ekonomiskt är inte fullt klarlagt i det här fallet – men en utredning om en lösning av liknande slag finns från Skåne. Den visar att man vann 10 miljoner på att slå samman två områden. Samtidigt blev den totala samhällsekonomiska utgiften 12 miljoner. Samhället förlorade alltså 2 miljoner – om man nu räknar på ett övergripande sätt. Skrivningen i utskottsbetänkandet andas litet av denna tanke, och det tycker jag är bra.

Så till de enskilda vägarna. Både här i kammaren i dag och tidigare i massmedia liksom ute bland människor har diskussionen om de enskilda vägarna verkligen vållat debatt – och med viss rätt: de enskilda vägarna har för många personer och regioner en mycket stor betydelse. Därför vill jag i likhet med Elvy Nilsson beklaga den utformning som statsbidraget nu har fått.

I Jämtlands län har protesterna varit många och kommit från såväl politiker som organisationer. Jämtlands län har 700 enskilda vägar med statsbidrag. Av dessa har 15 % s. k. förhöjt statsbidrag. Bidraget utgår till såväl barmarks- som vinterväghållning.

I kronor utgör bidraget 16–17 miljoner, ett mycket välkommet tillskott till ett län där 6 av länets 8 kommuner ligger i landets tio-i-topplista när det gäller kommunalskatten. En sänkning av procentsatsen från 70 % till 50 % innebär en bidragsminskning för länet med 3–3,5 miljoner.

Vi har tidigare hört här i dag att i 93 % av landet går kommunerna in och täcker resterande kostnad mer eller mindre. Så är det också i Jämtlands län, men variationen på det kommunala bidraget är stort, från full kostnadsersättning ned till 10 % av totalkostnaden. Man kan då fråga sig om det är enbart av krasst ekonomiska skäl som så många i vårt län har reagerat. Vid en första genomläsning av tidningar och brev som handlar om detta kan man få det intrycket. Men jag vågar ändå påstå att bakom dessa krassa siffror ligger en rädsla för att inlandet inte kommer att beaktas lika mycket i framtiden som tidigare. Jag vill inte påstå att det är en direkt nypåkommen rädsla, men sedan mitten av 1970-talet har utarmningen av exempelvis Jämtlands län varit påtaglig.

Statsbidraget till de enskilda vägarna har haft en mycket stor regionalpolitisk betydelse, vilket tidigare talare utvecklat. Ett bra vägnät är livsviktigt för att näringslivet skall ha möjlighet att utvecklas och fortsätta att existera. Det finns ett stort antal enskilda vägar, som utgör tillfarts- eller genomfartsvägar för såväl jordbruks- som skogsbruksindustrier och även för många andra industrier och företag av de mest skiftande slag. Det är ingen överdrift att hävda att en sänkning av standarden på dessa vägar kan förhindra att dessa företag lever vidare. Jag avser då ren framkomlighet – inte minst på vintern – men också det faktum att transportkostnaderna ökar, och det kommer att minska konkurrensmöjligheterna såväl inom landet som mot utlandet.

En annan omständighet som jag gärna vill ta fram i detta sammanhang, som inte hörts så mycket om, är de äldres situation. I dag har vi en mycket sned åldersfördelning i vårt län. Men Jämtlands län har – i likhet med många andra län – antagit en äldrevårdsplan, där det egna boendet prioriteras högst. "De gamla skall ges möjlighet att bo kvar så länge som möjligt i sitt hem" är det många av oss som utropat – inte minst i valtider. I Västernorrlands län har man undersökt på vilken vårdnivå man egentligen borde behandla sina gamla.

Det visade sig att 30 % av dem som låg på långvården mycket väl skulle kunna bo hemma om förhållandena i vad gäller bostad och väg hade varit välordnade.

Det 70-procentiga statsbidraget *kan* vara ett väsentligt motiv för de gamla att bo kvar i sin stuga. Att de får bo kvar är inte bara humanitärt och vad de gamla själva vill – det är också billigare än en långvårds- eller ålderdomshemsplats.

Jag återkommer alltså även här till bristen på ett samhällsekonomiskt tänkande.

Samtidigt som man talar om dessa åldringars behov kan man tänka på de förmögna människor som bygger fritidshus i 300 000–400 000-kronorsklassen. Det är heller inget ovanligt i vårt län. Det är ofta många familjer om en enskild väg, och de torde inte ha någon svårighet att bära en högre privat avgift för väghållningen.

Med de här två exemplen har jag velat belysa att det finns stora olikheter i förmåga att bära ett minskat statsbidrag. Det hade naturligtvis varit allra bäst om utskottet beaktat dessa olikheter i sitt betänkande. Men jag begriper också att tiden inte har varit tillräcklig för en sådan analys. Den skulle i så fall ha kunnat resultera i vad Elvy Nilsson tog upp, nämligen ett differentierat bidragssystem. Utskottets ordförande svarade inte på den signalen. Man jag är mycket angelägen om ett svar. Ett differentierat system skulle inom en given ram kunna utgöra ett utjämnande och mera rättvist bidrag. Därför ber jag utskottsordföranden att redovisa sin uppfattning härvidlag. Elvy Nilsson nämnde att vägverket just påbörjat en utredning om ett sådant förändrat system, som förväntas bli klart vid årsskiftet. Jag vill fråga Kurt Hugosson om han är beredd att här i dag stödja tanken på att till kommande år plädera för ett sådant förslag.

Vidare vill jag att Kurt Hugosson litet mera preciserar till vilket ändamål man kan erhålla det förhöjda statsbidraget. Kan det bygga på någon regionalpolitisk grund och i så fall också få en regionalpolitisk – och kanske socialpolitisk – effekt? Med tanke på den emfas med vilken Kurt Hugosson pläderade för glesbygden tidigare så antar jag att han anser det. Men jag tycker ändå att det vore bra med ett förtydligande.

Anf. 54 KURT HUGOSSON (s) replik:

Fru talman! Innan jag svarar på de frågor som har ställts till mig vill jag bara erinra om att när det gäller anslagsutvecklingen under den senaste tioårsperioden har det statliga driftsanslaget till de enskilda vägarna ökat med 15 % per år. På en tioårsperiod har anslaget fyrdubblats. Man har alltså i dag väsentligt större resurser till sitt förfogande för underhållet av de enskilda vägarna.

Det förslag som vi nu diskuterar innebär naturligtvis ett minskat statsbidrag och därmed en ökad kostnad för den enskilde. Det kan inte vara rätt att beteckna enskilda vägar som enskilda, om de får ersättning till 100 % från stat och kommun. Jag är emellertid fullt klar över att detta skapar problem i vissa områden och för vissa kommuner som har beslutat fylla upp anslaget till 100 %. Då har kommunerna att välja mellan att öka anslaget eller att låta de enskilda ta en egen, mindre del av kostnaderna.

Margareta Winberg efterlyser ett differentierat system. Margareta Winberg vet lika väl som jag att man inom vägverket har påbörjat ett studium, vars resultat man beräknar få fram under hösten eller till årsskiftet. Utskottet har också sagt att regeringen nog skall följa denna utveckling. Jag sade redan i mitt inledningsanförande att därest det skulle uppstå så stora problem som man gör gällande så utgår jag från att regeringen omprövar detta system. Eftersom nu vägverket håller på att studera ett differentierat system skall vi

väl avvakta tills denna utredning är klar. Blir det ett bra förslag, så har ju både Margareta Winberg och jag som ledamöter av vägverkets styrelse möjlighet att agera för det – och jag är medveten om att vi då kommer att göra det.

Anf. 55 CHRISTER EIREFELT (fp):

Fru talman! Fragan om E 6-ans utbyggnad genom Halland håller på att bli en klassiker i riksdagen. Till skillnad från böcker som står på den benämningen så kan inte E 6-an kallas klassiker för att den är bra, utan det är precis tvärtom. Europavägen genom vårt län har kallats Sveriges längsta trafikproblem. Det är en föga smickrande men dess värre rättvis benämning.

Eftersom det bara är några månader sedan frågan senast var aktuell i kammaren, skall jag nöja mig med att kortfattat påminna om några av de argument som finns för att den nu aktuella sträckan mellan Varberg och Falkenberg bör få motorvägsstandard och *inte* byggas som motortrafikled. Liksom i december aktualiseras frågan i det här betänkandet dels i en folkpartimotion, dels i en motion från samtliga riksdagsledamöter från länet.

En kort sammanfattning av argumenten för motorväg:

E 6:an genom Halland är en internationell genomfartsled som är mycket hårt belastad.

Antalet lastbilar på E 6-an är betydligt större än på riksgenomsnittet av våra vägar.

Halland, och f. ö. hela västkusten, har en turistnäring som med all säkerhet kommer att öka mycket kraftigt. Det betyder att den redan i dag intensiva sommartrafiken blir än mer intensiv.

Det betyder i sin tur att vi har ett förhållandevis stort antal utländska förare. Det är ett viktigt argument därför att de oftast är helt främmande för den vägtyp som motortrafikleden utgör.

Över huvud taget är motortrafikleden ur olyckssynpunkt en dålig lösning på grund av de många oklarheter som föraren upplever vid körning på den här vägtypen. Såväl polisens erfarenheter som olycksstatistiken visar tyvärr att motortrafikleden ger dålig trafiksäkerhet.

Ja, det finns alltså, fru talman, många flera skäl till att en så kompakt opinion i länet kräver att Europaväg 6 genom Halland får motorvägsstandard. Det är en opinion som inte bara består av länsstyrelse, landsting och kommuner utan också av bl. a. polis, läkare och näringsliv.

I den tidigare propositionen framhöll regeringen att en snar förbättring av E 6-an är nödvändig, och man visade också att man menade allvar genom att anslå 60 miljoner till den här etappen, som i det närmaste är klar att sättas i gång.

Vad som hänt sedan dess är det vi befarade, nämligen att vägverket och länsstyrelsen har delade meningar om standarden på vägsträckan, och tvisten skall alltså nu avgöras av regeringen. Det är i den situationen vi menar att

Onsdagen den
6 april 1983

*Anslag till väg-
väsendet*

riksdagen borde uttala sig för att utbyggnaden av E 6-an sker som motorväg.

Fru talman! Jag yrkar bifall till motion 1982/83:975.

I detta anförande instämde Evert Hedberg (s).

Anf. 56 SIGVARD PERSSON (c):

Fru talman! Bland de drygt 40 motioner som behandlas i trafikutskottets betänkande 1982/83:12 finns också motion 1982/83:619 väckt av oss centerpartister i Malmöhus län. Motionen gäller prioriteringen av anslagen till vägar.

I motionen anför vi att det inom ramen för vägverkets anslag ofta sker en – som vi ser det – felaktig prioritering. Nya markslukande och dyra vägsträckningar projekteras och byggs relativt nära befintliga vägsträckningar, trots att det till väsentligt lägre kostnader än nybyggnadskostnaderna skulle gå att ur kommunikationssynpunkt nå en fullgod lösning genom förbättring av befintlig vägsträckning. Som *exempel* har vi i motionen anfört den nya motortrafikled som nu projekteras mellan Malmö och Staffanstorp. Vi har också redovisat alternativa lösningar, som jag inte här skall gå närmare in på.

I betänkandet, s. 18, har utskottet anfört att riksdagen inte har att ta ställning till enskilda projekt. Man anför vidare:

”Frågor om projektering samt byggande och drift av allmänna vägar regleras nämligen genom föreskrifter i väglagen och vägkungörelsen. Fördelningen av investeringsmedel de skilda landsdelarna och väggrupperna emellan sker vidare på grundval av en noggrann angelägenhetsgradering och efter vederbörande regionala och lokala vägmyndigheters hörande – allt i syfte att åstadkomma en så likformig och rättvis fördelning av vägmedlen som möjligt.” Denna ordning är vi motionärer helt införstådda med, och därför har vi bara tagit fram den planerade motortrafikleden Malmö–Staffanstorp såsom ett exempel i sammanhanget.

Vad jag här särskilt vill påtala är regeringens roll i planeringssammanhanget. Denna framgår av vad utskottet anför mitt på s. 18 i betänkandet, där det står:

”Arbetet med revideringen av gällande flerårs- och fördelningsplaner pågår f. n. och nya planer skall under innevarande år fastställas för åren 1984–1993. Regeringen avser också att inom kort utfärda anvisningar för planeringen med avseende dels på inriktningen av vägbyggandet, dels på den anslagsnivå som planeringen bör utgå från.”

Regeringen har således en mycket viktig roll, inte minst vid utformningen av anvisningarna. Mot den bakgrunden hade det varit på sin plats att regeringen fått ett ord med på vägen och givits till känna vad vi har anfört i motionen.

I det kärva ekonomiska klimat som vårt land befinner sig i är det inte försvarbart att de medel som vägverket disponerar används till oerhört dyra investeringar i nya onödiga vägsträckningar. Om vi i framtiden över huvud

taget skall kunna upprätthålla en godtagbar standard på befintligt vägnät, måste mer av tillgängliga resurser satsas där. Vi kan inte fortsätta att göra mångmiljoninvesteringar i relativt korta nya sträckningar av våra riksvägar, när vi till väsentligt lägre kostnader borde kunna uppnå fullt godtagbara lösningar genom förbättring av befintliga sträckningar. Sker inte en omprioritering nu, kommer standarden på våra länsvägar och enskilda vägar att snabbt sänkas med en oerhörd kapitalförstörelse som följd. Inte minst gäller detta de enskilda vägarna, om nu socialdemokraternas och moderaternas förslag om nedskärning av statsbidraget från 70 till 50 % går igenom här i kammaren.

Fru talman! Jag har inget yrkande, men jag vill uttrycka den förhoppningen att utskottets avstyrkande av motionen grundar sig på ett förlitande på att regeringen trots allt kommer att beakta vad vi har anfört i motionen.

Anf. 57 CLAES ELMSTEDT (c):

Fru talman! Det är egentligen inte jag själv som är orsak till att jag nu har begärt ordet. I debattens början hade Görel Bohlin efter mitt anförande en replik, som inte var riktad till mig. Hon fick också talmannens fingervisning om detta. Görel Bohlin framförde emellertid trots detta synpunkter, som gällde det parti som jag företräder. Jag vill därför göra ett par klarlägganden med anledning av hennes inlägg.

Anslaget till enskilda vägar är 80 milj. kr. lägre i budgetpropositionen än vad vi vill ha. Görel Bohlin sade rent ut att man fick ta dessa pengar någon annanstans. Hur man än vrider och vänder på detta skall de emellertid betalas. Om kommunerna inte tar på sig dessa kostnader, får, som jag har sagt tidigare, de som är delägare i vägarna stå för kostnaderna. Det är inte oväsentliga summor för den enskilde vid många tillfällen.

Jag vill också ta upp en sak till. Moderaterna brukar gärna ge sig ut för att vara någonting av den trogna gårdvaren utanför landsbygdens hus. Utgången av denna fråga betyder oerhört mycket för svensk landsbygd, där de flesta enskilda vägarna finns. Där avgör moderata samlingspartiet att det blir 80 miljoner mindre i utrymme, eftersom vänsterpartiet kommunisterna tillsammans med folkpartiet och centern ställer upp på ett oförändrat anslag. Om moderaterna hade följt oss, hade socialdemokraterna förlorat i den här omröstningen. Vi har nämligen en minoritetsregering. Jag tycker det är angeläget att säga detta, och vissa inlägg i debatten i dag ger mig anledning till det.

Anf. 58 GÖREL BOHLIN (m) replik:

Fru talman! Jag uppfattar det som en vänlighet av Claes Elmstedt att ta upp frågan igen, så att jag får tillfälle att återkomma i en replik. Det är ju riktigt som Claes Elmstedt säger, att centern nu föreslår att 81 milj. kr. skall tillföras anslaget, men vi menar att man i så fall borde visa på en besparing på annat håll. Vi har varit eniga i de tre borgerliga partierna om nödvändigheten av besparingar, åtminstone under den senaste mandatperioden, och vi har lojalt stött de förslag som har kommit från centerhåll, även om vi kanske inte alltid

har tyckt att de har varit så genomtänkta. Men det är en nödvändighet att vi genomför besparingar, och det var därför jag ville höra vad Claes Elmstedt eller övriga centerpartister i så fall skulle vilja föreslå för besparingar som motsvarade de 81 miljonerna.

Claes Elmstedt tog också tidigare upp frågan om driftanslaget. I mitt anförande kopplade jag driftanslaget till vägbyggnadsanslaget, och det är väl inte fel att göra det. Om man begränsar ökningstakten i byggandet, så begränsar man också behovet av ökat vägunderhåll.

F. ö. pekade Claes Elmstedt på – det förstod jag att även Kurt Hugosson instämde i – att det finns en stelbenthet och en byråkrati på det här området som man borde försöka komma till rätta med. Då skulle man vinna i effektivitet och kanske också få ökade medel för både byggande och underhåll. Då är ju årets förslag i budgetpropositionen om att använda beredskapsmedel bra. Det är utomordentligt viktigt att pengarna används riktigt och effektivt. På det viset kan man åstadkomma mycket mer med samma medel.

Anf. 59 CLAES ELMSTEDT (c) replik:

Fru talman! Det är naturligtvis en självklarhet att pengarna skall användas riktigt och effektivt. Det är precis vad som sker med de pengar som i dag går ut till de enskilda vägarna.

Det är bara fakta jag har redovisat i min senaste kommentar. Jag konstaterar, som jag har gjort tidigare, att moderaterna i fjol tog initiativet till den regeländring som innebär den här minskningen. Man fick inte majoriteten med sig den gangen. Nu kommer budgetpropositionen tillbaka med moderaternas initiativ från i fjol, och vi har i dag redovisat här i kammaren vad som kommer att hända de enskilda vägarna.

Vidare har jag bara konstaterat att det är moderaterna som avgör den här frågan, eftersom ställningen mellan partierna i övrigt är som den är. Den konsekvensen får man väl acceptera när man har tagit den här ställningen och dessutom har varit pådrivande i frågan.

Anf. 60 GÖREL BOHLIN (m) replik:

Fru talman! Jag har – vilket Claes Elmstedt är väl medveten om – redan yrkat bifall till de enbart moderata reservationerna och till den reservation vi har gemensamt. Det är alldeles nödvändigt att vi i år åstadkommer en besparing även på den här sidan. Men jag har i mitt anförande och flera gånger i replikerna återkommit till att ett ändrat statsbidragssystem skulle kunna innebära fördelar på speciellt de områden som centern nu säger sig särskilt vilja värna om.

Avslutningsvis vill jag säga att om vi inte åstadkommer besparingar över huvud taget, så kommer det naturligtvis i längden att gå ut över hela vägnätet i vårt land och över vårt lands ekonomi.

Anf. 61 CLAFES ELMSTEDT (c) replik:

Fru talman! Jag måste säga att det här blir mer och mer obegripligt. Nu säger Görel Bohlin till slut att en sänkning av bidragsdelen till enskilda vägar i längden kan verka gynnsam för de bygder som centern säger sig vilja bevaka. Vi bevakar alla bygder, Görel Bohlin, också glesbygd och landsbygd. Men hur detta i framtiden skulle kunna påverka glesbygden gynnsamt begriper inte jag.

Sanningen är att man avlövar dessa småvägar 80 milj. kr. Det är kalla fakta. Det finns ingen anledning att orera så mycket mer om det. Det är bara att läsa innantill, lägga ihop och dra ifrån. Så enkelt är det.

Förste vice talmannen anmälde att Görel Bohlin anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 62 KURT HUGOSSON (s):

Fru talman! Eftersom dagens vägdebatt i så stor utsträckning har kretsat kring frågorna om statsbidragen till de enskilda vägarna, vill jag göra några ytterligare kommentarer om just det avsnittet.

Jag vill slå fast att det statliga bidraget till de enskilda vägarna har tillkommit för att ersätta väghållarna för de kostnader det innebär att enskilda vägar hålls öppna för allmän trafik. Förutom statligt bidrag förekommer i betydande omfattning kommunala bidrag till den enskilda väghållningen. Ca 93 % av de enskilda statsbidragsberättigade vägarna får också kommunala bidrag. I många fall innebär detta att de enskilda väghållarna har samtliga kostnader för väghållningen täckta med bidrag.

Statens kostnader för denna enskilda väghållning har ökat mycket kraftigt. Som jag sade tidigare har detta anslag under en tioårsperiod ökat med 15 % varje år. Det finns icke något annat anslag på vägområdet som har fått en så kraftig ökning.

I debatten har gjorts gällande att detta förslag skulle vara ett dråpslag mot glesbygden, att man skulle vältra över kostnader på kommunerna, osv. Självfallet får det inte dessa effekter. Det är kommunerna själva som avgör ifall de skall ta på sig den här kostnaden eller inte och om den enskilde själv skall stå för en liten del av kostnaderna för sin egen väg. I dag är det en chimär att tala om enskilda vägar, när kostnaderna till 100 % är täckta av statsbidrag och kommunala bidrag.

Det man lätt glömmer bort – och i dagens debatt har velat glömma bort – är att genom de ändrade statsbidragsreglerna bör det *i framtiden* vara möjligt att ge statsbidrag till vissa av de enskilda vägar som i dag inte har en enda krona i statsbidrag. Jag tycker att ni när ni angriper den här förändringen skall komma ihåg att huvudparten av de enskilda vägarna icke har något som helst statsbidrag. I en framtid bör det vara möjligt att ändra på det.

Jag vill än en gång understryka vad vi i utskottet har sagt i denna fråga. Vi har sagt att möjligheterna att i särskild ordning låta ett förhöjt bidrag utgå skall utnyttjas, och vi förutsätter att detta sker i all den utsträckning som det befins möjligt. Framför allt skall detta gälla för enskilda vägar i de

Onsdagen den
6 april 1983

*Anslag till väg-
väsendet*

glesbygdskommuner där man har en besvärlig och kostsam vinterväghållning. Utskottet förutsätter att dessa möjligheter utnyttjas och att de kommuner och de enskilda som har en särskilt hög kostnad inte drabbas särskilt mycket. Vi har också sagt att – och det är ett svar som jag vill ge till Elvy Nilsson och Margareta Winberg – regeringen skall följa den utveckling som sker med de nya statsbidragen speciellt noga.

Vägverket har redan börjat undersöka om det finns möjligheter att hitta ett mera differentierat ersättningssystem. Kan man finna ett sådant, tror jag att det är bra att införa det i fråga om de enskilda vägarna, så att man dels kan ta regionalpolitiska hänsyn, dels beakta de speciella kostnader som gäller för vissa sträckor, dels kanske också ta hänsyn till den sociala struktur som finns längs med de enskilda vägarna.

Jag vill på det bestämdaste slå fast att en förändring av statsbidragsreglerna för det enskilda vägnätet icke är ett angrepp på glesbygden eller landsbygden. Den omprioritering av väganlagen som ägt rum i årets budgetproposition, med en kraftig ökning av de statskommunala bidragen och en rejäl satsning på statsvägarna, kommer inte minst landsbygden och glesbygden till del och gör det möjligt att upprätthålla en god vägstandard i stora delar av vårt land och förhoppningsvis över hela landet. Därmed skapas också förutsättningar för en sund och vettig regionalpolitisk utveckling även i våra glesbygdsområden.

Anf. 63 CLAES ELMSTEDT (c):

Fru talman! Jag vill bara hänvisa till den replikomgång som Kurt Hugosson och jag hade för en dryg timme sedan, då vi gick igenom det som Kurt Hugosson tog upp nu senast.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (anslaget Statens vägverk: Ämbetsverksuppgifter)

Utskottets hemställan bifölls med 241 röster mot 80 för reservation 1 av Rolf Clarkson m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 a (anslaget Drift av statliga vägar)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 2 av Rolf Clarkson m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 4 (särskilt anslag för bärighetsupprustning av mindre vägar m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 267 röster mot 53 för reservation 3 av Claes Elmstedt och Rune Torwald. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Jörn Svensson (vpk) anmälde att han avsett att rösta ja men av misstag röstat nej.

Mom. 7 (låne- eller leasingförfarande vid byggande av vissa broar)

Utskottets hemställan bifölls med 172 röster mot 149 för reservation 4 av Rolf Clarkson m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 9 (anslaget Byggande av statliga vägar)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 5 av Rolf Clarkson m. fl. med 81 röster mot 18 för reservation 6 av Sven Henriesson. 223 ledamöter avstod från att rösta.

Utskottets hemställan, som i huvudvoteringen ställdes mot reservation 5 av Rolf Clarkson m. fl., bifölls genom votering med uppresning.

Mom. 10 (anslaget Bidrag till drift av kommunala vägar och gator)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 7 av Rolf Clarkson m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 12 (ändrad bidragsgivning till drift av enskilda vägar)

Utskottets hemställan bifölls med 233 röster mot 87 för reservation 8 av Claes Elmstedt m. fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 13 (anslaget Bidrag till drift av enskilda vägar m. m.)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 9 av Claes Elmstedt m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 19 j (utbyggnaden av vägsträckan Långås–Gunnestorp)

Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 27 för motion 975 av Evert Hedberg m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

9 § Anslag till flygplatser m. m.

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1982/83:16 om anslag till Luftfart (prop. 1982/83:100 delvis).

Anf. 64 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Fru talman! Fallet Bromma flygplats har blivit något av en följetong. Orsakerna till detta är flera men framför allt den, att ett slutgiltigt beslut att lägga ner Bromma flygplats aldrig tillåtits bli realiserat. Många är de krafter som har motarbetat en nedläggning. Dock representeras dessa i nuläget mest av folk som bor långt från Stockholm och inte vill åka tåg eller nyttja reguljärflyget, som kommer att trafikera Arlanda flygplats.

Under åren har flera utredningar lagts fram. Under 1960-talet och 1970-talets första hälft var för dessa syftet att finna andra alternativ för flyget än Bromma. Det var först efter de borgerliga regeringarnas blomstringstid som utredningarna kom att få en annan inriktning. När vi hade borgerliga regeringar specialbeställdes – under påhejande från det privata näringslivet – utredningar som skulle visa att Bromma även i fortsättningen skulle vara flygplats.

Nr 111

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Anslag till flyg-
platser m. m.*

Onsdagen den
6 april 1983

*Anslag till flyg-
platser m. m.*

Människorna i området som berörs eller drabbas, om man så vill – av Brommaflyget har aldrig fått en ärlig chans. Om de fått det hade Bromma inte varit något problem i dag. Då hade området blomstrat med bostäder, arbetsplatser och servicecentra för denna del av regionen.

De som i dag ivrar för att Bromma skall kvarvara som flygplats tycker att det är bekvämt att Stockholms kommun och kommuninvånare uppläter denna mycket centrala och värdefulla mark till flygplats åt människor från andra regioner. Så tycker nu inte en bred majoritet av Stockholms kommuns invånare. Detta återspeglas också i fullmäktigeförsamlingen, där en mycket bred majoritet uttalat sig för ett annat begagnande av Bromma än som flygplats.

När reguljärflyget flyttar ut till Arlanda i höst, vilket nu inte längre visat sig vara något problem, måste ett beslut tas om att den rest av flygtrafiken som blir kvar på Bromma flygplats får förläggas till annan plats. Det tidigare motståndet från Linjeflygs sida mot en flyttning tycks ha förbytts i glädje över att kunna samla hela den reguljära flygtrafiken på samma flygplats och slippa uppdelningen på två flygplatser. Som bekant beslutade riksdagen att endast det s. k. Fokkerflyget skulle flyttas. Linjeflyg har själv valt att förlägga även den övriga reguljärtrafiken till Arlanda – f. ö. ett klokt beslut.

Kvar på Bromma blir då endast det s. k. allmänflyget. Vad menas då med allmänflyg? Framför allt utgörs detta av olika taxifyg eller privata flygplan, som ägs av näringslivet, flygklubbar eller enskilda. Ett visst stationerande av ambulans- och polisflyg förekommer också.

Denna rest är dock inte av den samhällseliga betydelsen att ett stort och centralt beläget flygfält fortfarande skall få finnas kvar. Lämpliga ersättningsar bör i stället ses över. Som exempel kan här Tullinge F 18 tjäna. Det beslut om nedläggning av Drakenflottiljen som förbådas ger ju ett alternativ som är långt mera lämpat ur både storlekssynpunkt och geografisk synpunkt.

Jag noterar att regeringen – för vilken gång i ordningen är svårt att veta – återigen har gett direktiv till en utredning, denna gång till luftfartsverket. Man skall återigen utreda det långsiktiga behovet av trafikflygplatser i Stockholmsområdet. Det är bra om detta är liktydigt med att man tänker försöka få fram andra lösningar än att ha Bromma kvar.

Jag vill bara erinra om att statens avtal med Stockholms kommun om upplåtelse av marken för Bromma flygplats går ut 1996, alltså om 13 år. Det vore därför verkligen på tiden att ett beslut fattades om slutlig nedläggning av Bromma som flygplats och att stockholmarna själva fick bestämma vad de skall utnyttja marken till.

Fru talman! Jag yrkar bifall till vpk-reservationen.

Anf. 65 LARS HEDFORS (s):

Fru talman! Den del av kostnaderna för luftfarten som belastar statsbudgeten mest är investeringar i flygplatser m. m. I budgetförslaget för 1983/84 anslås 119,9 milj. kr. till detta ändamål. Huvudsyftet med dessa investeringar är att anläggningarnas standard och kapacitet skall vidmakthållas, att den höga flygsäkerheten skall bibehållas och att goda förutsättningar skall skapas

på Arlanda för att ta emot den trafik som under hösten 1983 kommer att flytta dit från Bromma.

Dessa medel – tillsammans med medel från tidigare fattade beslut – möjliggör nu ett påbörjande eller fullföljande under 1983/84 av ett stort antal viktiga projekt. Som exempel kan nämnas ett nytt stationsområde för Luleå flygplats, en ny inrikesterminal på Arlanda, upprustning av kraftförsörjningssystemet på Sundsvall/Härnösands och Karlstads flygplatser samt investeringar i flygtrafiktjänst en route, fordon, maskiner och utrustning.

Om detta råder inga delade meningar i trafikutskottet. Däremot har vpk, som vi hörde här alldeles nyss, reserverat sig till förmån för sitt motionsförslag om en nedläggning av Bromma flygplats och en utflyttning av det s. k. allmänflyget till i Tullinge befintlig militär flygplats. Man föreslår också att det skall utredas hur en sådan flyttning skall göras.

Om detta är följande att säga.

Alla de beslut som riksdagen under senare år har fattat när det gäller just flygplatsfrågan i Stockholmsregionen innebär i stort sett bara att jettflyget skall flyttas från Bromma till Arlanda. Vad som långsiktigt skall hända med övrigt reguljärflyg och det s. k. allmänflyget har man inte tagit ställning till. Svårigheten härvidlag är kanske inte att finna en lösning på detta problem utan snarare att välja rätt bland alla de alternativa lösningar som finns. I princip står valet mellan att vara kvar på Bromma eller att flytta all flygverksamhet någon annanstans. Väljer man alternativet att stanna kvar, måste man emellertid också bestämma sig för vilken typ av flyg som skall trafikera Bromma. Då kan man tänka sig – och det har tydligen moderata samlingspartiet gjort – att allt flyg som över huvud taget klarar de miljökrav som har fastställts stannar kvar.

Det skulle kunna innebära även jettflyg. Man kan också tänka sig att ett visst reguljärflyg plus allmänflyget stannar kvar. Man kan vidare tänka sig att bara allmänflyget stannar kvar. Nackdelen med dessa alternativ är fortsatta olägenheter för de omkringboende. Väljer man att lägga ner Bromma, måste man bestämma sig för varhän kvarvarande flyg skall flyttas. När vi så sent som för ett år sedan diskuterade den luftfartspolitiska propositionen fanns det i huvudsak tre alternativ:

1. Utflyttning till Arlanda. Det skulle emellertid knappast vara möjligt med tanke på Arlandas nuvarande kapacitet.

2. Utflyttning till Tullinge/F 18 – den militära flygbasen. Det skulle kräva omfattande åtgärder när det gäller anpassningen till civila normer. Till detta kommer att Botkyrka kommun motsätter sig en utflyttning av allmänflyget till Tullinge/F 18.

3. Utflyttning till Tullinge/Getaren. Det skulle innebära att en helt ny flygplats måste anläggas, med mycket stora ekonomiska åtaganden som följd samt helt säkert problem av flygsäkerhetsmässig och miljömässig karaktär.

Säkert finns det fler alternativ att räkna upp. Alternativen är alltså många till antalet, och frågetecknen är stora. Nästan alla alternativ innebär nackdelar. I detta läge har vänsterpartiet kommunisterna redan bestämt sig.

Nr 111

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Anslag till flyg-
platser m. m.*

Onsdagen den
6 april 1983

*Anslag till flyg-
platser m. m.*

Man vet precis vilket alternativ som är det bästa. Det är sannerligen inte dåligt.

Regeringen är däremot inte lika tvärsäker. Kommunikationsministern har därför uppdragit åt luftfartsverket att "skyndsamt utreda det långsiktiga behovet av trafikflygplatser i Stockholmsregionen".

Det vore naturligtvis ytterst oklokt att föregripa denna utredning och att nu fatta beslut om vad som i framtiden skall hända när det gäller Bromma flygplats.

Trafikutskottets majoritet, 14 ledamöter av 15, avstyrker därför vänsterpartiet kommunisternas yrkanden.

Jag ber, fru talman, att få yrka bifall till hemställan i trafikutskottets betänkande 1982/83:16.

Anf. 66 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Fru talman! Lars Hedfors säger att vi redan har bestämt oss. Han anlade en mycket stor moteld och menade att det fanns väldigt många olika synpunkter som också måste vägas in i diskussionen.

Lars Hedfors är tydligen beredd att ta hänsyn till vad Botkyrka kommun säger om Tullinge flygplats. Men vad Stockholms kommun har uttalat om en så stor flygplats i en så central del är han uppenbarligen beredd att köra över. Om hans uttalande skall tolkas på det sättet är det beklagligt.

När det gäller att vara kvar på Bromma eller att flytta – som Lars Hedfors uttryckte sig – är det en fråga om vad som i så fall skall flytta eller vara kvar. Att ha inrikesflyget, det reguljära flyget, på Arlanda medför inga problem. Så långt tror jag att vi är överens. Då kvarstår frågan om allmänflyget och vart detta skall ta vägen.

I vår motion presenterar vi ett alternativt förslag om utflyttning till Tullinge/F 18 i och med avvecklingen av Drakendivisionen. I varje fall pågår ju intensiva diskussioner om att man skall göra det. Då är självfallet detta ett alternativ.

Det är möjligt att det finns andra alternativ som Lars Hedfors har i rockärmen men inte vill klämma fram med i nuläget. I så fall: Kom gärna med dem.

Vad som kvarstår är dock vad man uttalat i tidigare betänkanden från trafikutskottet och upprepar på s. 7 i det aktuella betänkandet: "Vad det sistnämnda" – dvs. inrikesflyget, allmänflyget – "beträffar erinrades dock ånyo om att detta främst är en angelägenhet för landsting, kommuner och enskilda intressenter." Det finns ett klart uttalande beträffande Bromma från Stockholms kommun, inom vars område Bromma ligger, om att man inte är beredd att behålla den aktuella marken för allmänflyget. Om man då vill ha någon ersättningsplats för allmänflyget, måste man plocka fram en sådan – i annat fall får man lösa det hela genom Arlanda.

Jag tycker naturligtvis att det är bra att frågan skall utredas igen, om man klart går in med målsättningen att frigöra Bromma från den rest som allmänflyget utgör. Det finns inte någon anledning att Stockholms kommuns invånare skall subventionera direktörsflyget i det här landet med den mark som kunde användas bättre än som sker i dag.

Anf. 67 LARS HEDFORS (s):

Fru talman! Tommy Franzén säger att jag skulle vara beredd att ta hänsyn till Botkyrka kommuns synpunkter, men inte till Stockholms. Då har han totalt missuppfattat mitt inlägg eller inte lyssnat på det.

Avsikten med mitt inlägg var att belysa alla de alternativ som fanns och att tala om att det fanns nackdelar med alla alternativ. Jag har inte tagit ställning för vare sig det ena eller det andra alternativet i detta sammanhang.

Sedan måste jag tydligen påminna Tommy Franzén om vad vänsterpartiet kommunisterna har skrivit i sin egen motion. Han säger att man har nämnt Tullinge, F 18, som *ett* alternativ och antyder att vänsterpartiet kommunisterna skulle kunna tänka sig fler alternativ. Men så är det inte. Man har klart och tydligt sagt att flyget skall flyttas till F 18. Man har också krävt en utredning om *hur* flyget skall kunna flyttas just till F 18.

Man har alltså bundit upp sig för ett enda alternativ. Och det tycker jag är egendomligt, med tanke på att regeringen har gett luftfartsverket i uppdrag att utreda frågan och lägga fram ett förslag skyndsamt. Efter vad jag kan förstå innebär "skyndsamt" i det här fallet att det återstår någon eller några månader innan utredningsförslaget kan vara klart.

Jag tycker att vänsterpartiet kommunisterna borde kunna vänta på detta utredningsförslag innan man så tvärsäkert uttalar sig i frågan.

Vi vet att vänsterpartiet kommunisterna är anhängare av planhushållning. Men här gör man precis tvärtom – man förordar en fullständigt planlös behandling av flygplatsfrågan i Stockholmsregionen.

Anf. 68 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Fru talman! Man får ändå betänka att när den här motionen skrevs var inte regeringens ställningstagande bekantgjort – det är det första man skall ha klart för sig.

Vi har dessutom tidigare sett otaliga utredningar där man pekat på att trafiken skall flyttas från Bromma – utredningsförslag som socialdemokratiska regeringar har kört över. Därefter har borgerliga regeringar skapat andra utredningsresultat.

Lars Hedfors kom in på frågan om planhushållning. Men med det sätt som han tar upp den på förefaller det inte vara meningsfullt att föra en debatt om planhushållning med honom. Jag vill bara erinra Lars Hedfors om att planhushållning faktiskt handlar om någonting mera än att titta på en enda fråga – planhushållning gäller hela den ekonomiska marknaden. Man kan alltså inte beträffande en enda fråga säga att den skall lösas på något slags planhushållningssätt, när allt annat löses på anarkistisk väg i det kapitalistiska samhället.

Anf. 69 LARS HEDFORS (s):

Fru talman! Vi skall kanske inte diskutera planhushållning nu. Jag noterar dock att vänsterpartiet kommunisterna i vissa frågor är för någon typ av planhushållning men i andra frågor, som i detta sammanhang, inte alls är intresserat av någon planerad verksamhet. Man kan alltså fråga sig vilket som gäller.

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Reklam för
alkoholdrycker
och tobaksvaror*

Tommy Franzén säger vidare att man när motionen skrevs inte var medveten om regeringens beslut att låta luftfartsverket utreda frågan. Men detta var i högsta grad bekant för vänsterpartiet kommunisterna när ni skrev er reservation, som är helt överensstämmande med motionen när det gäller att klart och tydligt peka ut det alternativ som ni förordar. Då kände ni alltså till regeringens ställningstagande och visste att frågan skulle utredas mycket snabbt.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1

Mom. 6 d (bibehållande av Bromma flygplats m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 299 röster mot 19 för reservationen av Sven Henricsson i motsvarande del.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2-4

Utskottets hemställan bifölls.

10 § Reklam för alkoholdrycker och tobaksvaror

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1982/83:23 om reklam för alkoholdrycker och tobaksvaror.

Anf. 70 JÖRN SVENSSON (vpk):

Fru talman! Som vpk-representant i näringsutskottet finner jag det både beklagligt och egendomligt, att jag skall behöva bli ensam reservant i frågan om förbud mot tobaksreklam enligt samma grunder som för alkoholreklam.

Detta är verkligen ingen partifråga utan en folkhälsofråga av största betydelse, och den motion som närmast föranledde mitt ställningstagande i utskottet kommer inte heller från mitt eget parti.

Samhället är i ekonomisk och social kris. I olika partier har man skilda meningar om krisens ursprung och hur den skall bekämpas. Men på åtminstone en punkt kan alla ansvarskännande människor oavsett parti vara överens: man bör göra vad man kan för att stärka människors motståndskraft mot krisens sociala påfrestningar.

Hur kan man då göra det?

När människor har svårigheter och bekymmer, behöver de styrka för att möta dem. Att slå vakt om folks fysiska och psykiska hälsa är ett sätt att hjälpa dem till ökad styrka. Det gäller inte bara på det personliga planet. En bättre folkhälsa, ett tillbakaträngande av företeelser som verkar starkt negativt på folkhälsan, får goda effekter också på en ansträngd ekonomi.

Belastningen på vårdsektorn kan minska, pengar kan sparas som kan ägnas andra samhällliga ändamål. Ur alla synvinklar är det väsentligt att motverka olika slag av drogbruk och flyktmekanismer, meningslösa utgifter och destruktiva beteenden.

Tobaksbruket är en av de verkligt stora faktorerna i folkhälsosammanhang. Ett tillbakaträngande av tobaksbruket ger därför avsevärda ekonomiska och sociala vinster.

Jag måste säga, att jag förvånat mig stort över denna frågas behandling i utskotten – både i näringsutskottet och i socialutskottet, som avgett yttrande i saken.

Det är som om man inte alls förstod detta hälsoproblems verkliga dimensioner och reklamens roll häri. Båda utskotten uppvisar en aningslöshet som är närmast häpnadsväckande. De hade aldrig gjort detta, om det hade varit fråga om alkohol och alkoholreklam. Men när det gäller tobaken tar man ställning som om den frågan var av mindre betydelse jämfört med alkoholen.

Detta är emellertid en allvarlig felsyn, som åtminstone för näringsutskottets del tycks vara grundad i bristande information.

Tobaksbruket är en stor hälsofara, en fara som totalt sett ingalunda står alkoholbruket efter med avseende på konsekvenser för folkhälsan. På senare år har denna hälsofara på ett mycket klart och otvetydigt sätt uppmärksamats nationellt och internationellt.

Sedan 1980 har Världshälsoorganisationen aktivt engagerat sig i denna fråga. Temat för världshälsodagen 1980 var just "Rökning eller hälsa". Världshälsoorganisationens generaldirektör uttalade då bl. a. sin synnerliga oro över hur tobaksrökningen ökade och bredde ut sig i nya delar av världen på grund av cigarettillverkarnas försäljningsansträngningar. Medlemsstaterna i Världshälsoorganisationen uppmanades därför att skärpa sina strategier mot rökningsskadan.

Nordiska rådet har antagit en rekommendation om förbud mot tobaksreklam, och ett sådant förbud existerar redan i Norge, Finland och Island.

Tobakskommittén föreslog ett reklamförbud, och av de 20 remissinstanser som uttalade sig i reklamfrågan var 14 positiva. Bland dem fanns så viktiga instanser som socialstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen och konsumentverket.

Alla dessa ställningstaganden är också sällsynt välgrundade, fru talman. Tobaksbruket är en av de allra starkast verksamma faktorerna bakom flera av de svåraste folksjukdomarna i Sverige. En på socialdepartementets initiativ utgiven rapport om hälsorisker anger antalet rökrelaterade dödsfall i olika sjukdomar till över 12 000 årligen. Det är mer än tio gånger så mycket som dödsfallen i trafikolyckor, och det överträffar också antalet dödsfall i alkoholrelaterade sjukdomar.

Lars Wilhelmsen, klinikchef vid Östra sjukhuset i Göteborg, redovisar i Läkartidningen amerikanska data, enligt vilka tobaken är en av de två helt dominerande orsakerna till dödsfall i cancersjukdomar. Den överträffar i detta avseende vida alkoholen. Även då det gäller hjärt- och kärlsjukdomar,

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Reklam för
alkoholdrycker
och tobaksvaror*

som är de största enskilda dödsorsakerna bland alla sjukdomar, intar tobaken en mycket framskjuten ställning som orsaksfaktor. Frekvensen av hjärtinfarkt är t. ex. bland storrökare 50 % över genomsnittet. De som har en daglig konsumtion av mellan 15 och 24 cigaretter har fyra gånger större dödlighet än genomsnittet i den sjukdomen.

Den rent allmänna dödsfallsrisken för personer som röker 20 cigaretter i genomsnitt per dag är mångdubbelt högre än samma personers risk att bli dödade i trafiken eller arbetslivet. Med en viss förenkling av frågan kan man säga att det sammanhänger med att rökaren bokstavligt talat bär med sig sjukdoms- och dödsrisken i fickan ständigt och dagligen.

Naturligtvis är verkningarna av en annan stor hälsorisk, alkoholen, värre än av tobaken i det stycket att alkoholen medför djupt destruktiva följder på personers psyke och sociala liv. Dessa verkningar är inte på samma sätt framträdande när det gäller rökningen. Men i gengäld vållar rökningen att oerhört många fler personer utanför rökarnas egen krets drabbas. Här framträder omfattande och även direkt tragiska konsekvenser. Detta kommer att utförligare belysas av andra talare i debatten.

Påverkas då tobaksbrukets omfattning av reklam? kan man ju fråga. Ja, också detta får anses som helt fastslaget. Det skall ses i ljuset av den omständigheten att tobaksbruk betraktas med vida större tolerans och lättvindighet än alkoholbruk, trots att alltså tobaken faktiskt är den större hälsofaran. Det är betydligt lättare att framställa tobaksbruk som behagligt, attraktivt och prestigemässigt positivt.

Det ligger sålunda, fru talman, en massiv vetenskaplig information bakom socialstyrelsens tobaksutredning, när den redan för tio år sedan fastslog följande:

”Rökningen är en av våra vanligaste sjukdomsorsaker. Denna sjukdomsorsak väger så tungt och expanderar nu så snabbt, att samhället måste ingripa med full kraft.” Så säger alltså landets högsta för hälsofrågor ansvariga myndighet.

Att näringsutskottet inte riktigt känner till situationen på området, och att man uppenbarligen inte tagit del av det av mig sist citerade omdömet, är naturligtvis beklagligt. Utskottet är möjligen något ursäktat med att man ju inte primärt är ansvarig för och insatt i hälsofrågor. Men när socialutskottet, som har hälso- och sjukvårdsfrågor om hand, i sitt yttrande till näringsutskottet över huvud taget inte kommer med något självständigt omdöme om folkhälsoaspekten, då förvånas man.

Jag vill säga öppet till socialutskottets företrädare, att jag tycker det är för bedrövligt att ni bara lämnar ifrån er ett yttrande där ni passivt redogör för frågans tidigare behandling, där ni ser hela problemet administrativt, där ni inte förmår värdera frågans betydelse ur folkhälsosynpunkt, där ni i stället motsätter er en åtgärd som stöds av både socialstyrelsen och arbetarskyddsstyrelsen och där ni alltså landar på ett slappt accepterande av status quo. Så som ni agerar, förhindrar ni ju både en riktig information om frågans betydelse och gör er dessutom till ett hinder mot nödvändiga åtgärder gentemot en djupt destruktiv medicinsk faktor och folkhälsofara.

Fru talman! Det råder i alla politiska partier olika åsikter om restriktioner och ransonering av t. ex. alkohol. Personligen tillhör jag dem som menar att själva försäljningen av alkohol och tobak får accepteras. Jag har den uppfattningen att det ändå i grunden är det medborgerliga självansvaret som får avgöra folks förhållande till alkohol och tobak. Jag vet att det på den punkten, i mitt parti såväl som i andra, finns de som har en strängare inställning. Men oavsett hur man står i den saken, och särskilt om man har den grundinställningen som jag här har redovisat, måste man komma fram till att ett förbud mot tobaksreklam är nödvändigt och påkallat. Det har dröjt alltför länge.

För om man skall lita till medborgarens självansvar, då skall man också ge klara och otvetydiga besked om vad tobaksbruk handlar om. Då skall man inte tillåta att ett av de största hoten mot folkhälsan får stimuleras eller framställas som harmlöst, neutralt, okontroversiellt eller rent av angenämt. Det handlar inte om att här diskutera reklam i allmänhet. Tobaken är, lika litet som alkoholen, en vara vilken som helst. Den är ett hot mot hälsan och en mänsklig och materiell förlustfaktor av enorm betydelse.

I diskussionen framförs ibland den åsikten att det finns för många förbud i samhället. Det finns fall där ett sådant påpekande kan ha berättigande, där en mängd förbud kan leda till snåriga, rättsliga förhållanden. Men i fallet med förbud mot tobaksreklam är det snarast tvärtom. Där har man nu en ordning enligt vilken reklam är tillåten, om den – som det heter – är måttfull. Vad som är måttfullt eller inte måste avgöras i en administrativrättslig procedur. Vad som ligger på den ena eller andra sidan om det tillåtliga, riskerar att bli nog så snårigt. Man kan fråga om det inte ur just rättslig synpunkt är betydligt bättre att klart och konsekvent säga: Tobaken är en hälsofara, för tobak skall det inte göras reklam! Då sparar man ju alla byråkratiska handläggningskostnader och ger medborgarna ett klart och lättförståeligt besked.

Med återopande av socialutskottets intetsägande yttrande har näringsutskottets majoritet landat på åsikten att berörda myndigheter bör följa frågan, vilket i klartext betyder: ingenting göra. Jag tycker att detta är en diskutabel parlamentarisk praxis. Det framgick nämligen i utskottet, när vi diskuterade saken, att det fanns både de som ville ha stramare krav och de som ville släppa lös fri reklam för såväl alkohol som tobak. Det hade varit bättre om de verkliga åsiktsskillnaderna fått öppet framgå i stället för att gömmas bakom en till intet förpliktande formulering.

För min del förstår jag inte hela denna räddhåga och passivitet inför en av det moderna samhällets allra största hälsofaror, en fara som i stor stil går ut även över landets minderåriga. En sådan passivitet vill åtminstone inte jag ta på mitt ansvar.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 71 SYLVIA PETERSSON (s):

Fru talman! I näringsutskottets betänkande nr 23 behandlas tre motioner med anknytning till marknadsföringen av alkoholdrycker och en motion om marknadsföringen av tobak. Beträffande de tre första motionerna säger

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Reklam för
alkoholdrycker
och tobaksvaror*

näringsutskottet att gällande reglering är tämligen ny och att den har fått påtaglig verkan. Utskottet anser därför ingen särskild åtgärd från riksdagens sida nödvändig utan avstyrker motionerna.

Vad beträffar motionen 1981/82:2100 tror jag det blir nödvändigt att något vidga frågan. Tobakskommittén, som motionärerna refererar till i en annan motion med nr 2099, som väcktes samtidigt med den i dag aktuella motionen, framlade flera förslag för att motarbeta tobaksbruket, och även motionärerna har framfört flera förslag som bygger på kommitténs rapport. Övriga förslag behandlades i slutet av förra året, och riksdagen biföll delvis motionen i den del den handlade om behovet av ett åtgärdsprogram mot tobaksbruket. Riksdagen sade också att det var nödvändigt att följa upp de olika åtgärderna för att få underlag för en fortsatt systematisk satsning mot tobakskonsumtionen. För detta behövs, sade riksdagen, att regeringen även i fortsättningen tar ett samlat ansvar för utvecklingen.

Både vänsterpartiet kommunisterna i sin reservation till näringsutskottets betänkande och motionärerna påtalar att bruket av tobaksvaror bör motarbetas, och de framhåller vikten av att slå vakt om människors hälsa. Jag vill påpeka först som sist att utskottet är överens med såväl reservant som motionärer vad gäller nödvändigheten av att föra en kamp för folkhälsan genom att minska rökningen och att samhället engagerar sig och stöder strävandena att motverka rökningen. Marknadsföringen av tobaksvaror i Sverige är omgärdad med särskilda restriktioner, och de krav som ställs därvidlag motiveras sålunda med hänvisning till de risker för hälsan som är förbundna med bl. a. rökning.

Tillämpningen av den lag som vi sedan drygt tre år har på det här området handhas av konsumentombudsmannen och marknadsdomstolen. Marknadsdomstolen har ingripit i ett antal fall på grundval av lagen. Konsumentombudsmannen har i andra fall genom påpekanden och förhandlingar uppnått resultat utan att ärendet har behövt föras till marknadsdomstolen. Lagen har haft en sanerande inverkan på reklamen.

Oenigheten i dag rör alltså inte om kampen för folkhälsan skall föras eller ej i det här avseendet – oenigheten gäller vapnen, med vilka medel och metoder kampen skall föras. Reservanten anser att tiden nu är mogen att ta ytterligare ett steg och införa förbud för viss tobaksreklam genom att utvidga marknadsföringslagens bestämmelser om alkoholdrycker till att gälla även tobak. Utskottets majoritet vill avvakta resultaten av de initiativ som togs förra året och som finns beskrivna i näringsutskottets betänkande. Utskottet anser nu – liksom 1980 när utskottet senast behandlade en motion med samma krav – att de myndigheter som är berörda skall följa hur marknadsföringen av tobaksvaror utvecklas. Om de finner det erforderligt, bör de ta initiativ till ytterligare åtgärder.

Socialutskottet har yttrat sig över motion 2100 och enhälligt avstyrkt förslaget om en skärpning av marknadsföringslagen. Utskottet hänvisar till det åtgärdsprogram som riksdagen i december förra året gjorde en framställning om till regeringen.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till båda momenten i näringsutskottets hemställan i betänkande nr 23 och avslag på reservationen.

Anf. 72 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Fru talman! Det finns ingenting så lätt, Sylvia Pettersson, som att avge politiska deklamationer. Det kan vem som helst göra. Men konsten är att sedan landa på att föreslå åtgärder, som står i proportion till vad det verkligen handlar om. Jag skulle därför vilja ställa en fråga till Sylvia Pettersson i hennes egenskap av utskottets talesman.

Vi har alltså att göra med en av de allvarligaste folkhälsofara. Rökningen överträffar alkoholen när det gäller medicinska skadeverkningar och är, i varje fall bland alla medicinskt verkande faktorer, kanske den väsentligaste dödsorsaken och en av de främsta drivkrafterna bakom de allra viktigaste och allvarligaste folksjukdomarna. Den överträffar alltså alkoholen, och jag frågar: Var är logiken när man i det ena andetaget finner sig beredd att acceptera långt strängare bestämmelser när det gäller reklam för alkohol och här inte är beredd att göra samma markering?

Jag skulle också vilja fråga Sylvia Pettersson, om hon och näringsutskottets majoritet är medvetna om hur pass allvarlig denna fara har blivit under senare år. Det är nämligen så, att cigarettkonsumtionen per invånare i det här landet från 1930-talet fram till mitten av 1970-talet har ungefär fyrdubblats, och bara sedan 1950-talet fram till mitten av 1970-talet har den ökat med 65 %. Om vi ser t. ex. på hur mycket som ges ut för att genom upplysning och information motverka tobaksbruk och jämför det med hur mycket pengar som ges ut på tobaksreklam, skall vi finna att det ges ut ungefär tio gånger så mycket för att göra reklam för tobaksbruk som för att motverka det. Då tycker jag inte att man bara kan säga att man gör vad som behövs och att det räcker med att följa frågan. Det är en orimlig situation, om man betänker vilken oerhörd belastning på vårdapparaten och på människors hälsa de rökrelaterade sjukdomarna utgör.

Jag skulle vilja påminna Sylvia Pettersson om – och det skulle vara intressant att veta om hon har någon kommentar till det – att det faktiskt är tio år sedan socialstyrelsens tobaksutredning föreslog ett bestämt förbud mot tobaksreklam. Man kan ändå inte, Sylvia Pettersson, säga att motionärerna och reservanten är ute i otid. Jag tycker närmast att sista taget håller på att gå, om man skall göra något radikalt.

Anf. 73 SYLVIA PETERSSON (s) replik:

Fru talman! När man skall tolka vad utskottet säger kan man ju ha olika uppfattningar. Utskottet säger alltså att berörda myndigheter skall följa frågan och ta de initiativ som de anser är nödvändiga. Jag för min del tolkar inte det som att utskottet har sagt att nu skall man ingenting göra. Det kanske är mycket däri som missförståndet ligger.

Nu kan jag i och för sig förstå att den som ser så väldigt mörkt på utvecklingen när det gäller motarbetandet av tobakskonsumtionen gärna vill

Onsdagen den
6 april 1983

*Reklam för
alkoholdrycker
och tobaksvaror*

ha ett förbud. Om jag vore lika pessimistisk i det avseendet, skulle jag troligen stå tillsammans med er på barrikaderna. Frågan är då bara, om jag i så fall skulle nöja mig med att ropa på förbud mot reklam eller om det skulle vara förbud mot tobak.

Det som jag upplever som skiljande är hur vi värderar själva förbudet. Hur tungt väger förbudet? Det kan man ha olika bedömningar av, men ett tror jag gäller i alla sammanhang: Om det i vågskålen inte finns någonting annat när man lägger dit förbudet, så kan man säkert notera ett märkbart utslag, men om det redan tidigare har lagts in så mycket annat som vi har gjort i det ärende vi nu behandlar, så blir det troligen ett förhållandevis obetydligt utslag.

Jag tror alltså att frågan om reklam för tobak i den form vi nu tillåter i Sverige är ganska liten i de stora sammanhangen kring tobakens verkningar och hur de skall motarbetas.

Anf. 74 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Fru talman! Sylvia Pettersson får tolka sitt utskottsbetänkande precis hur hon vill; det är liksom hennes huvudvärk. Det är bara det att när det gäller den faktiska innebörden vill ni egentligen ingenting göra. Ni är anhängare av status quo. Men man kan inte tolka hit eller dit och lägga olika innebörder i saker och ting. Faktum är ju att ni landar på att ingenting ytterligare bör göras.

Och hur motiverar Sylvia Pettersson detta? Jo, med en klart felaktig information till kammaren. Hon vill nämligen låta påskina att frågan om tobaksreklamen inte är speciellt betydelsefull i det större sammanhanget. Det motsägs mycket klart av utredningar som har gjorts om tobaksreklamens verkan på rökbeteendet. Jag upprepar att vi här inte har en situation där två likvärdiga krafter kämpar mot varandra, utan en situation där det ges ut tio gånger så mycket pengar för att reklamera för tobaksbruket som för att sprida verklig information om det och bekämpa det.

Slutligen: Alla hårdagna och krystade tolkningsförsök till trots ser den som kan läsa en smula svenska mycket väl vilken oerhörd skillnad som det är mellan å ena sidan den inställning som de instanser som sysslar med dessa frågor – socialstyrelsen, socialstyrelsens tobakskommitté, konsumentverket, arbetarskyddsstyrelsen och Världshälsoorganisationen – sedan lång tid tillbaka har haft och å andra sidan det utslåtande och intetsägande yttrande som näringsutskottets majoritet i denna fråga har gett ifrån sig. När man ställer dessa två ståndpunkter mot varandra, måste man dra den slutsatsen att ni är ointresserade av aktiva åtgärder mot en av de allra största hälsofaraorna i detta land.

Jag upprepar min fråga, som jag ännu inte har fått svar på: Om det här gällde alkohol, skulle ni då på samma sätt ha en tillåtande attityd till reklam? Säkerligen inte! Var finns logiken? Varför skall man visa denna större tolerans mot tobaksbruket, som medicinskt sett är en större fara för folkhälsan än vad alkoholen är?

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Reklam för
alkoholdrycker
och tobaksvaror*

Anf. 75 SYLVIA PETTERSSON (s) replik:

Fru talman! Det är inte sant att det bara läggs ner pengar på reklam för tobak. Vi lägger också ner en hel del ansträngningar på att motverka tobaksbruket. Hela 1970-talet har präglats av en positiv antirökpropaganda. Den har enligt mitt förmenande varit så effektiv att den typ av reklam som får förekomma inte har stora chanser att hävda sig.

Vi har kunnat notera en förändring i attityden till rökning. Men inte nog med det – rökningen har också minskat i omfattning. Det är klart att de olika slutsatser som man kommer fram till kan hänga ihop med vilken utgångspunkt som man tar för sina jämförelser. Men om man tar 1970-talet som utgångspunkt när man tittar på hur tobaksrökningen har utvecklats, kan man konstatera att den faktiskt minskat, bland alla åldersgrupper och bland såväl män som kvinnor.

Förste vice talmannen anmälde att Jörn Svensson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 76 MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! I morgon, den 7 april, är det Världshälsodagen. Det är FN:s världshälsoorganisation som varje år anordnar denna dag. Med anledning av det har organisationens Europakontor gett ut en bok med titeln Hälsokris 2000. I denna hävdas att det krävs krafttag för att vi skall kunna hindra en hälsokris i Europa om 17 år.

I en kommentar i gårdagens Dagens Nyheter med anledning av morgondagen berättade Barbro Westerholm att hon ser en utveckling som skulle leda till att vi en dag måste välja vilka patienter som skall få vård och därmed kunna överleva och vilka som skall lämnas att dö som något av en mardröm. Bästa sättet att undvika detta är enligt Barbro Westerholm förebyggande arbete.

Det är en form av förebyggande arbete som vi i dag diskuterar. Vi gör det i ljuset av att vi i världen årligen konsumerar drygt 4 000 miljarder cigaretter, vilket motsvarar 1 000 cigaretter per person och år, barn och gamla medräknade. Uppskattningsvis dör på vår jord drygt 4 miljoner människor i förtid varje år till följd av tobaksrökning. På två år motsvarar det hela den svenska befolkningen.

Jag tycker alltså, mot bakgrund av det Sylvia Pettersson sade, att vi har stor anledning att se ganska dystert på detta. Det är inte heller sant, som Sylvia Pettersson sade i sitt senaste inlägg, att tobaksrökningen har minskat. Den statistik och den undersökning som man har gjort med anledning av Världshälsodagen i morgon visar att rökningen totalt inte minskade mellan år 1981 och 1982. Man vet också att rökning bland ungdom nu ökar igen.

I en debatt strax före jul här i kammaren diskuterades tobaksfrågan. Då ansåg dåvarande talesman för socialutskottet att mina inlägg var skrämselfpropaganda. Jag replikerade den gången att allt jag hade sagt i fråga om tobaken som hälsorisk var vetenskapligt belagt. Samma grund kommer jag att stå på i dag, och jag vill således inledningsvis slå fast att jag inte tänker ge

Onsdagen den
6 april 1983

*Reklam för
alkoholdrycker
och tobaksvaror*

någon skräckskildring. Men det är kanske så, fru talman, att sanningen i det här fallet är förskräcklig.

Den förste talaren redovisade omfattningen av rökrelaterade sjukdomar – lungcancer och hjärt- och kärlsjukdomar. Jag tänker komplettera den bilden genom att ange några jämförande dödstalsrisker per år, bara för att belysa rökningen som risk. Trafikolyckor har exempelvis dödsfallsrisken 0,01, olyckor i arbetet 0,01, rökning av 20 cigaretter per dag 0,2 gällande lungcancer och 0,7 för lungcancer och hjärt- och kärlsjukdomar sammantaget.

Vi satsar stora pengar på trafiksäkerhet för att minska antalet dödsolyckor, vi har skapat en särskild arbetarskyddsfond som har flera hundra miljoner till förfogande för forskning och upplysning om arbetsskador. Risktalet i samband med tobak är 20 alternativt 70 gånger så stort, men den ekonomiska satsningen på upplysning om denna risk understiger två milj.

Forskare har förutom den förhöjda dödsrisken också konstaterat att rökare tillhör den grupp som har fler förlorade arbetsdagar, fler dagar med sängliggande, mer sjukhusvistelse, osv. Rökningen drabbar således den enskilde hårt, liksom också samhället. Tobaksutredningen försökte skatta de ekonomiska förluster samhället gör per år till följd av rökningen. Antalet vård dagar skattas till mellan 10 000 och 180 000 och antalet besök i öppen vård till mellan 42 000 och 126 000. År 1967 beräknades detta kosta samhället mellan 100 milj. kr. och 700 milj. kr. – i mitten av 1970-talet det dubbla. Några prognoser för mitten av 1980-talet finns inte.

Det borde alltså vara ett gemensamt intresse för samhället och den enskilde att minska tobakskonsumtionen. En kombination av samhälleligt stöd och, som den förste talaren uttryckte sig, medborgerligt självansvar borde rimligen kunna åstadkomma detta. Så långt har jag uppfattat att denna kammare är överens. Men när det gäller att konkretisera det samhälleliga stödet svävar man genast på malet. I Sverige har vi sökt klara den samhälleliga insatsen genom ett antal restriktioner.

Beträffande tobaksreklamen kan det inte anses rimligt att låta starka kommersiella krafter ohämmat marknadsföra sina produkter på ett sätt som går stick i stäv med hälsomyndigheternas bedömning och den statligt finansierade hälsoupplysningens budskap. I mitten av 1970-talet skärptes visserligen reglerna för tobaksreklamen successivt, först på frivillig basis, efter starkt tryck från socialstyrelsen, skolöverstyrelsen och konsumentverket. 1979 fick vi "lagen med vissa bestämmelser om marknadsföring av tobaksvaror".

När denna lag 1978 antogs i riksdagen var det åtskilliga ledamöter – inte mindre än 117 stycken – som ansåg att reglerna för tobaksreklamen borde skärpas ytterligare; det är viktigt att påpeka – åtskilliga av dessa borde rimligen finnas här i dag. Det ville också tobakskommittén senare i sitt förslag, som vi diskuterar här i dag.

Skärpningen som vi diskuterar här i dag är inte något oresonligt förbud. Vad jag kräver i min motion är att tobaksreklamen skall begränsas till sadana kanaler där den i så liten utsträckning som möjligt drabbar icke-

konsumenterna, främst ungdomar. Det innebär att reklamen i fortsättningen skulle vara tillåten i butiker och på förpackningar men tas bort ur tidningar och tidskrifter.

Vilken inverkan har då reklamen på tobakskonsumtionen? I England och USA hävdas att man påvisat att tobaksreklam påverkar både ungdomars vilja att börja röka och rökarens vilja att sluta.

Två forskare i England har undersökt sambandet mellan tobakskonsumtion och tobaksreklam under åren 1957–1968 i Storbritannien. De säger: Våra resultat tyder på att reklam har medfört en statistiskt signifikant ökning av försäljningen. Reklamens förmåga att påverka beslut under inte endast samtidigt infallande tidsperiod utan även kommande tidsperiod gör att en 10-procentig ökning av reklamen kan leda till 2.8 % ökning av försäljningen.

Resultatet av utländsk forskning stöder alltså tesen att reklam bidrar till att öka total konsumtionen av tobak.

Följande argument kan anföras mot tobaksreklamen:

- Reklamen skapar eller befäster ett intryck av att tobaksvaror är något positivt och värdefullt.

- Reklamen skapar eller befäster ett intryck av att rökning är förknippat med eller ger attraktivitet hos rökarna.

- Reklamens existens bidrar till att göra rökningen som företeelse mera framträdande och befäster därmed uppfattningen att rökning är ett naturligt, självklart accepterat inslag i vardagslivet.

- Reklamens existens kan uppfattas som ett uttryck för att myndigheter egentligen inte finner det angeläget att motverka tobaksbruket, vilket leder till minskad trovärdighet för hälsouppllysning mot tobakens skadeverkningar.

Näringsutskottet och socialutskottet tycks leva i föreställningen att 1979 års lag innebar en väsentlig skärpning av reglerna för tobaksreklam. Detta är inte sant.

Den främsta effekten av 1979 års lag var att socialstyrelsens varningstexter och innehållsdeklarationer blev obligatoriska i annonserna. Men reglerna för det kommersiella budskapet, för färg-, bild- och textval i annonserna etc. är även efter lagens införande i stort sett desamma som redan tidigare gällde till följd av den frivilliga överenskommelsen inom branschen, initierad av KO, från 1975.

Lagstiftningen innebar inte heller någon särskilt avsevärd förbättring av KO:s möjligheter att ingripa mot tobaksreklam. Lagstiftningens exakta innebörd fastställs nämligen först när ett tvistefall avgjorts i marknadsdomstolen. Dessförinnan har konsumentverket inte ens "tolkningsföreträdare". För att få snabba resultat i detaljfrågor är verket alltså oftast hänvisat till att nå en "frivillig" överenskommelse med motparten, som inte alltid behandlar verkets synpunkter särskilt seriöst. Jag skall belysa det med ett exempel.

1979 års lag har som en klart uttalad målsättning att minska tobaksannonseringen i publikationer för barn och ungdomar. Konsumentverket utgav redan 1979 en lista på sådana publikationer. På listan fanns bl. a.

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Reklam för
alkoholdrycker
och tobaksvaror*

Vecko-Revyn. Men vem som helst kan i valfritt, aktuellt nummer av Vecko-Revyn konstatera att de kommersiella intressenterna ännu 1983 blankt struntar i både lagstiftarens och konsumentverkets viljeyttringar.

Detta och en rad andra fall av uppenbar nonchalans mot lagstiftarens intentioner har påtalats.

NTS, Nationalföreningen för upplysning om tobakens skadeverkningar, har t. o. m. i en särskild skrivelse till konsumentverket begärt att nya, förtydligade och skärpta riktlinjer på den nuvarande lagstiftningens grundval skall utfärdas. Det ter sig i längden omöjligt att behöva göra formella anmälningar mot vartenda enstaka övertramp i den omfattande och ständigt skiftande reklamfloden. I många fall kan en viss reklamaktivitet hinna bli helt planenligt genomförd och avslutad innan KO fått någon anmälan och kunnat ingripa. I sådana fall avskrivs ärendet oftast utan några andra konsekvenser, eftersom det blivit "inaktuellt".

Det är alltså föga förvånande att myndigheter och hälsovårdsintressen inte kan betrakta 1979 års lag som någon tillfredsställande slutlig lösning av tobaksreklamfrågan.

Desto mer anmärkningsvärt finner jag det att två av riksdagens utskott inte tycks finna anledning till en förändring. Man avfärdar motionen med att "berörda myndigheter bör följa hur marknadsföringen av tobaksvaror utvecklas och om de så finner erforderligt ta initiativ till ytterligare åtgärder från statens sida". Jag vill fråga utskottets representant: Vilka myndigheter avser ni i er skrivning, och i vilken form skall ett sådant initiativ komma?

Vidare vill jag gärna ha besked om de egentliga motiven för att inte i dag medge en skärpning av reglerna för tobaksreklamen. Delar man inte vetenskapens uppfattning om att tobaken är ett av våra största hot mot folkhälsan? Anser man att reklam är verkninglös?

Beträffande de motioner som behandlar alkoholreklamen kan jag instämma i de tankar som där finns om behovet av utvärdering av reglernas effektivitet. Detta kommer att närmare utvecklas av en kommande talare, men jag kommer för enkelhetens skull att inkludera även denna bit i mitt yrkande.

Herr talman! Mot bakgrund av vad jag och andra här har anfört ber jag att få göra följande särskilda yrkande:

1. att riksdagen beträffande *marknadsföring av alkoholdrycker* med anledning av motionerna 1981/82:825, 1981/82:2098 och 1982/83:253 hos regeringen anhåller om en utvärdering av verkningarna av gällande bestämmelser för att undersöka i vad mån en skärpning kan vara motiverad,

2. att riksdagen beträffande *marknadsföring av tobaksvaror* bifaller motion 1981/82:2100.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr talman! Det är ett nöje att i dag kunna instämma i det som Jörn Svensson och Margareta Winberg redan har sagt. Jag vill därtill säga några ord.

Onsdagen den
6 april 1983

Vad jag läser på s. 3 i näringsutskottets betänkande 23 är roande, eller kanske hellre smärtande naivt. Kan verkligen lagar vara sådana? Det står:

*Reklam för
alkoholdrycker
och tobaksvaror*

”De båda lagarna har som grundregel att särskild måttfullhet skall iakttas vid marknadsföringen av alkoholdrycker --- och tobaksvaror. Detta krav motiveras med hänvisning till de hälsorisker som är förbundna med bruk av alkohol och tobak. Reklamåtgärder --- får inte vara påträngande eller uppsökande och får inte uppmana till bruk av varorna.”

Skall alltså tillverkarna och försäljarna vara välgörare, som främjar pressen med annonsering utan att de själva har några egoistiska intressen? Skall de lägga ner sina vinster i reklam utan att vilja främja bruket av tobak? Hur utformas deras reklam om den inte tränger sig på? Och vad menas med måttfullhet i det här avscendet?

När det talas om förbud i tidningar som främst riktar sig till ungdom är det bra. Men vilka är det? I allmänhet läser ungdomarna praktiskt taget samma tidningar som de vuxna.

När man ändå talar om hälsorisker, frågar jag mig: Kan vi ha en lagstiftning som tolererar reklam för det som bevisligen bryter ner folkhälsan? Godkänner vi verksamhet som syftar till förgiftning och fördyrad sjukvård?

Sylvia Pettersson talade här om att det hade skett en minskning av rökningen i alla åldersgrupper. Jag däremot läste i går en rapport, där det t. ex. stod att bland kvinnor i åldern 18–24 år röks det som aldrig förr, och det är ju en grupp kvinnor som ofta är mödrar. Vi vet också att i skolan – åtminstone i högstadiet och i gymnasiet – har det särskilt bland flickor skett en ökning av tobaksbruket.

Tobakskommitténs betänkande Minskat tobaksbruk innehöll förslag till åtgärder mot marknadsföring av tobak. Här har redan påvisats att remissorganen, i den mån de tog upp just tobaksreklamen, var positiva till ett förslag om att man skulle förbjuda tobaksreklamen. Jag vill understryka att socialstyrelsen, konsumentverket, Hälsofrämjandet och VISIR var på den sidan plus en rad andra. Deras uppfattning bör väga tungt.

Jag tycker att näringsutskottets betänkande i dag inte ger någonting positivt. Det tycks inte finnas någon vilja till insatser mot tobaksreklam och marknadsföring av dessa gifter – det har redan sagts av andra talare.

Vi får veta i utskottets betänkande att Karin Ahrland, hälsovårdsminister i en tidigare regering, lagt betänkandet Minskat tobaksbruk till handlingarna. Jag måste säga att det var en modig kvinna. I en artikel skriver en läkare därom: ”Våren 1982 missade dåvarande regeringen ett rökförbud på offentliga platser, huvudsakligen genom påverkan av en storrökande hälsovårdsminister.”

Om denna forskare tagit miste och ministern inte är rökare, vore jag glad.

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Reklam för
alkoholdrycker
och tobaksvaror*

Det förefaller ju närmast orimligt att en hälsovårdsminister kan vara rökare, för vi måste ju alla i dag vara medvetna om tobakens skadeverkningar. Man bör vara ett föredöme om man har en sådan post som hälsovårdsminister.

Socialutskottet har yttrat sig i ärendet, och jag måste ställa frågan: Kan verkligen detta utskott vara så svalt? Det är lindrigt sagt. Efter vad jag uppfattar som ett undanslingrande pratande skjuter man ansvaret ifrån sig med hopp "att regeringen även i fortsättningen tar ett samlat ansvar för utvecklingen". Vad utskottet ger till känna är inte mycket att begrunda: Det ankommer på berörda myndigheter "att följa utvecklingen".

Men vet inte dessa myndigheter redan nog om tobakens skadeverkningar? Betänkandet Minskat tobaksbruk borde ju vara läst överallt, inte minst av riksdagsmän.

Näringsutskottets egen final är lika negativ. Betänkandet Minskat tobaksbruk har inte gjort någon verkan. Det är samma visa: Berörda myndigheter "bör följa hur marknadsföringen av tobaksvaror utvecklas" – om det hade stått avvecklas! – "och om de så finner erforderligt ta initiativ till ytterligare åtgärder från statens sida". Det var allt. Det stora lugnet inträder – vi har härmed gjort vårt.

Det här är inte ironi. Det är smärtsamt att läsa ett betänkande som är skrivet så, i en situation som den vi befinner oss i.

Hur är det då ställt med hälsoriskerna och de ekonomiska konsekvenserna av tobaksbruket? Mycket är redan sagt, och jag skall därför begränsa mig. Jag har själv skrivit motioner i den här frågan någon gång då och då under min riksdagstid och framfört uppgifter om vad tobaken åsamkar för skador hos oss som folk och som enskilda. Den senaste motionen kommer att behandlas i kammaren i morgon, och då skall jag återkomma. För dagen vill jag bara citera några artiklar.

För ungefär tio år sedan stod det i en rubrik: "1 500 rökare dör i lungcancer varje år." Det är en fantastisk siffra. I artikeln som sedan följde stod det bl. a.:

"Antalet dödsfall i lungcancer per år har sedan cigarettrökningen blev en massföreteelse ökat snabbt. Bara under det senaste årtiondet har det skett en fördubbling." Med det senaste årtiondet menas då 1960-talet. "I dag svarar rökarna för 90–95 % av alla dödsfall i lungcancer. I exakta siffror motsvarar det 1 500 dödsfall. Den lungcancerframkallande rökningen kräver alltså årligen fler dödsfall än vad trafiken på våra vägar gör." Det är som om riksdagen inte hade reda på det. Då är ändå att märka att lungcancerdödsfallen ingalunda representerar isolerade följder av rökning. Ser man till tobakens totala skadeverkningar tvingas man notera att rökarnas överdödlighet motsvarar betydligt mer än 4 000 dödsfall per år. Översjukligheten motsvarar mer än 16 400 frånvaroår, dvs. en arbetsstyrka på 16 400 personer är frånvarande hela året."

Dessa uppgifter är grundade på en undersökning av Handelshögskolan för ungefär tio år sedan.

Sedan övergår jag till det som jag hade tänkt betona mest och som jag

återkommer till i en annan debatt, och det gäller icke-rökaren som tvingas till passiv rökning.

I går var jag tvungen att tillbringa tre timmar i väntsalen i en flyghall, och det var rätt mycket folk där. Det fanns inte ett enda utrymme reserverat för oss som inte röker, och jag tvingades retirera från ett par bord till ett hörn för att få vara i fred. Även om man kan säga att det finns en viss överkänslighet hos mig, tycker jag att det är beklämmande – vuxna, kloka och starka människor som är ute på resa tycks inte förstå att om man skall röka skall man röka för sig själv och inte så att det skadar andra. Jag kan citera en skribent:

”Rökaren fördärvar inte bara sitt eget liv. I ett rum där rökning pågår får en person som inte röker i sig betydande mängder tobaksrök. Man kallar detta för *passiv rökning*. Den tobaksrök som icke-rökaren inandas kommer i huvudsak från sidoströmmen. Denna har en två till tre gånger så hög koncentration av tjärämnen, kolmonoxid och nikotin som huvudströmmen. Varje cigarett avger ca 70 milligram partikelsubstans till omgivande luft varav 60 milligram kommer med sidoströmmen och 10 från rökarens utandningsluft.

Skadligheten av passiv rökning beror på rummens volym och ventilation, rökningens omfattning, tobakssort, luftens fuktighet och temperatur, grad av kroppslig aktivitet samt förekomst av lung-, kärl- och hjärtsjukdom eller benägenhet för allergi. Piprök innehåller dubbelt så mycket kolmonoxid och cigarrök sex gånger så mycket som cigarettök.”

Rökaren vet inte om det finns allergiker i närheten, ändå tycks han inte bry sig om att han fördärvar miljön för dem.

Slutligen vill jag ta upp en mycket intressant undersökning av docent Lita Tibbling, som är verksam vid Universitetssjukhuset i Linköping. Jag kan för tidens skull inte ta upp så mycket ur denna undersökning, men det finns några uppgifter där om passiv rökning och barn som jag tycker bör komma med i kammarens protokoll. Under rubriken ”Barn och passiv rökning” står det:

”De flesta dödsoffren för passiv rökning skördas under fosterlivet. En stor rökare har nästan dubbelt så hög spontanabortfrekvens som icke-rökaren. Om fostret överlever de första kritiska månaderna möter det nya risker i samband med födseln. Dödligheten perinatalt står i direkt relation till moderns rökkonsumtion. Barn till rökande mammor råkar oftare ut för sudden death syndrome.” Det betyder alltså hastig död. ”Spädbarn till rökande mödrar föds med lägre födelsevikt och har en viss fysisk och psykisk eftersläpning som är mätbar upp i skolåren.”

Det finns också en rad andra redovisningar av vad detta betyder hälsomässigt för barnen:

”Omräknat i svenska förhållanden innebär det att 22 000 barn i vårt land dagligen går omkring med luftvägsinfektioner för att föräldrarna röker.” Det är alltså rökande föräldrar i hemmen. ”Barnastma är ett vanligt pediatrikt problem. Vi har 300 000 vuxna astmatiker i landet och en stor andel av dessa har fått sin astma i barndomen. I en studie på barnastmatiker visade det sig

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Reklam för
alkoholdrycker
och tobaksvaror*

att när barn från rökarfamiljer exponeras för tobaksrök får 67 % astma," – tycker Sylvia Pettersson att det här är en läsning som är roande? – "när barn från icke-rökarfamiljer exponeras får 'endast' 20 % astmaanfall. Detta är en indirekt bevis på att barn från rökarfamiljer sensibiliserats och att röken innehåller allergiframkallande substanser.

Den kanske farligaste inverkan av passiv rökning på barnen är att föräldrarna föregår med dåligt exempel och därför omedvetet fostrar dem till rökare."

Det finns mycket mer intressant att läsa här, men jag tycker att kammarledamöterna själva bör ha intresse av att sätta sig in i dessa frågor.

Jag måste till sist ställa en fråga till utskotten och deras talesmän: Är det för mycket begärt att man såsom icke-rökare får slippa påverkan av rök när man vistas i allmänna lokaler? I tobakskommitténs betänkande börjar på s. 141 ett avsnitt om tobaksfria miljöer som säger allt som behöver sägas i den här frågan. Jag tycker att det är en rättighet för mig som svensk och för varje svensk som inte röker att slippa rökiga miljöer när vi vistas på arbetsplatser, i matsalar eller i andra utrymmen där människor samlas.

Med detta ansluter jag mig till det yrkande som framställts av Margareta Winberg och som har utdelats.

Anf. 78 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Man har från flera håll talat om vilka enorma skadeverkningar tobaksrökningen medför, inte bara för dem som röker utan också för dem som av olika anledningar tvingas till passiv rökning och som därigenom ådrar sig sjukdomar på grund av rökares brist på hänsynstagande. Jag kan ändå inte underlåta att beröra en del av de frågor som utskottets talesman uttalade sig om.

Sylvia Pettersson sade att vi är eniga i kampen för folkhälsan, och hon försökte på det sättet "sammanföra" reservanten i näringsutskottet och motionärerna med näringsutskottets majoritet. Men där gjorde hon alldeles galet, för i praktiken är vi definitivt oeniga i kampen för folkhälsan. Det kan ju inte vara så, Sylvia Pettersson, att man arbetar för samma mål både när man vill tillåta reklam för ökad tobaksrökning och när man för en kamp för att förbjuda denna förskönande och rökbefrämjande reklam. De som säger sig vilja ställa upp i kampen för folkhälsan bör nog byta sida, både i näringsutskottet och i andra sammanhang. Att tillåta tobaksreklamen såsom den bedrivs i dag är icke att föra en kamp för folkhälsan, utan det är att föra en kamp *mot* folkhälsan.

Sedan vill jag säga att Sylvia Pettersson verkar obenägen att svara på frågor. Margareta Winberg ställde tidigare frågan, vilka myndigheter som avses när man i betänkandet skriver följande:

"Näringsutskottet instämmer i vad socialutskottet har anfört och upprepar sitt uttalande år 1980 om att berörda myndigheter bör följa hur marknadsföringen av tobaksvaror utvecklas och om de så finner erforderligt ta initiativ till ytterligare åtgärder från statens sida."

Jag väntar mig inte något svar, för det verkar inte vara möjligt att få det, utan jag skall i stället citera vad som uttalats av två av de myndigheter som man sannolikt avser – näringsutskottets ordförande är inte närvarande i kammaren, så inte heller han kan tala om vilka myndigheter det rör sig om – nämligen socialstyrelsen och konsumentverket, som båda har åberopats tidigare under debatten. Dessa myndigheter har klart markerat att de vill få bort tobaksannonseringen. I november 1981 sade socialstyrelsen i sitt yttrande över tobakskommitténs betänkande:

”Enligt socialstyrelsens mening är det önskvärt att tobak likställs med vin och sprit. Det totalförbud som gäller för marknadsföring av spritdrycker synes fungera utan svårigheter. Detta skulle förmodligen även ske beträffande tobak. Därmed skulle Sverige leva upp till den rekommendation man varit med om att anta i Nordiska rådet 1978.”

Konsumentverket skrev några dagar tidigare 1981 i sitt yttrande över tobakskommitténs betänkande:

”Konsumentverket ställer sig positivt till den del av kommittéförslaget som avser en skärpning av reglerna för marknadsföring av tobaksvaror. Det synes lämpligt att bestämmelserna om marknadsföring av alkoholdrycker görs tillämpliga även på tobaksvaror. Lagen med vissa bestämmelser om marknadsföring av alkoholdrycker har i praktisk tillämpning inte berett konsumentverket/KO några egentliga problem.”

Jag måste ställa mig frågan: Vad är det som näringsutskottet väntar på? Vad är det som staten väntar på? Har inte dessa två berörda myndigheter klart och entydigt sagt ifrån att de vill ha slut på tobaksreklamen i dess nuvarande utformning och att de vill införa en begränsad reklam efter samma regler som gäller för reklam om alkoholvaror?

Frågan om passiv rökning har berörts. Det har också sagts tidigare att över 20 000 barn bär på luftvägsinfektioner därför att de utsätts för passiv rökning.

I Stockholms län har, genom beslut i landstinget och i det berörda trafikbolaget, förbjudits rökning inomhus på stationerna i tunnelbanan. Detta har inte något stöd i lagstiftningen. Några sanktioner kan därför inte tillgripas. Många människor tar inte hänsyn – det märker vi som åker med tunnelbanan dagligen. Många människor tar inte hänsyn i den utsträckning de borde, för de menar att det inte är i lag förbjudet att röka. Hos de politiska instanser som genomfört det här förbudet mot rökning har det ändå i bakgrunden funnits en insikt om att passiv rökning definitivt är skadlig och att man bör möjliggöra för människor att slippa utsättas för sådan. Förutom dem som alltid blir sjuka av passiv rökning finns det också allergiker som inte tål tobaksrök. Även dem borde man stödja från näringsutskottets sida.

Riksdagens byggnadskommitté för det nygamla riksdagshuset har beslutat dels av besparingskäl, dels med tanke på allergiker att t. ex. icke ha heltäckningsmattor i lokalerna. Förvaltningsstyrelsen har sagt att man måste skapa rökfria miljöer framför allt i matsalen. Det vore på tiden att näringsutskottet och majoriteten i denna kammare åtminstone gick så långt att man var ense med motionären och reservanten om att en förskönande

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Reklam för
alkoholdrycker
och tobaksvaror*

tobaksreklam, såsom den i dag tar sig uttryck, inte skall tillåtas.

Sylvia Pettersson sade något om att 1970-talets antirökpropaganda har gett resultat, att det har blivit en förändrad attityd. Hon försökte låta påskina att det satsas stora resurser på just antirökning. Men det är inte tack vare tobaksreklamens utformning eller möjligen förändrade utformning utan trots denna som en ny attityd har uppkommit. Jag tror att den förändrade attityden beror på att fler människor trots allt fått bättre insikt om vad det gäller.

Sylvia Pettersson sade också någonting om att reklamen inte ges så stor chans. Hon menade ungefär att reklamen inte försöker utöva påtryckning mot människorna att börja röka. Man kan ställa sig frågan: Hur framställs då bruket av tobak i reklamen? Jo, man framställer det så att röka är tufft, du blir självsäker av att röka, det är vackert att röka osv. Det är det budskap som tobaksreklamen pumpar ut till människorna – inte minst till ungdomen. Det är den typen av reklam som de som i det här avseendet visar något ansvar för folkhälsan vill förbjuda.

Slutligen vill jag bara ta några siffror.

När Sylvia Pettersson såsom talesman för utskottet talade om reklamen, sade hon att det också satsas resurser för att upplysa om tobakens skadeverkningar. Enligt en färsk uppgift om hur det förhåller sig på denna punkt visar det sig att Tobaksbolaget årligen ger ut ca 20 milj. kr. på marknadsföring av tobaksartiklar. För upplysning om tobakens skadeverkningar ger staten ut 1,9 milj. kr. Det är alltså en tiondel eller knappt det.

Det stod för en tid sedan i en av våra dagliga tidningar att Tobaksbolaget beslutat sig för att ge ut en ny cigarett. Man har slopat detta med lågtjäremodell och allt vad det heter, eftersom vetenskapen visat att man röker desto mer av sådana cigaretter och får i sig och sprider ut lika mycket gifter till andra människor ändå. Enligt den här tidningsuppgiften skall man satsa 9,8 milj. kr. i marknadsföring av denna cigarett. Jag måste fråga Sylvia Pettersson vare sig hon är benägen att svara eller inte: Tycker hon att detta är vettigt? Tycker hon att det är ett riktigt sätt att satsa pengar på?

Jag skulle till slut vilja säga ett par ord om Nordiska rådet. I Nordiska rådet har Sverige i varje fall en gång i tiden varit pådrivande när det gäller att få till stånd ett förbud mot tobaksreklam. Det skedde 1978. Norge, Finland och Island har följt upp detta som Sverige varit med om att driva fram. I Sverige bryr vi oss inte ens om att i ett utskottsbetänkande ge uttryck för att man skulle vilja ha bort den här reklamen.

Anf. 79 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Alkoholkonsumtionen tycks tyvärr öka igen. Det framgår av siffror som Systembolaget presenterade för ett par veckor sedan. Ökningen hänför sig till vin- och starkölskonsumtionen, medan spritdryckerna företer en liten minskning. Jämförelserna är då gjorda med statistik för 1981. Vid jämförelse med 1979 års konsumtion av alkohol är det fråga om en viss minskning. Det är dock alarmerande att alkoholkonsumtionen inte varaktigt och trendmässigt minskar. Alkoholskadornas omfattning och svårighetsgrad

ökar. Som det sagts så många gånger förr måste totalkonsumtionen minska om vi i vårt samhälle skall kunna minska alkoholskadorna.

I kampen för att minska totalkonsumtionen måste alla tillgängliga medel användas och då även reklambud mot alkoholdrycker. Vidare måste det goda föredömet få råda. Exemplet är fortfarande av betydelse. Det behövs vidare upplysningsverksamhet, skolinformation, alkoholfria miljöer, kampanjer, hälsofostran och alternativa festdrycker. Även fortsättningsvis måste vi ha restriktioner, liksom vi verksamt måste använda prisinstrumentet.

Lagstiftningen om reklambud mot alkoholdrycker från 1978 har säkerligen haft en viss effekt när det gäller att avglorifiera alkoholen. I en motion från riksmötet 1981/82 har Margareta Andrén och jag föreslagit att riksdagen hos regeringen begär en utvärdering av lagstiftningen om reklambud mot alkoholdrycker. Näringsutskottet avstyrker motionsförslaget. Motiveringarna för avslagsyrkandet har tidigare berörts. Jag sätter verkligen ett frågetecken i kanten för motiveringarna till detta avslagsyrkande.

Vi motionärer menar att lagstiftningen är tämligen vag. En ändring av sanktionerna vid överträdelser av lagen borde kanske övervägas. En del företag har under årens lopp överträtt gällande bestämmelser. När det gäller de mycket stora ekonomiska intressena inom alkoholhanteringen kommer man säkerligen även fortsättningsvis att pröva nya vägar för att uppnå maximal vinst på sin hantering. Man flyttar över sina marknadsföringsåtgärder på andra områden. Metoderna kan alltmer förfinas, för att man skall kunna undgå bedömning av marknadsdomstol eller konsumentombudsman.

Det är mot bakgrund av nämnda företeelser som vi föreslår riksdagen att ge regeringen i uppdrag att göra en utvärdering av lagstiftningen om reklam för alkoholdrycker. Givetvis är det angeläget att också reglerna för marknadsföring av tobaksvaror ses över, i avsikt att bestämmelserna för marknadsföring av alkoholdrycker och tobaksvaror blir likalydande. Vi behöver eftersträva en samordning på detta område även med övriga nordiska länder, vilket här framförts. Vi i Sverige har varit med om att driva fram en rekommendation i Nordiska rådet. Det vore angeläget med åtgärder som medverkar till att denna rekommendation gäller även i vårt land.

Det särskilda yrkande som Margareta Winberg tidigare presenterat för kammaren tillgodoser i princip Margareta Andrén och mitt motionsyrkande, varför jag yrkar bifall till det framställda särskilda yrkandet. Det innebär att jag yrkar avslag på utskottets hemställan.

Herr talman! Jag vänder mig nu både till de ledamöter som finns här i kammaren och till dem som hör på debatten på annat håll. Jag vill kraftigt understryka följande: Vid voteringen bör ni alla stödja det särskilda yrkande som delats ut i kammaren. Det är ett bra steg på vägen när det gäller att ytterligare motverka marknadsföringen av alkohol och tobak.

Ett riksdagsbeslut har i sig stor betydelse för en fortsatt och mera framgångsrik kamp mot alkoholbruk och tobaksbruk. Medverka alltså till detta!

Nr 111

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Reklam för
alkoholdrycker
och tobaksvaror*

Onsdagen den
6 april 1983

*Reklam för
alkoholdrycker
och tobaksvaror*

Anf. 80 ROLF RÄMGÅRD (c):

Herr talman! I fråga om tobaksreklamen gäller det att riksdagen tar konsekvenserna av tidigare beslut. Lika väl som man tidigare beslutade att förbjuda annonsering av alkoholvaror, bör man nu också förbjuda tobaksreklam. Frågan om tobaksreklamen är i mångt och mycket en symbolfråga.

Rökningen är enligt flera nationella och internationella vetenskapliga undersökningar en av orsakerna till många och svåra sjukdomstillstånd. Vi måste således se tobaksreklamen som en folkhälsofråga. Därför visar dagens beslut om vi skall förstärka kampen för folkhälsan eller ej.

Herr talman! Jag yrkar bifall till det av Margareta Winberg framställda särskilda yrkandet.

Anf. 81 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag skall bara till slut göra följande reflexion. Som framgått av debatten har, glädjande nog, ett ökat medvetande om tobaken som en av de verkligt stora hälsoriskerna i det industriella samhället börjat sprida sig. Det vore bra om denna insikt så småningom också spred sig till näringsutskottet.

Under överläggningen har – förutom att min reservation tagits upp – ett särskilt yrkande framlagts, till vilket flera talare har yrkat bifall. För att underlätta voteringsproceduren tar jag härmed tillbaka mitt yrkande om bifall till reservationen. Jag uppmanar alla dem som tänkt stödja reservationen att i stället stödja det av Margareta Winberg under överläggningen framlagda särskilda yrkandet.

Anf. 82 SYLVIA PETTERSSON (s):

Herr talman! Först kanske jag skall säga att om jag tidigare borde ha svarat någon och inte har gjort det, så är det inte av oartighet utan av ovana, för jag har inte riktigt kommit underfund med hur man bär sig åt i det här rummet.

Jag vill besvara en fråga som bl. a. Margareta Winberg ställde, om varifrån vi hade att vänta oss några initiativ, om det skulle visa sig nödvändigt att förändra lagstiftningen eller vidta ytterligare åtgärder. Jag vill bara säga att det beslut som vi nu eventuellt kommer att fatta på intet sätt innebär någon risk för att frågan om tobaksreklamen kommer bort. Jag vill hänvisa till vad socialutskottet säger i sitt yttrande över motionen: "I det ansvar för utvecklingen beträffande tobaksbruket som riksdagen lagt på regeringen får vidare enligt utskottets mening anses ingå att bevaka i vad mån tillämpningen av lagstiftningen om marknadsföring av tobaksvaror m. m. påkallar en skarpt lagreglering."

Näringsutskottet har uttryckt det så att man finner anledning att tro att den positiva utveckling som pågått, när det gäller att medvetandegöra människor om hur viktigt det är med kampen mot rökningen, även fortsättningsvis kommer att gå åt rätt håll, dvs. att rökningen kommer att minska utan förbud. Därför är det i dag inte nödvändigt att riksdagen tar något ytterligare initiativ.

Det har faktiskt hänt en hel del positivt på det här området. Det har tagits många initiativ redan, först av den regering som vi hade i juni förra året och sedan även av den socialdemokratiska regeringen.

Det är bl. a. ett uppdrag till arbetskyddsstyrelsen och socialstyrelsen att utfärda rekommendationer om begränsning av rökningen i gemensamma lokaler, ett uppdrag till socialstyrelsen beträffande ökad utbildning av läkare och annan vårdpersonal samt medel på 500 000 kr. till socialstyrelsens disposition för information om tobakens skadeverkningar. Och i december förra året beslöt riksdagen att ge regeringen till känna vad socialutskottet hade anfört beträffande ett åtgärdsprogram mot tobaksbruket.

Alla dessa åtgärder tycker jag bär vittnesmål om vilken vikt regeringen lägger vid behovet av att förändra tobaksvanorna.

Anf. 83 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Det är intressant att näringsutskottets talesman åberopar andra myndigheters oro och initiativ i den här frågan som någonting positivt.

Den enda fråga som man ställer sig är: Varför måste alla positiva initiativ nu stranda på näringsutskottets majoritets motstånd?

Anf. 84 MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Utskottets taleskvinna hänvisade till debatten och beslutet i riksdagen alldeles före jul. Vad jag kunde förstå menade hon att detta skulle vara väl till fylllest när det gäller de här frågorna.

Jag kan medge att vi kom ett steg framåt vid det tillfället, i och med att vi då gav regeringen till känna att riksdagen ville ha en klart uttalad tobakspolicy från regeringens sida. Den skulle innehålla en målformulering. Den kunde handla om konsumtionens storlek och om medel att nå målet. Det kan gälla förebyggande arbete, vem som skall vara huvudman för arbetet och även finansieringen av arbetet. Men jag menar att det inte på något vis står i strid med den diskussion vi för i dag. Vi borde i stället visa att vi står bakom det beslut som vi fattade före jul – och som f. ö. föregicks av en ganska samstämd diskussion – och stötta upp riksdagens dåvarande beslut genom att nu också fatta beslut om en restriktivare hållning mot tobaksreklamen.

Jag ställde tidigare också frågorna om vilka initiativ som skall tas och från vilka organ de skulle komma. Sylvia Pettersson hänvisar till regeringen. Jag tror att näringsutskottet och socialutskottet i sina skrivningar syftar på socialstyrelsen och konsumentverket. Jag vill med anledning därav bara upprepa det som Tommy Franzén sade alldeles nyss: Båda dessa myndigheter *har* tagit ställning för det som vi i dag vill genomföra här i kammaren, nämligen att jämställa alkoholreklamen och tobaksreklamen.

Sedan till debatten om de s. k. många förbuden. Det förs mycket riktigt en debatt i vårt samhälle i dag om att det finns för många förbud. Det förhåller sig säkerligen också på det viset, men *den* debatten får ju inte avhålla oss ifrån att ingripa mot fall där skadliga verkningar i samhället tillåts förekomma.

Om man i dag skulle ha att ta ställning till om tobaken över huvud taget

skulle få börja användas i vårt land, skulle resultatet med största sannolikhet bli att vi – med den kunskap som vi i dag besitter – totalförbjöd den. Men den diskussionen för vi ju inte nu.

Anf. 85 SYLVIA PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag räknade inte upp de initiativ som har tagits annat än för att påvisa vad som har gjorts för att motverka reklamen.

Det har sagts att reklamen skulle ha en stor inverkan på konsumtionen. Då hänvisar man till undersökningar som har gjorts i USA och England och som visar att tobaksreklamen bidrar till att öka konsumtionen. Man kan emellertid, enligt min mening, inte därav dra slutsatsen att den reklam som tillåts i Sverige skulle ha samma effekt här. Inte heller tror jag att tobaksreklamen i Sverige skulle uppfattas som ett uttryck för att myndigheterna inte finner det angeläget att motverka tobaksbruket. Det var närmast därför som jag tyckte att det behövdes en upprepning av vad man gör för att motverka reklamens effekter.

Anf. 86 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Jag kan inte låta bli att med anledning av Sylvia Petterssons inlägg ställa frågan om hon inte själv tycker att det hon säger verkar litet cyniskt. Hon hänvisar till arbetarskyddsstyrelsens och socialstyrelsens uppdrag att begränsa tobaksrökning på arbetsplatser m. m. – det är i och för sig en helt riktig och bra åtgärd, det är inte det jag är emot – men säger samtidigt att detta motverkar reklamen. Vore det någon konsekvens och substans i tänkandet, så skulle man naturligtvis ingripa mot reklamen. I stället låter man den förskönande reklamen flöda. Sedan sätter man in åtgärder för att motverka denna reklam.

I sitt senaste inlägg försöker Sylvia Pettersson göra gällande att reklam inte påverkar människor, dvs. i detta fall att tobaksreklamen inte skulle påverka människor att röka. Jag tycker att detta uttalande talar för sig självt och får stå för Sylvia Petterssons engagemang i den här frågan; det kräver inte någon kommentar.

Anf. 87 MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Jag skulle avslutningsvis vilja ställa en fråga med anledning av utskottstaleskvinnans senaste inlägg: Om inte tobaksreklamen i Sverige har en konsumtionshöjande effekt, varför satsar då tobaksindustrin mängmiljonbelopp på att marknadsföra tobaken i vårt land?

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (marknadsföring av alkoholdrycker)

Utskottets hemställan bifölls med 222 röster mot 92 för det av Margareta Winberg under överläggningen framställda yrkandet. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (marknadsföring av tobaksvaror)

Utskottets hemställan bifölls med 213 röster mot 102 för motion 1981/82:2100 av Margareta Winberg m. fl. 4 ledamöter avstod från att rösta.

11 § Föredrogs finansutskottets betänkande 1982/83:32 om vissa anslag för budgetåret 1983/84 inom civildepartementets verksamhetsområde (prop. 1982/83:100 delvis).

Punkt 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 2

Statistiska centralbyråns partisymptiundersökningar

Anf. 88 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Vi moderater i finansutskottet är överens med majoriteten om att statistiska centralbyråns partisymptiundersökningar var av god kvalitet och att det vore bra om de återupptogs. Vi håller däremot inte med om att staten för detta ändamål bör ta upp miljonbelopp i lån, vilket ju blir följderna av att vi måste räkna med stora budgetunderskott under de kommande åren. I likhet med både den förra och den nuvarande regeringen anser vi moderater att genomförandet av detta slags undersökningar – särskilt i dagens statsfinansiella läge – måste vara beroende av möjligheten att få externa beställningar inom ramen för statistiska centralbyråns uppdragsverksamhet.

Exakt vad utskottsmajoriteten anser är inte lätt att utläsa ur betänkandet. Man börjar med att beteckna det som svårt att finna ekonomiskt utrymme för att enbart genom omprioriteringar inom oförändrat anslag göra det möjligt för statistiska centralbyrån att återuppta partisymptiundersökningarna. Ändå menar man att det finns skäl att överväga om det genom just omprioriteringar skulle kunna vara möjligt. Men om omprioriteringar inte visar sig vara möjliga, anses frågan vara så väsentlig att det ändå bör övervägas att tillskjuta erforderliga medel.

Jag vet inte, herr talman, om majoritetens ståndpunkt är så oklar som det låter, eller om det bara rör sig om en medvetet otydlig skrivning. Vill utskottets ordförande nu förklara om undersökningarna skall finansieras inom ramen för ett oförändrat anslag eller om nya pengar skall tillskjutas? När skall i det senare fallet ansträngningarna att få kontroll över budgetunderskottet motverkas genom att lånemedel anslås för detta ändamål?

Utskottsmajoriteten skriver att det rent principiellt är mycket värdefullt att opinionsundersökningar genomförs också av en offentlig myndighet. Att socialister har den inställningen hade jag väntat mig. Men det är överraskande att borgerliga politiker hyser en sådan förkärlek för statlig verksamhet. Det väsentliga i sammanhanget är naturligtvis, som vi reserveranter anfört, att

Nr 111

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Statistiska central-
byråns parti-
sympatiunder-
sökningar*

Onsdagen den
6 april 1983

*Statistiska central-
byråns parti-
sympatiunder-
sökningar*

undersökningar utförs av flera, sinsemellan fristående och konkurrerande, institut. oavsett ägarform. Kan statistiska centralbyrån hävda sig i konkurrensen och få beställningar är det bra. Men problemet har hittills varit – som så ofta när det gäller statliga organ – att prisnivån är så hög att beställningarna uteblir.

Herr talman! Med dagens jättelika budgetunderskott är det inte rimligt att anslå medel, upplånade på en trång kreditmarknad, för att utföra undersökningar, vilkas värde uppenbarligen inte är så stort att det motsvarar kostnaderna. Vore så fallet, skulle de ju bli genomförda på uppdrag av utomstående beställare.

Jag yrkar bifall till den moderata reservationen i finansutskottets betänkande nr 32.

Anf. 89 ARNE GADD (s):

Herr talman! Som framgått av föregående talares anförande är finansutskottet enigt i betänkande 1982/83:32 i alla delar, så när som på utskottets moderater när det gäller finansieringen av statistiska centralbyråns partisympatiundersökningar.

Utskottets moderater ansluter sig – i allt väsentligt – till utskottets uppskattning av undersökningarna, som t. o. m. 1981 regelbundet publicerades men som sedan lagts ned.

I reservationen heter det att SCB:s partisympatiundersökningar varit av god kvalitet, att de genom sitt stora urval gjort det möjligt att ge regionala jämförelser och att de bidragit till konkurrensen mellan olika institut som publicerar undersökningar av partisympatierna och deras utveckling.

Om detta råder alltså enighet. Utskottets majoritet anser att partisympatiundersökningarna bör återupptas, att finansieringen av undersökningarna i första hand bör ske genom att SCB gör omprioriteringar i god tid före 1985 års val och att regelbundna publiceringar blir möjliga av det slag som förekom innan den dåvarande ekonomiministern lyckades genomföra sitt enda personliga bidrag till de borgerliga regeringarnas sparande.

Några sådana omprioriteringar tror nu inte utskottets moderater är möjliga.

Vi som uppskattar den nuvarande regeringens budgettekniska färdigheter så där i största allmänhet, tycker kanske att moderaterna trots allt överdriver tilltron till vad regeringen åstadkommit i samsamhanget.

Skulle det inte gå att av totala resurser på uppemot 300 milj. kr. till SCB fa loss 2 miljoner, då har verkligen finansdepartementet och SCB gjort ett alldeles fantastiskt fint budgetarbete denna gång.

Självfallet, herr talman, finns det möjligheter att få fritt två tredjedels procent, om man har några månader på sig – och det har man ju nu.

Skulle nu utskottsmajoriteten ha fel, dvs. om det skulle vara så som moderaterna tydligen anser – att inga ytterligare besparingar kan göras eller omprioriteringar kan genomföras – då får riksdagen gå in med friska pengar. Det är vad utskottsmajoriteten framhåller i sitt betänkande.

Vad utskottsmajoriteten är negativ till är moderaternas förslag att

uppdraagsfinansiera partisympatiundersökningarna. Den information som dessa undersökningar ger – både direkt genom resultaten och indirekt genom att de tvingar fram kvalitetsmedvetande och allmänt hederligt beteende hos privata opinionsundersökningsinstitut – är så viktig för demokratin att samhället-staten måste ta sitt ansvar. Den här informationen måste – på samma sätt som tidigare – vara tillgänglig för alla, inte bara för kapitalstarka partier, organisationer och företag samt eventuellt enskilda.

Det är viktigt att notera att om detta har alltså förutom socialdemokraterna också utskottets övriga partier enat sig. Moderaterna är undantaget.

Jag yrkar därför bifall till hemställan i utskottets betänkande 32 i alla dess delar.

Anf. 90 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Jag konstaterar att den socialdemokratiska ordföranden i finansutskottet kritiserar den sittande socialdemokratiska regeringen för att denna har anslutit sig till de förra borgerliga regeringarnas och den förra borgerliga riksdagsmajoritetens mening att denna typ av undersökningar skall förekomma men inte skall bekostas med knappa statsmedel.

Arne Gadd säger nu att det, trots att regeringen naturligtvis har prövat denna fråga – den fanns ju med bland anslagsäskandena från statistiska centralbyrån – skall vara möjligt att åstadkomma utrymme genom omprioriteringar. Men liksom utskottsmajoriteten säger Arne Gadd i nästa mening att det, om detta inte går, skall komma till pengar från annat håll. Detta är ju bara att beställa en ökad statsutgift. Om man på berört ämbetsverk och i regeringskansliet finner att det här skall komma till nya pengar om inte omprioriteringen ger någonting, förefaller det ju naturligt att redan beslutade utgifter får ligga kvar.

Jag vill, herr talman, betona att vi moderater inte riktat någon invändning mot den ordning som har gällt sedan 1950-talet, att statistiska centralbyrån får pengar för att genomföra valundersökningar. Det är en rimlig uppgift för ett statligt ämbetsverk att använda pengar till något som i realiteten är ett slags statsvetenskaplig forskning. Men vi ser inte att det finns något skäl för att i Sverige anslå statliga pengar för att utföra partisympatiundersökningar, som många andra är intresserade av att få till stånd. Jag kan själv inte erinra mig något annat land där statliga pengar används på detta vis. Hur skall då vi i Sverige kunna försvara att vi gör det, när vi skall låna upp dessa pengar utomlands till dyra räntor i ett läge där statsfinanserna är verkligen usla?

Arne Gadd hade en formulering om kapitalstarka partier. Det allra kapitalstarkaste partiet äger ett eget opinionsundersökningsinstitut och får därifrån redovisat mätresultat, som ingen annan får ta del av.

Det är fel att hävda att de privata instituten på marknaden skulle vara stängda och inte tillåter insyn i sina metoder. Sådan insyn har ju som bekant förekommit bl. a. i en skrift av kända statsvetare. Det är inte där problemet ligger. Ju flera undersökningar som kommer till stånd av flera olika institut, desto bättre blir resultatet. Men det är inte nödvändigt att staten är verksam på denna marknad.

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Statistiska central-
byråns parti-
sympatiunder-
sökningar*

Anf. 91 ARNE GADD (s):

Herr talman! Lars Tobisson har alldeles rätt i att utskottets majoritet har gjort en prioritering. Vi är inte ett dugg förvånade inom utskottet över att vi i detta sammanhang på en punkt kan ha en synpunkt som kompletterar regeringens ställningstagande. Det är väldigt märkligt att man skall behöva upprepa det som har skrivits i utskottsbetänkandet, men jag gör det gärna. Jag skall ta ett exempel.

1964 fick Medborgerlig samling i Fyrstadskretsen en vecka före valdagen ett SIFO-resultat, som sade att 80 % av högerväljarna redan hade bestämt sig för att lämna högerpartiet. Är det någon som tror att ett sådant resultat, rätt eller fel, kan påverka ett demokratiskt val? Den frågan skall vi ställa oss. Det svar som vpk, centern, folkpartiet och socialdemokraterna har givit i detta sammanhang är att det är oerhört värdefullt att göra dessa undersökningar med full insyn från alla håll beträffande metoderna och hur resultatet kommer fram. I de institut som drivs av kommersiella intressen tvingar det fram en hederlighet, som trots allt är nödvändig om demokratin inte skall bli någonting som man manipulerar med, Lars Tobisson.

Anf. 92 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Nu kom finansutskottets ordförande in på en helt annan fråga, som berörs i en motion som i den här delen inte tillstyrks, nämligen huruvida det skall vara tillåtet att publicera resultat av opinionsundersökningar nära inpå ett val. Det har ju inte ett dugg att göra med frågan om anslag till statistiska centralbyrån för att genomföra partisympatiundersökningar. De undersökningarna har ju regelmässigt utförts i april-maj och anlänt i början av juni ett valår. Någon ändring i det här avseendet blir det inte.

Jag konstaterar igen att det skall vara möjligt att göra opinionsundersökningar och att man skall kunna beställa dem på olika håll inkl. hos statistiska centralbyrån. Då får vi en konkurrens som i sig rättar till eventuella felslag eller medvetna manipulationer, som naturligtvis inte kan uteslutas. I och med att vi får detta och kan jämföra resultaten av olika undersökningar med varandra uppkommer inga problem, och vi besparar staten en utgift som inte är nödvändig.

Om nu Arne Gadd är så angelägen om att få till stånd just de här partisympatiundersökningarna, som tidigare utfördes av statistiska centralbyrån, varför inte låta sitt eget kapitalstarka parti beställa sådana undersökningar i stället för att driva till resultaten hemliga undersökningar i egen regi?

Anf. 93 ARNE GADD (s):

Herr talman! Det är klart, Lars Tobisson, att det går att skapa ett moderat samhälle på det här området också, och det blir ett samhälle på de kapitalstarka intressenas villkor. De som kan betala 2 miljoner kan få en sådan undersökning utförd, men det finns faktiskt organisationer, partier och privatpersoner som inte kan det, Lars Tobisson. Det är tydligen svårt att få

detta att gå hem i moderata samlingspartiets kretsar.

När det sedan gäller kostnaderna är det väl ändå något tecken på en sjuk sak, när man gör gällande att vi skall gå ut och låna i utlandet för att finansiera partisympatiundersökningarna. Jag hävdar fortfarande att av de uppemot 300 miljoner som vi lägger ut till statistiska centralbyrån utan någon närmare diskussion här i kammaren skall det gå att prioritera om i de arbetsuppgifter som redan utförs.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 240 röster mot 79 för bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservationen av Lars Tobisson m. fl.

Punkterna 3-6

Utskottets hemställan bifölls.

12 § Föredrogs

Finansutskottets betänkande

1982/83:34 Anslag för budgetåret 1983/84 till byggnadsstyrelsen m. m. och till statlig lokalförsörjning (prop. 1982/83:100 delvis)

Justitieutskottets betänkande

1982/83:23 Förverkande av knivar m. m. till förebyggande av våldsbrott (prop. 1982/83:89)

Vad utskotten hemställt bifölls.

13 § Anslag till domstolsväsendet m. m.

Föredrogs justitieutskottets betänkande 1982/83:24 om anslag till domstolsväsendet m. m. (prop. 1982/83:100 delvis).

Anf. 94 TREDJE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Anf. 95 BJÖRN KÖRLOF (m):

Herr talman! Anslagen till domstolsväsendet präglas naturligtvis som många andra anslag i årets budgetbehandling av de hårda kraven på besparing och återhållsamhet. Inte desto mindre torde väl de flesta vara överens om att det finns gränser för hur hårt man kan gå fram på just detta område. Omsorgen om stabilitet och rättssäkerhet inom domstolsområdet får här väga tyngre än besparingskraven. Men självfallet måste varje

Nr 111

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Anslag till
domstolsväsendet
m. m.*

Onsdagen den
6 april 1983

*Anslag till
domstolsväsendet
m. m.*

möjlighet att med bevarad rättssäkerhet spara och rationalisera tas till vara.

I det betänkande som vi nu behandlar finns också en redovisning av en utredning som bl. a. hade att göra med domstolarnas självständighet och domstolsverkets uppgifter i förhållande till det. Utskottet har kunnat ena sig om en skrivning som innebär att man godtar departementschefens uttalande på den punkten, att domstolsverket inte har utövat ett inflytande som inneburit att domstolarnas självständighet har trätts för när.

Vi är alltså eniga om den skrivningen, och jag instämmer självklart i den, men utskottet uttalar också att det fordrar en ständig bevakning av det här området, så att inte misstanke om eller ett verkligt intrång i domstolarnas självständighet kan komma i fråga. Jag vill på den punkten hänvisa till vad departementschefen säger i propositionen och till där redovisade uttalanden från vissa remissinstanser. Bl. a. regeringsrätten kritiserar utredningen på denna punkt och framhåller att det kan ha inträffat någon inskränkning genom den hårda administrativa styrning som domstolsverket utövar.

Det fordras alltså av oss alla som sysslar med de här frågorna att vi ägnar oss åt en ständig bevakning.

På några punkter har utskottet inte kunnat enas. Den första frågan gäller notariatjänstgöringen. Departementschefen har här anmält sin avsikt både att förkorta denna tjänstgöring och att ta bort möjligheten till s. k. utbytestjänstgöring, i det här fallet inom polis- och åklagarväsendet. Här finns en enad borgerlig utskottsminoritet som mot bakgrund av tidigare helt eniga utskottsuttalanden i de här frågorna inte har kunnat ställa sig bakom den typen av besparingsåtgärder.

Det finns goda motiv för denna reservation. För det första är indragningen av utbytestjänster inte en ren besparing. Notarierna finns ju ändå och skall tjänstgöra någonstans. För det andra innebär förslaget med ganska stor säkerhet en kvalitetssänkning som inte är godtagbar. Ett effektivt rättsväsende med mångsidigt utbildade jurister är en förutsättning för besparingar och effektivitetsvinster i framtiden.

Utbytestjänstgöringen fyller här ett utomordentligt viktigt syfte, och enligt vår mening bör departementschefen, innan han vidtar förändringar i notariatjänstgöringen, underställa riksdagen dessa förslag. Riksdagen har 1980 enhälligt uttalat sig angående notariatjänstgöringen och dess stora betydelse för rättsväsendet. Mot den bakgrunden vore det märkligt om regeringen ensidigt skulle vidta ändringar härvidlag.

Låt mig i den frågan slutligen säga att jag mot bakgrund av majoritetsskrivningen och tidigare enighet i denna fråga inom utskottet utgår ifrån att justitieministern återkommer till riksdagen med sitt förslag om notariatjänstgöring, så att riksdagen får pröva det.

Herr talman! Mittenpartierna har valt att reservera sig för medelsberäkningarna i vad gäller allmänna domstolarna och förvaltningsdomstolarna, mot bakgrund av anmälan i budgetpropositionen om ändring i domförhållningsreglerna. Enligt min mening bör debatten om minskning av antalet nämndemän anstå till dess att utskottets betänkande i den frågan kommer upp i kammaren.

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Anslag till
domstolsväsendet
m. m.*

Utskottsmajoritetens ställningstagande – och här är vi moderater med i utskottsmajoriteten – innebär inte och kan formellt sett inte innebära något ställningstagande till domförhållningsreglerna. Majoritetens ställningstagande är således att anse som en preliminär anslagsberäkning. Precis motsvarande bedömning gjorde utskottet förra året, när vi då stod inför samma formella problematik. Jag förstår därför inte logiken i reservationerna 2 och 4. I vart fall är de ologiska i förhållande till fjolårets ställningstagande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 3 och i övrigt till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 96 KARIN SÖDER (c):

Herr talman! I justitieutskottets betänkande nr 24, som vi nu har att behandla, har vi från centerns sida funnit anledning att avge fyra reservationer. I övrigt, dvs. på de flesta punkter, ställer vi oss självfallet bakom utskottsbetänkandet. Den ena av reservationerna stöds av folkpartiet och en annan av både folkpartiet och moderaterna. Jag vill här beröra reservationerna nr 1 och 3, och Gunilla André kommer att behandla reservationerna nr 2 och 4 och vårt särskilda yttrande om lokaliseringen av länsrätter.

Justitieministern har i budgetpropositionen anfört att han för sin del finner det naturligt att domstolsverket – med sin huvuduppgift att vara ett serviceorgan i administrativa frågor – i sin styrelse har ett större inslag av ledamöter med praktiska erfarenheter från verksamhetsområdet än som annars är brukligt för centrala förvaltningsmyndigheter. Han förordar därför att antalet ledamöter utökas med två, nämligen med en domare och en advokat.

F. n. består domstolsverkets styrelse av fem ledamöter utöver generaldirektören. Av dessa är en domare, två har riksdagserfarenhet och två har förordnats efter förslag av SACO/SR resp. TCO-S. Det finns inga suppleanter i styrelsen. Vi kan dela den uppfattning som framförts i utredningen om domstolsadministrationen och som även omfattas av justitieministern, nämligen att verkets styrelse behöver utökas med fler ledamöter med domstolserfarenhet. Men vi anser att en utökning inte bör gå ut över den balans mellan lekmanna- och expertinflytande i styrelsen som vi anser vara av mycket stor betydelse. Detta innebär också en bättre avvägning mellan å ena sidan företrädare för allmänna samhällsintressen och å andra sidan företrädare för verkets förvaltningsområde.

Vi anser därför att styrelsen bör utökas med tre personer, två med domstolserfarenhet och en med riksdagserfarenhet. Ledamöterna med domstolserfarenhet kan då lämpligen utgöras av en domare och en advokat. Domstolsverket skulle även efter en sådan utökning ha en för jämförbara myndigheter relativt liten styrelse.

Herr talman! När det gäller reservationen beträffande notarietjänstgöringen har vi från centerns sida tidigare motionerat och krävt att den s. k. utbytestjänstgöringen hos åklagar- och polismyndigheter skall vara kvar i oförändrad omfattning. Vi kan inte acceptera de i budgetpropositionen

Nr 111

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Anslag till
domstolsväsendet
m. m.*

tillkännagivna avsikterna att helt avveckla den tjänstgöring som notarierna f. n. har möjlighet att göra hos polis och åklagare.

Enligt vår uppfattning har denna stor betydelse från många synpunkter. Dels anser vi att notarierna utför ett arbete när de har dessa tjänster. Tjänstgöringen är inte bara ett led i deras utbildning till domarkompetens, utan de deltar faktiskt i det arbete som utförs inom dessa myndigheter. Efter en kortare introduktionsperiod får notarierna förordnanden att även självständigt ansvara för vissa arbetsuppgifter, det kan t. ex. gälla prövning av olika tillstånd inom polismyndigheterna, uppgifter som normalt utövas av intendent eller i vissa fall t. o. m. polismästare. Det är enligt vår uppfattning en felsyn att anse att tjänstgöringen utgör en ekonomisk belastning för myndigheten. Förslaget att dra in tjänstgöringen är i själva verket en neddragning av myndigheternas resurser och inte en omfördelning av medel från icke-produktiv till produktiv polis- och åklagarverksamhet. Det är mot den bakgrunden ett bedrägligt sätt att spara.

Utbytestjänstgöringen är vidare viktig för att ge notarierna en allsidigare utbildning. Med en begränsning av tjänstgöringen till domstolarna tappar man de värdefulla erfarenheter som kan fås vid tjänstgöring hos polis eller åklagare. Detta är praktiska erfarenheter som har särskilt stor betydelse för jurister, eftersom de genomgår en helt igenom teoretisk utbildning. De flesta andra akademiska utbildningar av sådan längd som juristutbildningen kan ha olika praktiska moment inlagda i utbildningsplanen. Det är angeläget att man får fram en notariatstjänstgöring av den omfattning som jag tidigare pläderat för, för att komma till rätta med denna brist.

Den teoretiska utformningen av juristutbildningen innebär att ett stort behov av praktik föreligger. I dag kan inte detta tillgodoses på grund av att det finns för få notarieplatser. Från centerns sida har vi i motionen accepterat att en avkortning av tjänstgöringstiden görs från 2,5 år till 2 år för att därigenom till oförändrade kostnader åstadkomma ett större antal platser.

Utbytestjänstgöringen har också stor betydelse för rekryteringen till de ansvarsfulla uppgifterna som åklagare eller polischef. Vi vet att rekryterings-situationen när det gäller framför allt åklagarsidan är mycket besvärlig i dagsläget. Inte minst här i Stockholmsregionen föreligger en svår vakanssituation. Det är därför angeläget att intressera de nyutexaminerade juristerna för dessa tjänster. Detta kan man på ett både ekonomiskt och enkelt sätt göra genom att ha kvar den nuvarande utbytestjänstgöringen.

Jag är glad att kunna konstatera, herr talman, att moderater och folkpartister står bakom det krav i detta avseende som vi framfört i vår motion.

Jag vill till sist yrka bifall till reservationerna nr 1 och 3 i justitieutskottets betänkande nr 24.

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Anslag till
domstolsväsendet
m. m.***Anf. 97 TOMMY FRANZÉN (vpk):**

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har till årets motionsflod bidragit med en omfattande motion som berör kampen mot den ekonomiska brottsligheten. I denna motion hävdar vi bl. a. att man behöver ha en annan åtgärdsinriktning, att man bör satsa mer på förebyggande åtgärder, men vi har också krävt ökade resurser för de myndigheter som när det gäller brott emot gällande lagstiftning på det ekonomiska området bevakar, kontrollerar, klarlägger, åtar m. m. Före påsk behandlade vi frågan om ökade resurser till polisens verksamhet vad beträffar kampen mot ekonomisk brottslighet samt också frågan om utökade resurser till åklagarväsendet. Vi vet också att regeringen följer linjen att öka resurserna till både polis och åklagare.

När vi från vårt parti mot den bakgrunden, enligt min mening följdriktigt, reser kravet att också resurserna till domstolsväsendet skall ökas och finner att man inte är benägen att göra det, uppstår givetvis frågan: Hur kan man räkna med att domstolsförfarandet skall kunna genomföras på ett tillfredsställande sätt, när domstolsväsendet vad beträffar den ekonomiska brottsligheten redan i dag är ansträngt och när de ökade resurserna till polisväsendet och åklagarväsendet innebär att avsevärt flera fall skall kunna lagföras? Som vi ser det är det nödvändigt att öka resurserna även till domstolsväsendet när det gäller mål som hänför sig till ekonomisk brottslighet. Vi tycker att det finns skäl för riksdagen att göra ett uttalande i det här avseendet till regeringen, alldenstund regeringen – vilket också framgår av betänkandet – tänker sig kunna klara hela denna fråga genom att rationalisera och omfördela resurserna inom de nu gällande ramarna. För vår del har vi ingenting emot att man rationaliserar, men vi vill att man dessutom skall utöka resurserna till domstolsväsendet när det gäller området ekonomisk brottslighet.

Herr talman! Härmed yrkar jag bifall till vpk-motionen.

Anf. 98 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Till justitieutskottets betänkande nr 24 är fogade ett par reservationer, som jag skall lämna några kommentarer till.

I reservation nr 1 av Karin Söder och Gunilla André föreslås att domstolsverket skall utökas med ytterligare en ledamot med riksdagserfarenhet utöver den utökning med en domare och en advokat som regeringen föreslår i budgetpropositionen och som också utskottsmajoriteten förordar. Den utredning om domstolsadministrationen som är gjord och som Björn Körlof hänvisade till i sitt inlägg har föreslagit en utökning av domstolsverkets styrelse med två domare och en advokat. Som motivering har utredningen anfört att det behövs en styrelse med starkt inslag av praktisk erfarenhet av domstolsväsendet för att domstolsverket skall kunna fullgöra sin huvuduppgift, nämligen att ge myndigheter inom verksamhetsområdet en kvalificerad administrativ service. De remissinstanser som yttrat sig över utredningen på den här punkten har så gott som enhälligt anslutit sig till utredningens förslag. Regeringen har i sitt förslag, vilket utskottsmajoriteten

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Anslag till
domstolsväsendet
m. m.*

tillstyrker, förordat en utökning med en domare och en advokat.

Till detta är att säga att domstolsverket har en särställning i förhållande till andra centrala förvaltningsmyndigheter i det avseendet att dess huvuduppgift är att ge myndigheterna inom förvaltningsområdet kvalificerad administrativ service. Enligt utskottsmajoriteten finns det därför skäl att ge styrelsen ett större inslag av ledamöter som har praktisk erfarenhet från verksamhetsområdet än vad som är brukligt för andra centrala förvaltningsmyndigheter. Det är bakgrunden till att utskottsmajoriteten godtar regeringens förslag på den här punkten och inte finner några starka skäl tala för den utökning som föreslås i reservation nr 1. I det avseendet vill jag alltså yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag.

I reservation nr 2, som är en centerparti- och folkpartireservation, behandlas frågan om medelsanvisningen till de allmänna domstolarna. Karin Söder tog inte upp den diskussionen i sitt inlägg utan hänvisade till Gunilla Andrés inlägg, som kommer senare i debatten. Jag skall ändå kort kommentera reservationen.

Regeringens förslag bygger i detta avseende på en besparing som uppnås genom sådana ändringar i domförhetsreglerna att tingsrätterna kan döma med ett färre antal ledamöter. En proposition med ett sådant innehåll har lämnats till riksdagen, och motionstiden gick ut i går. Jag skall – precis som Björn Körlof – inte i detta sammanhang ta upp en sakk Diskussion om förslaget i den propositionen. Den diskussionen får anstå till utskottsbehandlingen och den därefter följande debatten i kammaren. Reservanterna argumenterar i den här frågan dels i sak – det skall jag alltså inte gå in på – dels på formella grunder. Reservanterna anser att anslaget till de allmänna domstolarna skall räknas upp med 12 milj. kr., dvs. med det belopp anslagsposten minskas i propositionen med hänsyn till den besparingseffekt som de ändrade domförhetsreglerna kan ge. Reservanternas motiv är, som man säger i reservationen, att behandlingen av särpropositionen i den frågan annars blir en ren formalitet. Det är enligt min mening ett ganska märkligt ställningstagande och en märklig argumentation. Det är naturligtvis på det sättet att anslaget Ersättning till nämndemän, som det här rör sig om, styrs av innehållet i domförhetsreglerna i rättegångsbalken. Ett beslut om medelsanvisning innebär således inte ett ställningstagande till domförhetsreglernas utformning. Riksdagen kommer inom kort att få ta ställning till särpropositionen. Om riksdagen då skulle gå emot propositionen, får naturligtvis också anslaget vid den slutliga regleringen av budgeten räknas upp.

Som också Björn Körlof anförde förhåller det sig här på samma sätt som då den borgerliga regeringen i fjol behandlade frågan och i sin ursprungliga budgetproposition just räknade med en preliminär minskning av anslaget till följd av de ändrade domförhetsreglerna. I slutvändan drog man sedan tillbaka förslaget, men det är en annan sak.

Låt mig i anslutning till frågan om domförhetsreglerna och frågan om nämndemännen, eftersom de har ett visst samband med varandra, peka på utskottets skrivningar när det gäller nämndemännens tjänstgöringsförhållanden och ersättningsfrågan. Det är uttalanden som understryker betydelsen av

att åtgärder vidtas för att få en allsidig sammansättning av nämndemanna-kåren. De uttalandena får naturligtvis betraktas som viktiga markeringar från utskottets sida i den frågan.

Jag vill också säga några ord om notarietjänstgöringen. Den frågan behandlas i utskottsskrivningen och i reservation nr 3. Det som här skiljer utskottet och reservanterna är att reservanterna anser att riksdagen skall ge regeringen till känna vad utskottet anfört i frågan. Reservationen inbegriper krav på att regeringen bör återkomma till riksdagen efter prövning av den framtida notarietjänstgöringen. Utskottsmajoritetens och reservanternas uppfattningar skiljer sig kanske i och för sig inte så mycket i sak. Vi är överens om det lämpliga i att förkorta tiden från två och ett halvt till två år för notarietjänstgöringen. Och vi är överens om betydelsen av de erfarenheter som en utbytestjänstgöring kan ge. Låt mig i detta avseende citera vad utskottet anför längst ned på s. 10 och överst på s. 11:

”När frågan om notarietjänstgöringens anordnande nu på nytt aktualiseras vill utskottet till en början hänvisa till sina tidigare uttalanden om kraven på tjänstgöringens omfattning och utbildningens kvalitet och om betydelsen av de erfarenheter som en utbytestjänstgöring kan ge. Det är enligt utskottets mening givet att regeringen vid de aviserade övervägandena av frågan om en avkortning av tjänstgöringstiden och en inskränkning av ordningen med utbytestjänstgöring beaktar dessa faktorer liksom utbytestjänstgöringens betydelse för rekryteringen till polischefs- och åklagarbanan.”

Med dessa uttalanden anser utskottsmajoriteten inte att det finns anledning för riksdagen att göra något tillkännagivande till regeringen. Det här är naturligtvis skrivningar som regeringen kommer att ta hänsyn till i sin prövning av frågan.

Låt mig sedan bara kort kommentera vad Tommy Franzén tog upp i sitt inlägg. Jag kan i stort sett instämma i allt vad han sade om nödvändigheten av en ökad kamp mot den ekonomiska brottsligheten. Men jag måste, precis som Arne Nygren gjorde i en debatt veckan före påsk om polisväsendet, hänvisa till kommissionen mot den ekonomiska brottsligheten, som i detta avseende har vittgående direktiv. Även vänsterpartiet kommunisterna är representerat i denna kommission. Kommissionen har också att pröva just de resursfrågor som vpk tar upp i sin motion och som Tommy Franzén åberopade här för en stund sedan.

Vi vill alltså från utskottets sida hänvisa till den kommissionens arbete. Det kan naturligtvis bli erforderligt med en förstärkning av domstolssidan när det gäller kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Men de prioriteringarna och de avvägningarna får kommissionen mot den ekonomiska brottsligheten göra.

Med detta yrkar jag bifall till hemställan i justitieutskottets betänkande i alla delar.

---

*Anslag till
domstolsväsendet
m. m.*

Onsdagen den
6 april 1983

*Anslag till
domstolsväsendet
m. m.*

Anf. 99 KARIN SÖDER (c) replik:

Herr talman! Först vill jag säga till Lars-Erik Lövdén att när det gäller domstolsverkets styrelses sammansättning, så är vi ju eniga så till vida att vi också vill ha ett starkt inslag av människor med praktiskt kunnande. Men vi anser att det är av den största betydelse att vi också behåller jämvikten, dvs. att personer med riksdagserfarenhet utökas på samma sätt. Eftersom jag råkade tillhöra domstolsverkets första styrelse är jag på det klara med att detta är en styrelse som har en något annan struktur och något andra uppgifter än motsvarande myndigheters styrelser. Men jag måste säga att riksdagens möjligheter till insyn i en sådan styrelse är av mycket stort värde. Det är därför vi föreslagit att man skall utöka antalet personer med riksdagserfarenhet.

När det gäller vår reservation angående notarietjänstgöringen kan jag hålla med om att skillnaden inte är så stor. Men desto märkligare är det då att socialdemokraterna inte har kunnat ansluta sig till de krav som vi ställt i vår motion och som de tre icke-socialistiska partierna är eniga om. Vad vi gör är att sluta upp bakom vad utskottet tidigare har sagt. Visst är det bra med vördnad för regeringen, men det får väl finnas gränser för det. Om man tillstyrkt vårt krav och gått på samma linje som reservationen hade man de facto gjort ett uttalande som mycket starkt påminner om det ni själva säger men som varit klart i sak.

Vad vi vill framhålla är att utbytestjänstgöringen inom polis- och åklagarväsendet är av stor vikt också för rekryteringen till de viktiga uppgifterna som polischef och åklagare. På ett ställningstagande till frågan inverkar även andra omständigheter, exempelvis antalet i framtiden nyutexaminerade jurister och värdet för olika myndigheter av de insatser som notarierna gör.

Vi säger också att vad utskottet här anför bör övervägas av regeringen med utgångspunkt i det nu sagda. Det kanske viktigaste är att om regeringen skulle avvika från detta tidigare uttalande av utskottet, vill vi att riksdagen skall få ta ny ställning.

Jag vill gärna fråga: Varför kunde ni inte ställa upp på i stort sett samma uttalande som ni gjort en gång tidigare?

Anf. 100 BJÖRN KÖRLOF (m) replik:

Herr talman! Efter det som Karin Söder har sagt och som jag instämmer i vill jag egentligen bara understryka den skillnad som faktiskt finns mellan minoritet och majoritet – kanske inte så mycket i sak när det gäller vad vi tycker om notarietjänstgöring, utan det gäller den faktiska skillnaden i vad regeringen vill göra för att detta sakförhållande verkligen klart skall framträda. Majoriteten förutsätter att regeringen kommer att beakta vad utskottet har sagt. Man säger att man anser sig kunna utgå från att regeringen överväger att behålla organisationen. Men det innebär inte att utskottet har sagt att man faktiskt vill ha en prövning i riksdagen av vad detta kan bli för någonting. Det är en ganska stor skillnad.

Mot bakgrund av det förhållandet att utskottet 1980 i enighet gjorde ett

klart ställningstagande beträffande betydelsen av notarietjänstgöringen instämmer jag som sagt i vad Karin Söder sade och frågar Lars-Erik Lövdén: Varför kunde ni inte ansluta er till den enkla ståndpunkten att låta riksdagen få detta på sitt bord för prövning? Det tycker jag är en ganska enkel och rak linje att hålla sig till.

Anf. 101 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Först frågan om domstolsverkets styrelse. Karin Söder säger att parlamentariker bör ha en insyn i domstolsverkets styrelse. Ja, självfallet – om det råder inga delade meningar. Den uppfattningen har ju vi också. Men vi anser inte att domstolsverkets styrelse har en sådan karaktär att det är särskilt betydelsefullt att öka antalet parlamentariker i denna. Domstolsverkets huvuduppgift skiljer sig från andra myndigheters, vilket jag också sade i mitt tidigare inlägg, på det viset att uppgiften här är att i första hand ge kvalificerad administrativ service. I det avseendet har alltså domstolsverket gentemot andra centrala förvaltningsmyndigheter, exempelvis socialstyrelsen, en särställning. Vårt ställningstagande baseras också på en bred remissopinions synpunkter.

Sedan något om notarietjänstgöringen: Det skiljer sig inte så mycket i sak. Vi är överens om att tjänstgöringstiden kan förkortas och att de erfarenheter som utbytestjänstgöringen har gett och ger är värdefulla. Vi har naturligtvis också den uppfattningen – detta framskymtar i justitieutskottets skrivning – att man inom ramen för de medel som polisen och åklarmyndigheterna i dag har inte kan klara utbytestjänstgöringen med hänsyn till de omprioriteringar som har skett inom myndigheterna. Det är fråga om ett anslag på ungefär 10 milj. kr. som behövs till polisverksamheten och åklagarmyndigheten för att klara den framtida utbytestjänstgöringen, om den skall bedrivas i de former som den i dag bedrivs i. Därför tycker vi att frågan bör prövas av regeringen. Det framgår klart av utskottets skrivning att regeringen vid en sådan prövning måste ta hänsyn till det positiva värde som utbytestjänstgöringen har haft. Vi har en sådan tillit till regeringen att vi tror att regeringen tar ad notam de synpunkter som utskottet har framfört i sin skrivning och som vi också framförde från utskottets sida 1980.

Anf. 102 KARIN SÖDER (c) replik:

Herr talman! Jag vill upprepa att vi är för att domstolsverkets styrelse får ett tillskott av kvalificerade yrkesmänniskor, en domare och en advokat, just därför att domstolsverket har den speciella uppgiften att ge administrativ service till underlydande organ. Men detta är inget skäl att proportionellt i avsevärd grad minska allmänintressets inflytande i form av parlamentariskt inslag. Även i fall som detta, när man har en klar administrativ uppgift, är det viktigt att ha en parlamentarisk insyn. Det är också väsentligt för parlamentarikerna att direkt få ta del av den här typen av arbete. Domstolsverket har ju en väsentlig uppgift när det gäller hela vårt rättsmaskineri och dess administration.

När det gäller notarietjänstgöringen vill jag säga att vi inte accepterar det

sätt att räkna miljoner på som Lars-Erik Lövdén använder. Som jag sade i mitt huvudanförande utför dessa människor under sin praktiktjänstgöring ett värdefullt arbete. Därför kan man inte anse allt detta vara en utgift – personerna utför en praktisk gärning under denna tid, och de saknar inte heller utbildning när de kommer dit.

Vi reserverar oss därför att regeringen skall ta ad notam den beställning som vi gör på dessa premisser för att få en kvalificerad utbildning bl. a. för de människor som skall bli polischefer och åklagare.

Anf. 103 BJÖRN KÖRLOF (m) replik:

Herr talman! Jag har samma uppfattning som Karin Söder när det gäller beräkning av pengarna. Man kan inte bara säga att det är 9 miljoner, utan det finns andra värden här. Dessa människor utför faktiskt ett arbete också.

Om man tycker att notarietjänstgöringen är viktig, att utbytestjänstgöringen är viktig och att de tidskrav som ligger i notarietjänstgöringen på olika sätt är bra och om utskottet vill behålla detta, då kunde ju utskottet vilja göra en annan värdering när det gäller pengarna, om man får ärendet tillbaka till riksdagen. Det är möjligt att utskottet då skulle bestämma sig för att spara någon annanstans, för att behålla notarietjänstgöringen i den omfattning som utskottet uttalade sig för 1980. Den möjligheten släpper nu den socialdemokratiska majoriteten ifrån sig – med den socialdemokratiska skrivningen blir det regeringen som får hantera frågan. Detta är vi borgerliga inte beredda att acceptera – vi vill ha frågan hit till riksdagen och pröva den här. Då är det möjligt att t. o. m. göra en annan budgetavvägning för att behålla notarietjänstgöringen, att vi spar på något annat område. Den möjligheten har ni socialdemokrater alltså släppt – det är viktigt att konstatera detta.

Anf. 104 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Karin Söder använder samma uttryckssätt som jag, nämligen att "jag utgår ifrån att regeringen kommer att ta ad notam de skrivningar som är gjorda". Det säger den socialdemokratiska majoriteten i sin majoritetskrivning.

Jag vill citera det sista vi säger i första stycket på s. 11: "Särskilt med beaktande av utbytestjänstgöringens nyssnämnda betydelse från rekryteringssynpunkt anser sig utskottet kunna utgå från att regeringen vid sitt ställningstagande noga överväger möjligheten att behålla en ordning med utbytestjänstgöring." Det är en stark skrivning som regeringen givetvis måste ta hänsyn till vid sin prövning av frågan.

Beträffande de 12 miljonerna: Vid bedömningen av den frågan faller vi också tillbaka på den bedömning som regeringen har gjort, som i sin tur faller tillbaka på polismyndighetens och åklagarmyndighetens uppfattning. Där tycker jag att vi har ett större sakligt underlag för vårt ställningstagande än vad ni har.

Kort om domstolsverkets styrelse igen: Parlamentarikerna har insyn i domstolsverkets styrelse i dag, och vi tycker att den insynen är till fyllest. Hade domstolsverket haft styrande uppgifter med råd och anvisningar till

underställda myndigheter eller liknande hade naturligtvis förhållandet varit ett annat. Då hade det verkligen funnits ett behov av ökad parlamentarikermedverkan i domstolsverkets styrelse. Men nu är domstolsverkets primära uppgift att ge kvalificerad administrativ service åt myndigheterna. Därmed tycker vi att parlamentarikermedverkan är till fyllest med de regler som gäller i dag för styrelsens sammansättning.

Nr 111

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Anslag till
domstolsväsendet
m. m.*

Anf. 105 GUNILA ANDRÉ (c):

Herr talman! Medverkan av nämndemän har varit ett väsentligt inslag i den dömande verksamheten i vårt land. Genom att lekmän deltagit har de kunnat tillföra yrkesdomarna sina erfarenheter och insikter och på så vis ge uttryck för allmänna uppfattningar i samhället. Det har ansetts viktigt att nämndemännen har representerat så många olika befolkningsgrupper som möjligt, dels från allmändemokratiska synpunkter, dels av rättssäkerhetsskäl. Från våra tingsrätters sida har strävan varit att i de olika nämndgrupperna få en lämplig sammansättning av kön, ålder, yrke och partitillhörighet.

I budgetpropositionen förutskickades att regeringen skulle komma med förslag om en minskning av antalet nämndemän i tingsrätter och länsrätter. Den besparingseffekt som regeringen eftersträvar genom detta förslag kan bara uppnås genom lagändring bl. a. i rättegångsbalken. Således kan inte besparingen uppnås förrän vi har behandlat regeringens förslag om ändrad sammansättning i underrätterna. Trots detta har vi redan i dag att besluta om medelsanvisningen till nämndemännen. Vi tvingas således att behandla samma fråga två gånger.

Redan med anledning av justitieministerns uttalande i budgetpropositionen i januari motionerade vi från centerns sida mot en urholkning av lekmanamedverkan i dömandet. Vi har med anledning av den nu framlagda propositionen om lagändringsförslagen upprepat vår inställning i denna fråga. Som jag redan sagt kommer vi att få diskutera denna fråga igen.

I reservation nr 2 har vi från centern och folkpartiet förklarat vårt ställningstagande. Vi anser att pengar bör anvisas enligt nu gällande bestämmelser om nämndemän i underrätt. Annars kan beslutet bli en ren formalitet.

Det var med viss förvåning som vi tog del av budgetpropositionens förslag i denna del. Säkerligen minns många av oss hur frågan behandlades vid förra riksmötet. I en motion med Lisa Mattson som första namn förklarade socialdemokraterna då att de inte kunde acceptera förslaget. De framhöll bl. a.

”Enligt vår mening är det väsentligt att inte besparingar som ur statsfinansiell synvinkel framstår som marginella leder till att allmänhetens förtroende för rättsväsendet urholkas samtidigt som det demokratiska inflytandet i rättssamhället minskar. Reformen av det slag som föreslås i propositionen bör i varje fall inte övervägas utan en ingående debatt rörande konsekvenserna. Det framstår t. ex. som uppenbart att det blir svårt att i en nämndemannagrupp bestående endast av tre ledamöter tillfredsställande

Onsdagen den
6 april 1983

*Anslag till
domstolsväsendet
m. m.*

representera olika värderingar i samhället.”

Så hette det alltså från socialdemokratisk sida i fjol. Den dåvarande regeringen valde klokt nog att inte lägga fram något förslag. Nu har den socialdemokratiska regeringen kommit med en proposition, vari bl. a. föreslås att antalet nämndemän i tingsrätt i de allra flesta mål skall minskas från 5 till 3. Det är inte att undra på att socialdemokratiska domare och nämndemän inte känner igen socialdemokraterna och är märta besvikna över sina partivänner i justitieutskottet.

I centern kan vi aldrig medverka till att människors rättssäkerhet urholkas. Vi anser att nämnden i underrätt bör ha bred förankring i samhället och avvisar därför regeringens förslag att minska det demokratiska inflytandet.

Vad gäller vårt särskilda yttrande vill jag framhålla att vi med detta önskar fästa uppmärksamheten på att vid lokalisering av olika statliga organ hänsyn måste tas till lokaliseringspolitiska synpunkter. Det är viktigt att de intentioner till decentralisering som finns ute i länen inte kullkastas av statliga beslut.

Herr talman! Mot bakgrund av det anförda vill jag yrka bifall till reservationerna 2 och 4 samt i övrigt även till reservationerna 1 och 3.

Anf. 106 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Det skulle i och för sig vara frestande att gå in i en sakdiskussion med Gunilla André när det gäller domförhetsreglerna, men eftersom den frågan skall behandlas i utskottet i morgon och senare blir föremål för sakbehandling i kammaren, skall jag inte göra det. Det är ett ämne för en särskild debatt senare och hör egentligen inte hemma i dagens diskussion.

Gunilla André fortsätter att hävda, i enlighet med reservationen, att vi – om vi i dag tar ställning för en sänkning av anslaget med 12 milj. kr. – har tagit ställning i sak och att beslutet om särpropositionen blir en ren formalitet. Det är naturligtvis inte på det viset. Är det så att riksdagen beslutar om andra domförhetsregler än dem som anges i särpropositionen – som vi alltså behandlar i utskottet i morgon – måste naturligtvis anslaget till nämndemännen räknas upp i den slutliga budgetregleringen. Det framstår som ganska självklart.

Handläggningen i den här frågan är inte speciellt unik. Det är mycket vanligt att man i budgetpropositioner aviserar exempelvis förslag om besparingar och tillgodoräknar sig dem i budgetpropositionerna men att det sedan läggs fram särpropositioner. Det var synnerligen vanligt på den borgerliga regeringens tid, med alla de besparingsförslag som då lades fram.

Låt mig bara ta upp ytterligare en punkt, som jag tycker att Gunilla André kan svara på. Genom de åtgärder som föreslås beträffande domförhetsreglerna uppnås, som jag sade tidigare, en besparing på 12 milj. kr. Den besparingen vill uppenbarligen också reservanterna uppnå, men de vägrar att tala om på vilka avsnitt av justitiedepartementets verksamhetsområden som

besparingarna skall ske.

Det är naturligtvis bekvämt att skriva, som man gör i reservationen, att: "Nödvändiga besparingar får vidtas genom --- rationaliseringsarbete och --- genom andra åtgärder inom justitiedepartementets verksamhetsområde".

Men det är lättvindigt och föga ansvarsfullt att skjuta ifrån sig problemet på det sättet. Om centerpartiet vill ta ställning i sak i dag i kammaren, bör ni rimligen också ange hur man skall uppnå en besparing om 12 milj. kr.

Anf. 107 GUNILLA ANDRÉ (c) replik:

Herr talman! Jag ser fram emot den vidare debatten i den här frågan. Lars-Erik Lövdén. Den är nämligen mycket intressant, som jag ser det.

Det är en annorlunda handläggning, även om den givetvis inte är unik – det har jag inte heller påstått. Det är därför vi har gjort bedömningen att vi i detta läge hade anledning att avge en reservation, som vi också har gjort. – När vi i första omgången behandlade frågan om anslag till nämndemännen förelåg f. ö. inte den proposition som vi skall börja arbeta med i utskottet i morgon.

När det gäller besparingseffekten ställde Lars-Erik Lövdén en fråga till mig. Vi har i vår motion dragit upp vissa riktlinjer. Till detta kan jag också foga att det har framkommit att de remissinstanser som har yttrat sig över saksförslaget inte är helt säkra på att det blir en nettobesparing. Det kan nämligen bli på det sättet att antalet mål som kommer att gå till överrätt kommer att öka. I så fall har man kanske inte gjort någon besparing i detta hänseende.

Upplyningsvis kan jag också säga att genom rationaliseringar har faktiskt domstolsverket lyckats göra en besparing på 4 % per år. Det tycker jag är ganska bra.

Anf. 108 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Jag vill än en gång uppehålla mig vid det som ni säger i er reservation och som nu Gunilla André vidhåller, nämligen att det kommande ställningstagandet i särpropositionen blir en ren formalitet, om riksdagen i dag beslutar enligt utskottsmajoritetens uppfattning.

Det är, som jag sade tidigare, ett anmärkningsvärt påstående mot bakgrund av att det i många andra sammanhang också fattas beslut av den här karaktären och att det sedan kommer särpropositioner där man tar ställning i sak och där man får reglera budgeten slutgiltigt, om ställningstagandet blir ett annat än vad som förutsatts i budgetpropositionen. En borgerlig regering, i vilken centerpartiet ingick, lade i föl i budgetpropositionen fram ett förslag just med den här innebörden och inkasserade besparingarna – och detta innan ens remissinstanserna fått säga sitt i frågan. Men i år innebär samma ställningstagande enligt Gunilla Andrés uppfattning att den kommande särpropositionen blir en ren formalitet. Det är ett märkligt konstaterande som Gunilla André gör.

Onsdagen den
6 april 1983

*Anslag till
domstolsväsendet
m. m.*

Anf. 109 GUNILLA ANDRÉ (c) replik:

Herr talman! Lars-Erik Lövdén säger att om det blir ett annat ställningsstagande när vi skall behandla förslaget om domförhetsregler, så kommer vi att få ta ställning till ytterligare medel. Självfallet är det min förhoppning att vi, när vi har behandlat frågan sakpolitiskt, skall komma fram till ett annat ställningstagande – att det kommer att bli majoritet bakom den uppfattning som vi har drivit.

Anf. 110 LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! Bara några ord ytterligare en gång om lokaliseringen av länsrätten i Kalmar län.

Historien i detta ärende börjar 1978, när Nybro kommun begärde att länsrätten skulle flyttas dit i samband med omorganisationen. Länsstyrelsen tillstyrkte denna begäran.

Regeringar har därefter kommit och gått, och ingen har fattat något slutligt beslut i frågan. Jo, folkpartiregeringen försökte 1979, men fick inte igenom sitt förslag i riksdagen om att man *inte* skulle ta några regionalpolitiska hänsyn och därmed riva upp tidigare riksdagsbeslut. Men, som sagt, frågan har därefter hela tiden skjutits på framtiden.

Vi kan naturligtvis ha olika uppfattningar i sakfrågan. Men en sak tror jag att många ändå håller med mig om, och det är att ett avgörande måste ske. Gösta Andersson och jag har i en motion framhållit att de utredningar som skulle göras är gjorda och att beslut nu måste fattas. Vi anser att våra skäl för en omlokalisering till Nybro väger tungt.

Byggnadsstyrelsens utredning visar på något lägre lokalkostnader i Kalmar, men beräknings sättet är inte helt invändningsfritt. Man har nämligen i utredningen jämfört uppskattade investeringskostnader på ena stället med faktiska byggnadskostnader på det andra. Med andra beräkningsgrunder har man från Nybro kommun kunnat visa att det endast handlar om mycket marginella skillnader beträffande kostnaderna. Det måste därför vara andra skäl som får avgöra lokaliseringsfrågan. I detta läge måste det enligt vår mening vara de regionalpolitiska strävandena som blir avgörande.

Det är viktigt med en allsidig arbetsmarknad i våra kommuner – det har regering och riksdag många gånger uttalat. Vi har i Nybro ett mycket litet antal anställda i statlig och landstingskommunal tjänst, 2,6 per 100 invånare. Det kan jämföras med siffran 14,1 i Kalmar kommun. På industrisidan återfinns ca 80 % av de anställda inom trä- och glasindustrin.

Nu finns en möjlighet att ta ett litet, litet steg mot en större differentiering. Vi hyser fortfarande förhoppningen att få ett beslut som innebär en omlokalisering av länsrätten. Jag utgår liksom utskottet ifrån att regeringen vid sina överväganden i frågan beaktar regionalpolitiska skäl. Jag utgår också ifrån att beslutet skall komma ganska omgående. Nuvarande regering har ju i andra frågor visat handlingskraft och initiativförmåga.

Punkt 1

Mom. 2 (domstolsverkets styrelse)

Utskottets hemställan bifölls med 267 röster mot 50 för reservation 1 av Karin Söder och Gunilla André. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Punkt 2

Mom. 1 (medelsberäkningen)

Utskottets hemställan bifölls med 247 röster mot 68 för reservation 2 av Karin Söder m. fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (domstolarnas resurser för bekämpande av ekonomisk brottslighet)

Utskottets hemställan, som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 1605 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, bifölls med acklamation.

Mom. 4 (notarietjänstgöringen)

Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 147 för reservation 3 av Bertil Lidgard m. fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

14 § Konsumentkrediter

Föredrogs lagutskottets betänkande 1982/83:25 om vissa konsumenträttsliga frågor.

Anf. 111 BIRTHE SÖRESTEDT (s):

Herr talman! Det skydd som konsumenterna har rätt till och som också var tänkt, då konsumentkreditlagen infördes 1979, finns inte i dag. Det är angelägnare än någonsin att åtgärder vidtas för att skydda svaga och utsatta konsumentgrupper.

I dag har hushållens gemensamma kontokortsskulder nått en nivå på drygt 3 miljarder kronor, och det finns över 2,2 miljoner kreditkort utställda på privatpersoner. Den starka ökningen av kontokortsköp, drygt 22 % 1982, har också medfört att allt fler människor förköper sig och hamnar i svårigheter.

Visst finns det fördelar med kontokort. Det går snabbt att få kredit, det går att handla förmånligt vid utförsäljningar – men då måste också en reglering av skulden ske snabbt, om köpet skall förbli förmånligt. Alltså måste man ha pengar för att utnyttja sådana krediter.

Möjligheter att erhålla snabba krediter utan krav på handpenning gynnar onekligen impulsköp. Man glömmer lätt att man handlar på kredit och därmed binder sin ekonomi för lång tid framöver. Konsumenter som köper

Nr 111

Onsdagen den
6 april 1983

Konsumentkrediter

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Konsumentkredi-
ter*

sina dagligvaror på kredit riskerar i hög grad att inteckna sin handlingsfrihet.

Det är i dag lätt att erhålla kontokortskrediter i flera företag oberoende av varandra, och många små krediter kan snabbt bli flera tusental kronor.

Konsumenterna har svårt att värja sig. Det ena utbudet synes fördelaktigare än det andra, inte minst i de bristfälliga annonser som förekommer. Handeln åsidosätter många gånger att ge den information som konsumentkreditlagen kräver – information om kontantpris i kronor, effektiv ränta och den totala kreditkostnaden. Konsumenterna har stora svårigheter att avgöra köpets för- och nackdelar.

I tidningsannonser finner man ofta att endast kontantpris och hur mycket som skall betalas per månad är angivet. Handeln erbjuder varor till låga månadskostnader, och det kan vara lockande att köpa en dyr vara på detta sätt.

Jag skall redovisa ett exempel – ett skräckexempel, men det är inte ovanligt:

Varan kostar 6 495 kr. kontant och kan erhållas utan handpenning till en månadskostnad av 150 kr. Ränta och aviseringsavgift ingår. Ett fördelaktigt köp? Ja, det kanske kan synas så, om inte ytterligare information ges. Efter nio år och två månader, då varan är betald, har kunden betalat 16 452 kr. mot kontantpriset 6 495 kr. Kreditkostnaden blev nära 10 000 kr. Många kontokortsföretag erbjuder betalningsfria månader, men räntan löper även under dessa, så de är inte kostnadsfria.

Man kan fråga sig: Vem gör inköp under sådana här betingelser? Ja, inte är det de prismedvetna, utan just de utsatta konsumentgrupperna. En maximering av kredittiden skulle kunna förhindra att varan är utsliten, innan den är betald till fullo. Åtgärder måste vidtas så att konsumentkreditlagens krav uppfylls.

Herr talman! Vid flera tillfällen under de senaste åren har konsumenternas situation uppmärksammats. 1980 fick den borgerliga regeringen bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kontoköp. Tyvärr har bemyndigandelagen inte utnyttjats. I stället kom en frivillig överenskommelse till stånd mellan ekonomidepartementet och kontokreditbranschen. Denna gällde under 1981 och gäller i princip fortfarande vad beträffar marknadsföringen. Jag kan bara konstatera att frivilliga insatser inte är tillräckliga.

Enligt utskottsbetänkandet kan de förslag till åtgärder som jag framfört i min motion komma att prövas av kontokortskommittén, som väntas redovisa sitt arbete innevarande år. Jag framställer därför inget yrkande, utan avser att följa frågan framöver, och jag ber att få återkomma då kommittén lagt fram sina förslag till åtgärder.

Anf. 112 PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Då den ärade talaren inte framställde något yrkande, ber jag att få yrka bifall till lagutskottets hemställan med hänvisning till att kontokortskommittén senare i år kommer att redovisa sitt förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 111

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Vissa konkurs-
rättsliga frågor*

15 § Vissa konkursrättsliga frågor

Föredros lagutskottets betänkande 1982/83:28 om vissa konkursrättsliga frågor.

Anf. 113 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Jag skall kanske börja med att säga att jag inte har för avsikt att begära votering – det finns dock en reservation – ifall det är några som är nervösa med tanke på middagsuppehållet kl. 18.

I betänkandet 28 från lagutskottet som vi nu behandlar besvaras yrkandena 1 och 2 i vpk:s partimotion 1982/83:1607 om skärpta regler för konkurskarantän m. m. Motiveringen till yrkandena i denna motion finns i motionen 1605 om ökade resurser för bekämpande av ekonomisk brottslighet. De två yrkandena i motionen 1607 utmynnar i krav på tillkännagivande till regeringen av synpunkter som finns i motionen om bekämpandet av den ekonomiska brottsligheten.

Vad innehåller då dessa synpunkter? Jo, i motionen anför, att trots den revision av konkurslagstiftningen som skett under senare år, har konkurser utnyttjats i ekonomiskt brottslig verksamhet och medel överförts på andra och sålunda dragits undan återvinning.

Med hänvisning till brottsförebyggande rådets, BRÅ, promemoria 1982:5 tar motionärerna upp BRÅ:s förslag som sina. Förslagen är:

a. utbildning av konkursförvaltare och andra som sysslar med återvinningsfrågor i konkurser, bl. a. med användande av undersökningsmaterial ur promemorian,

b. lindring av beviskraven för återgång av otillbörliga transaktioner enligt 30 § konkurslagen,

c. anpassning av återvinningsreglerna om betalning av skuld och överlämnande av säkerhet till moderna betalningsrutiner och koncernförhållanden och

d. förlängning av fristerna för återvinningstalan.

Som motiv för dessa krav hänvisar motionärerna till promemorian, s. 9–22.

I motionen hävdas att lagstiftningen om konkurskarantän, som ger möjlighet att utfärda näringsförbud, har tillämpats i få fall och inte haft avsedd verkan. Motionärerna hävdar att det borde vara effektivare med ett

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Meddelande om
interpellationer*

automatiskt verkande förbud, från vilket det sedan kunde ges dispens. Det skulle ge bättre kontroll över de fall då det rör sig om ekonomisk brottslighet.

Mot bakgrund av att den ekonomiska brottsligheten bedrar samhället på mycket stora belopp och att det gäller att med kraft ingripa mot en verksamhet som på ett illegalt sätt lastar över bördor på lojala medborgare, yrkar jag bifall till den reservation som är fogad till lagutskottets betänkande 28.

Anf. 114 PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Jag kan instämma i Per Israelssons uttalande liksom i hans reservation i vad gäller synen på den ekonomiska brottsligheten och otillbörliga förhållanden i samband med konkurser. Det är givetvis angeläget att vi kommer till rätta med missförhållanden.

Förvisso är det så att riksdagen avslår en mängd motioner med hänvisning till att ärendet bereds eller övervägs inom regeringskansliet eller är föremål för utredning. I fråga om vpk-motionen gäller både-och. Inom justitiedepartementet bereds en av brottsförebyggande rådet framlagd PM angående återvinningsreglerna vid konkurs. Inom den under 1981 tillsatta näringsförbudskommittén övervägs införandet av etableringskontroll och frågan om utvidgade regler om näringsförbud.

Med hänvisning till detta avstyrker lagutskottet yrkandena 1 och 2 i vpk-motionen, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservationen av Per Israelsson, bifölls med acklamation.

16 § Kammarerna beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

17 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1982/83:140 Förslag om allmän beredskapsbudget för budgetåret 1983/84

18 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 6 april

1982/83:110 av *Bertil Jonasson* (c) till statsrådet *Birgitta Dahl* om åtgärder för att öka avsättningen av flis:

Att klara vårt energibehov är en av våra viktigaste frågor. Vår handelsbalans liksom våra alltför stora lån i utlandet manar till bättre tillvaratagande av och starkare satsningar på våra inhemska energikällor. Även om priset på oljan fallit något är vår oljeimport en alltför stor post som belastar vårt importkonto. Alla ansträngningar måste vidtas för att minska denna import.

I Sverige har vi stora tillgångar av slyskog, avfall från våra skogsavverkningar, gallringsvirke m. m., som genom flisningstekniken blivit alltmer lönande att tillvarata. För en god skogsvård är flisningen också av stor betydelse, varför denna metod på allt sätt behöver främjas. Ökad flis användning skulle ge många människor sysselsättning. Skogsindustrin tycks dock motarbeta denna form av tillvaratagande av ravarar för såväl massa som bränsle. Eldningsanläggningar synes komma i gång i alltför sakta tempo. Ett stöd till dessa borde snarast åstadkommas så som vi i centern krävt. Våra flistillverkare har nu svårt att finna avsättning för sin flis. Stora lager har uppstått, och flisningsverksamheten har stagnerat. Något måste göras och detta snart.

Med hänsyn till denna situation vill jag fråga energiministern:

Vilka åtgärder vill energiministern vidtaga för att skapa snabb avsättning av flis?

1982/83:111 av *Ingemar Eliasson* (fp) till arbetsmarknadsministern om det s. k. 2-procentsmålet för den kommunala tillväxten:

I den socialdemokratiska partimotionen 1981/82:1661 liksom i många andra sammanhang har det nuvarande regeringspartiet hävdad att den kommunala verksamheten måste tillåtas expandera med 2 % årligen om den fulla sysselsättningen skulle kunna hävdas.

Varken finansplanen i år eller i propositionen om den kommunala ekonomin upprepas emellertid denna åsikt.

Den socialdemokratiska partiledningen synes ha reviderat sin uppfattning också på denna punkt. Det är i så fall förståeligt, eftersom en så stor expansion inte är förenlig med en politik som leder till balans i samhällsekonomin. Folkpartiet har för sitt vidkommande såväl i regeringställning som i opposition hävdad att den kommunala verksamheten kan tillåtas expandera med högst 1 % årligen.

Denna inställning menade socialdemokratin, medan partiet ännu var i opposition, var ett uttryck för bristande vilja att hävda den fulla sysselsättningen. Det är därför av allmänt intresse att nu få klarlagt huruvida den socialdemokratiska regeringen alltjämt hyser denna uppfattning. Om så inte är fallet måste det betyda att regeringen endera sänkt ambitionen i kampen mot arbetslösheten eller har funnit att den åsikt socialdemokratin hyste i opposition var mindre väl grundad.

1 % förändring av verksamheten i kommuner och landsting har stor effekt på den totala sysselsättningen. Det motsvarar ca 12 000 anställda vid antagande om lineärt samband mellan verksamhetens omfattning och antalet

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Meddelande om
frågor*

sysselsatta. En lägre expansion än vad socialdemokratin tidigare tänkt sig måste sålunda kompenseras av en snabbare tillväxt av sysselsättningen utanför den offentliga sektorn. Expansionen i den enskilda sektorn hålls emellertid tillbaka av en lång rad skattechöjningar, som leder till sänkta reallöner och därmed till lägre efterfrågan i ekonomin. Det är därför angeläget att regeringen söker precisera med vilka medel man avser att stimulera tillväxt av arbetstillfällena på den reguljära arbetsmarknaden sedan – såvitt man kan förstå – tanken på en 2-procentig ökningstakt av den kommunala verksamheten övergivits.

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställas att till arbetsmarknadsministern Anna-Greta Leijon få rikta följande frågor:

1. Anser regeringen fortfarande att en 2-procentig expansion av den kommunala verksamheten är en förutsättning för full sysselsättning?
2. Om så inte är fallet, vad avser regeringen att göra för att inom den enskilda sektorn kompensera en lägre efterfrågan på arbetskraft inom den offentliga sektorn än man tidigare byggt sysselsättningspolitiken på?

19 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 6 april

1982/83:397 av *Gullan Lindblad* (m) till arbetsmarknadsministern om åtgärder mot arbetslösheten i Värmlands län:

Arbetslösheten i landet har nått rekordnoteringar. Läget är så oroande i Värmlands län – med över 13 000 arbetslösa och i beredskapsarbeten – att socialdemokratiska partidistriktet i Värmland nyligen tillskrivit statsministern och uppmärksammat regeringen på de uttalanden som gjordes av socialdemokraterna i oppositionsställning, inte minst i valrörelsen. Man förväntar sig nu krafttag från regeringens sida. Bl. a. krävs tidigareläggning av sjukhemsbyggen, pengar till turismen, särskilt Branäsprojektet, samt pengar till vägbyggen.

Samtidigt som arbetslöshetssiffrorna rusar i höjden säger socialdemokraterna i länet ett kategoriskt nej till "riktiga" arbetstillfällena, bl. a. genom en utbyggnad av Strängforsen, som enligt "fackets" beräkningar skulle ge ca 900 arbetstillfällena under en tioårsperiod, framför allt inom den hårt drabbade byggnadssektorn och i länets nordligare delar, som är hårt drabbade av arbetslöshet.

Med stöd av det anförda vill jag till arbetsmarknadsministern ställa följande frågor:

1. På vilket sätt ämnar regeringen uppfylla tidigare löften om fler arbetstillfällena till Värmland?

2. Anser arbetsmarknadsministern att antalet beredskapsarbeten eller andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder kan utökas utan något som helst krav på att ett läns egna möjligheter till arbetstillfällen tillvaratas?

Nr 111

Onsdagen den
6 april 1983

1982/83:398 av *Margareta Palmqvist* (s) till statsrådet Bengt Göransson om utomlands bedriven skolundervisning av vissa religiösa organisationer:

*Meddelande om
frågor*

Det förekommer att religiösa organisationer, t. ex. Maranata, "tar hand om" barn och ungdomar och erbjuder skolundervisning i egen regi. I en del fall synes dessa organisationer ovilliga att redovisa hur undervisningen sker. Det finns risk att barnens rätt till en god grundskola inte blir tillgodosedd.

I de fall undervisningen förläggs utomlands torde dessa risker öka påtagligt. Både barnen och deras föräldrar kan bli offer för organisationens godtycke. Det kan bli svårt att klara fortsatt skolgång i Sverige.

Hur bedömer statsrådet att fortsatt skolgång i Sverige kan säkras för barn som fått delar av sin skolutbildning i "sektskolor" utomlands?

1982/83:399 av *Anita Bråkenhielm* (m) till civilministern om tillsättningen av skolkantorstjänster:

I avvaktan på modernisering av skolkantorernas arbetsförhållanden tillsätts allt fler lärartjänster, som egentligen ingår i skolkantorstjänster, på provisoriskt sätt. Samtidigt kan det vara svårt att få skolkantorstjänster vid nedlagda skolor avvecklade.

Ämnar statsrådet vidta några åtgärder för att – innan det är för sent att rädda den värdefulla institution som skolkantorstjänsterna innebär – tillse att tjänsterna kan besättas med kompetenta innehavare?

1982/83:400 av *Eva Hjelmström* (vpk) till utrikesministern om rapporter angående användning av BC-stridsmedel i Centralamerika:

I februari 1982 förklarade president Reagan att produktionen av kemiska stridsmedel skulle återupptas. De s. k. BC-stridsmedlen är massförstörelsevapen, och både Sovjet och USA har tidigare såväl genom Genèvekonventionen 1925 som i särskilda avtal, bl. a. 1972, förbundit sig att inte använda sig av dylika vapen. Så har trots detta skett vid ett flertal tillfällen. Nu senast rapporteras i massmedia att vit fosfor används för att terrorisera civilbefolkningen, däribland barnen, i El Salvador.

Mot bakgrund härav vill jag ställa följande fråga till utrikesministern:

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta med anledning av de senaste alarmerande rapporterna om användande av s. k. BC-stridsmedel i Centralamerika?

Onsdagen den
6 april 1983

---

*Meddelande om
frågor*

1982/83:401 av *Hugo Bergdahl* (fp) till arbetsmarknadsministern om åtgärder mot arbetslösheten i Västmanland:

Västmanland tillhör den del av Sverige som är mest industrialiserad. I stort sett under hela 1950-, 1960- och 1970-talen var efterfrågan på arbetskraft från näringslivets sida större än tillgången. Genom en omfattande invandring kunde efterfrågan så småningom någorlunda tillgodoses.

1983 tillhör Västmanland de län som brottas med mycket svåra arbetslöshetsproblem. I februari var mellan 6 000 och 7 000 västmanlänningar arbetslösa, vilket motsvarar drygt 5 % av hela arbetskraften i länet.

Näringslivet i Västmanland har i dag en sådan struktur och sammansättning som gör att sårbarheten är stor. Om inte åtgärder vidtas kan just Västmanland bli det län som under de närmaste åren kommer att återfinnas bland dem som toppar arbetslöshetsstatistiken i riket.

Jag önskar ställa följande två frågor till arbetsmarknadsministern:

Vilka planer har den nuvarande regeringen för att på kort sikt bereda de drygt 6 000 arbetslösa i Västmanland arbetstillfällen?

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta, långsiktigt, för att skapa nya jobb inom näringslivet i Västmanland?

1982/83:402 av *Kerstin Ekman* (fp) till utrikesministern om svenskt återinträde i Intergovernmental Committee for Migration (ICM):

ICM (Intergovernmental Committee for Migration), tidigare ICEM, som bildades 1951 har under 1950-talet hjälpt drygt en halv miljon flyktingar och andra nödställda att lämna Europa. Under 1970-talet hjälpte organisationen flyktingar från bl. a. Uganda, Chile och Libanon. På senare tid har ICM på nytt engagerats i de europeiska flyktningsproblemen.

Sverige lämnade organisationen år 1961. Man har sedan återtagit samarbetet bl. a. vid räddningen av flyktingar från Uganda och Chile. Sverige har också bidragit med betalning av transportkostnader, och man skickar observatörer till konferenser anordnade av ICM.

I olika sammanhang utnyttjar Sverige alltså organisationens tjänster samt bidrar ekonomiskt utan att vara medlem. Genom att återinträda i organisationen skulle Sverige också ha möjlighet att ha inflytande över räddningsarbetet.

Med anledning av det anförda vill jag ställa följande fråga till utrikesministern:

Vilka åtgärder avser regeringen vidta för att Sverige skall återinträda i ICM?

20 § Kammaren åtskildes kl. 17.51.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON